

ΝΟΥΜΑΞ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ.Π.ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ'.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 20 του Μάρτη 1905

ΓΡΑΦΕΙΑ 'Οδός Οικονόμου: αριθ. 4 — ΑΡΙΘ. 140

ΤΟ ΛΑΒΑΡΟ ΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ

Τέλειωσε. Οι πατριώτες του γλυκού νερού δε θα μας αφήσουνε πιά ησυχούς. Τώρα ζητάνε, λέει, τη σημαία της Λαύρας για να γιορτάσουνε την 'Εθνική μας Γιορτή.

Όλα τα ρεζιλέψαμε, τα κουρελιάσαμε, τα βουτήξαμε με τα δυό μας χέρια στις λάσπες. Γλώσσα, ιστορία, θρησκεία, πολίτευμα, όλα πέρα και πέρα. Καιρός πιά να βάλουμε χέρι και στα 'Εθνικά Κειμήλια.

Όμπρός λοιπόν φέρτε και το Λάβαρο της Λαύρας, πομπέψτε το, ω καρνάβαλοι, κι αυτό στους δρόμους της 'Αθήνας, κυλίστε το στο βούρκο κι αρχίστε απάνου του την πατριωτική λογοδιάρροια που μας χαντάκωσε. Φαφλατάδες και κατεργαρέοι, που δεν έννοείτε ούτε ιερό ούτε δσιο να σεβαστήτε, σκεφτήκατε πρώτα αν είσαστε αξίοι να βαστάξετε στα βρωμόχερά σας το τίμιο αυτό σύμβολο της πιο εύγενικής 'Ιδέας;

Σεις που ως χτές ξελαρυγγίζοσαστε με τα Ζήτω για τον έναν και τον άλλον σαλτιμπάγκο της πολιτικής, σεις που ζητάτε να κόψετε δσους κηρύττουνε το Εύαγγέλιο της 'Αλήθειας, πώς θέλετε να σάς εμπιστευτούμε δ,τι πιο πολύτιμο έχει η Ρωμιούσνη ως κειμήλιο και ως σύμβολο;

Δειξτε μας πώς είστε αξίοι να νοιώσετε την άφηλη σημασία του. Δειξτε μας πώς νοιώθετε αλήθεια από Λεφτεριά που φανερώνεται πρώτα πρώτα στο σεβασμό για τις ξένες ιδέες. Σεις τις προάλλες αιματοκυλίσατε την 'Αθήνα, σεις και τώρα είσαστε έτοιμοι να κάμετε τα ίδια για δσους δεν είστε αξίοι ούτε να τους κοιτάξετε, και μιλάτε για Λεφτεριά και ζητάτε το Λάβαρο για να το κάνετε τί; Για να κοπανίστε άερα, για να μας μιλήσετε άλλη μια φορά για τους προγόνους που ούτε τους νοιώσατε ούτε θα τους νοιώσετε ποτέ σας, μικροί κι άναξιοι καθώς είσαστε, για να κόψετε και να ράψετε με τις παπαδέλλες σας που δχι Βούλγαροι, δχι Ρουμάνοι μα και τα μικρά παιδιά ακόμη δεν τις λογαριάζουνε πιά;

Γιατί σάς μυριστήκανε δλοι πώς είσαστε άερα γιομάτοι και πώς ζητάτε με σκουριασμένες παλιοσακαράκες να καταχτήσετε τη Μακεδονία. Όχι. Αν υπάρχουνε πέντε άνθρωποι με μυαλό στον άμοιρο αυτό τόπο δε θα σάς επιτρέψουνε να βεβηλώσετε το ιερό Λείψανο.

Φτάνουνε οι άλλες σημαίες. Αν σάς λείφουνε και μερικές, πηγαίνετε σε κανένα εκλογικό κέντρο να μαζώξετε δσες θέλετε. Λάβαρο της Λαύρας και Σιλαβιά δεν ταιριάζουνε. Το Λάβαρο θα μείνη εκεί, δε θα ξεπέση στα χέρια σας. Α θέλετε, πηγαίνετε σεις να το προσκυνήσετε.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

Η ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

ΦΩΤΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΔΡΟΜΟΙ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΙΔΕΑΣ

(Μισό άρθρο για ένα άκτιο βιβλιο)

Το βιβλίο είναι το γνωστό και σημαντικό του κ. Φώτη Δ. Φωτιάδη «Το γλωσσικό ζήτημα και η 'Εκπαιδευτική μας αναγέννησις». Το άρθρο αρχισα να το γράφω, μόλις βγήκε το βιβλίο, στα 1902. Στο μεταξύ δεν ξέρω πιά τι λογής έγνωεις και τι λογής άφροντισεις θα μπήκανε στη μέση, και κόπηκε η δρμή, και το άρθρο απόμεινε στη μέση. Γιατί έτοιμάζουμε και άρθρα μας, καθώς συνθέτουμε και τα τραγούδια μας. Με τον έρωτα και με το μεθύσι. Όπως από κάτου από το πιο έλεύτερο φτερούγισμα του ποιητή μπορεί να κρύβεται η καλομετρημένη του κριτικού παρατήρηση, έτσι κ' ένα άρθρο πεζογραφικά δουλεμένο, και με όλη του τη δασκαλική μορφή, μπορεί να μñν είναι ξένο πρòς κάποια δημιουργική πνοή, και πρòς την Ποίηση να στέκη πολύ πιο κοντά κι απ' όσο κανείς

υποψιάζεται. Πολλές φορές τυχαίνει να τα ζυγιάζουμε τα τραγούδια μας και να τα τραγουδάμε τάρθρα μας. Κ' έτσι εξηγώ πώς, μια που τάρησα μισοτέλειωτο και τάρθρο τουτο, στάθηκε αδύνατο, δσο κι αν προσπάθησα, να το πάω ως το τέλος. Το βιβλίο του κ. Φωτιάδη δεν έχει να χάση τίποτε από την έλλειψη τουττη έγω χάνω που δε μου στάθηκε βολετό να εξακολουθήσω την ανάλυση του βιβλίου, πλατιά και μακριά, όπως την είχα σχεδιασμένη, κ' ύστερα νάρθω και στο συμπέρασμα, καθώς το επιθυμούσα. Όμως κ' έτσι που τάρησα, νομίζω πώς μπορεί να διαβαττη, καθώς διαβάχουνται κάποια κομμάτια μιας εργασίας που δε φάνηκε, για το στοιχείο του, ίσα ίσα το κομματιαστό. Το ξέρω πώς όλα τα κριτικά άρθρα, και τα πιο σφρά, και τα πιο βαριά, λογαριάζονται στην προκοπή μιας 'Ιδέας σάν τη δική μας, πάντα πιο λίγο από την καθάρια εργασία τη δημιουργική, και πώς το άπλουστερο τραγουδάκι μπορεί να βοηθήση το γλωσσικό ζήτημα πιο δυνατά κι από τις μελέτες των πολυδιαβασμένων. Μά δεν ξεχνώ, κι από την άλλη τη μεριά, πώς μέσα στη μουσική μιας 'Ιδέας μια κριτική άρθρογραφία μπορεί να είναι η άρμονική συνοδεία της καθάριας μελωδίας που βγαίνει από τον ποιητή.

Κόψτε δάση από δάφνες και φέρτε τις, με των ανθρώπων τα δάκρυα, πρòς εκείνους που γενναία της αντίσταθκαν της γνώμης του κόσμου γύρω τους.

Emerson

Έκατό χρόνια, και περισσότερα, πέρασαν. Το παράδειγμα ενός μεγάλου δασκάλου του Γένους βάρηνε στο ζύγι πιο πολύ από τα δνεира των άλύγιτων αρχαϊστών κι από των πιστών της δημοτικής τα σαλπίσματα. Πιστεύαν τότε πώς μπορεί κανείς να διαλέξη τη γλώσσα που θα γράψη καθώς διαλέγει το παννι που θα ντυθῆ. Και είπανε: Μήτε στην αρχαία να γυρίσουμε κατορθωτό, μήτε στη χυδαία νίπομεινουμε σωστό· ή πρώτη πιθαμμένη, κ' ή δεύτερη βάρβαρη. — Mezza voce. Και φάνηκε πώς νίκησ' έτσι ή καθαρεύουσα ή πιο συμβιβαστική, ώστε να τα υπομένη ακόμα, έδω κ' εκεί, κι αυτά τα βαρβαρόγλωσσα δημοτικά, χωρίς να διώχνη άλύπητα το κάθε τι από κείνα. Και κανείς δε φαντάστηκε πώς ή κοραϊκή καθαρεύουσα έκρυβε μέσα της την άρρώστια τη δυσκολογιάτρευτη που κοίταξε να φύγη. Καθώς το είπεν έδω και είκοσι χρόνια στη Σορμπόννη του Παρισιού ο ξακουστός 'Ελληνοστής Croiset, σε μιάν άκαδημαϊκή συζήτηση για τη νέα έλληνική γλώσσα, ο μεγάλος ο δάσκαλος αμολονότι τόσο αυτός πολέμησε την ιδέα

τοῦ ξαναγυρισμοῦ στὴν ἀρχαία, γύριζε ὁ ἴδιος σὲ μιὰ γλώσσα ψευτοαρχαία· γιατί τὸ γλωσσικό του ἔργο, τὸ μεταρρυθμιστικό, δὲ μπορούσε νὰ σταματήσει ἐκεῖ ποῦ αὐτὸς ἐπιθυμοῦσε. Κ' ἔτσι ὁ ἀπλὸς καὶ γλυκομίλητος κοραϊσμός ἐγινε ἡ χρυσὴ γέφυρα ποῦ φέρνει, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃς, θεῖς δὲ θέλει, πρὸς τὸν ψευδοαρχαϊσμό.

Τότε μίλησε ὁ Λόγος, καὶ ξετύλιξε ἀπάνου στὰ κύματα τοῦ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ὁμορφιά τῆς γλωσσικῆς Ἰδέας. Εἶταν οἱ καιροὶ ποῦ ἀγωνίζονταν ἡ ἀναστημένη Ἑλλάδα καὶ τὸ Μισολόγι· ὑψώνονταν τοῦ ἔθνικοῦ ἠρωϊσμοῦ σύμβολο. Ἐκεῖνος ποῦ τραγούδησε τὸν «Ἕμνο στὴν Ἐλευθερία» τραγούδησε καὶ τὸν Ἕμνο πρὸς τὴν ἀλήθεια τῆς γλωσσικῆς. Ὁ «Διάλογος» τοῦ Σολωμοῦ γράφτηκε στὰ 1824. Ὁμως ἡ φωνὴ τοῦ Λόγου δὲν ἀκούστηκε τότε. Μοῖρα κακὴ τὸν εἶχε δέσει τὴν κεραυνοφόρο Λόγο στὰ σκοτάδια καταφρονετικῆς θλιβερώτατης ἀφροντισίας. Ὑστερ' ἀπὸ χρόνια τριανταπέντε τυπώθηκε ὁ «Διάλογος» παραρριμμένος, κομματιασμένος, χωρὶς μέση, χωρὶς τέλος, ἐρείπιον. Κ' ἔτσι μᾶς ἦρθε ὁ ἀγνός ὁ Λόγος σὺν ἀδυνατισμένους ἀπὸ μακριὰ ἀντίλαλος.

Πρὸ σαράντ' ἀπάνου κάτου χρόνια, μέσα στὸ ἀνάδομα μιᾶς ρητορικῆς ποιητικῆς θαμμένης μετὰ τὰ φτιασιδία δὲ τῆς καθαρουσολογίας καὶ βοηθημένης μετὰ τὰ βραβεῖα τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἀγώνων, ἀφτιασιδωτὴ καὶ ἀβοήθητὴ πρόβαλε, μέσ' ἀπὸ τὰ σπλάχνα κ' ἐκείνη τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ἡ Μοῦσα τῶν «Μνημόσυνων», τοῦ «Διάκου», τοῦ «Φωτεινοῦ». Τὸ ἀξιοθέαστο τραγούδι ὄχι πιά τῆς θαθεῖας μελέτης τῶν ὑπερούσιων, μὰ τῆς πλατειᾶς ἐπικῆς λεβεντίας τῶν ἀρματωλῶν. Κάποιοι νὰ ὑποστηρίζουνε θέλησαν πῶς ὁ Βαλαωρίτης μετὰ ἀγάπη ἀκούστηκε καὶ σεβαστὸς ἀπόμεινε, γιατί ἤσυχια ἤσυχια τὸ καλλιέργησε τὸ χέρισμά του, χωρὶς νὰ ξεκινησῆ πολεμιστῆς, μετὰ θεωρητικῆς μελέτης καὶ μετὰ διαλαλήματα ἐπαναστατικὰ ἐναντίον τῆς καθαρύουσας. Βέβαια. Ὁ Βαλαωρίτης ἐχώρισε, ἀφιλοσόφητα κάπως, τὰ σύνορα τοῦ ποιητικοῦ του καὶ τοῦ πεζοῦ τοῦ λόγου· σὰ νὰ εἶναι ποτὲ γεωμετρικὰ ξεχωρισμένο ποῦ ἀρχίζει καὶ τελειώνει ἡ θεῖα ποιητικὴ οὐσία, εἴτε στὸ στίχο εἴτε στὴν πεζογραφία, καὶ σὰ νὰ παῦν νὰ εἶναι ποιητῆς ὁ ποιητῆς καὶ χωρὶς τοὺς στίχους του καὶ τοὺς ρυθμούς, καὶ σὰ νὰ μὴν ὑπαγορεύῃ τὸ αἶσθημα τῆς ἴδιας τῆς ἀρμονίας ποῦ εἶναι ὁ ποιητῆς ὁ ὑψηλότετός της ἀντιπρόσωπος, σὰ νὰ μὴν τοῦ ψιθυρίζῃ τοῦ ποιητῆ νὰ μεταχειρίζεται, παντοῦ ὅπου δείχνεται, ἕνας αὐτὸς, μὴ γλῶσσα. Βέβαια· ὁ Βαλαωρίτης, ἀντίθετα μετὰ τὸ ποιητικὸ του, ἔγραψε τὰ πεζὰ του στὴν πιὸ ξεκαθαρισμένη, στὴν ἐλόττελα ἀκαδημαϊκὴ καθαρύουσα. Μὰ τί μετὰ τοῦτο; ὁ ἀκαδημαϊσμός του δὲν τὸν ἀθώωσε στὰ μάτια τοῦ σχολαστικοῦ καθαρουσολόγου. Καὶ δὲν εἶναι σωστὸ πῶς μετὰ ἀγάπη ἀκούστηκε καὶ πῶς ἀπόμεινε σεβαστὸς μπροστὰ σὲ ὄλους. Πόλεμος καὶ κείνου στήθηκε σκληρός. Οἱ καθαρολόγοι τὸν ἀναθεμάτισαν. Ἡ καθαρύουσα τὸν κορόιδεψε. Ἑλληνιστῆς ἀπὸ τοὺς πιὸ σοφοὺς ἴδρωσε γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ πῶς δὲν ἔγιναν πιὸ ἀχρεῖα ποιήματα σὲ τερατωδέστερη γλῶσσα, σὺν τὰ ποιήματα τοῦ Βαλαωρίτη. Καὶ τέλος πάντων. Ἐνα χρόνο πρὶν πεθάνῃ, ξίσπασε ἀκράτητος ὁ ραψωδὸς τῶν ἀρματωλῶν. Μίλησε καὶ μετὰ τὸ στόμα του ὁ Λόγος καὶ ξετύλιξε ἀπάνου στὰ κύματα τοῦ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ὁμορφιά τῆς γλωσσικῆς Ἰδέας.

Ἀντιγράφω τὰ ἴδια λόγια τοῦ Βαλαωρίτη. Ἡπρέπει νὰ ταφῇ διὰ παντός ὁ λογιωτατισμός... Ἄν ὁ ἰδανικός οὗτος κόσμος δὲν παρήγαγε μέχρι τοῦδε μεγάλους ποιητὰς, ὁ λόγος ἐγκείται εἰς τὴν νάρκην ἢν ἐπέφερον ὁ ἀφόρητος ζυγὸς τοῦ λογιωτα-

τισμοῦ, ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην ἀφορητότερος καὶ τοῦ τουρκικοῦ, διότι ὑπὸ μὲν τὴν δουλειαν τῶν Ὀθωμανῶν ἡ ποίησις ἡ Ἑλληνικὴ ἀπέδωκεν ἀνθη ἀμάραντα, ὑπὸ δὲ τὴν τυραννίαν τοῦ λογιωτατισμοῦ σχεδὸν τίποτε, καὶ τὸ τίποτε τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν δημοτικὴν ποίησιν· εἶναι δηλαδὲ ἔργον ἀνταρσίας».

Τὰ λόγια αὐτὰ παρμένα ἀπὸ γράμματα τοῦ ποιητῆ τῆς «Κυρὰ Φροσύνης» πρὸς τὴν Ἐμμανουὴλ Ροῖδη (3 Νοεμβρίου 1877 καὶ 5 Ἰανουαρίου 1878) φανήκανε στὴν «Ἔστια» τὸ καλοκαίρι μὲν τοῦ 1889, δέκα χρόνια ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ ποιητῆ. Κ' ἔτσι μᾶς ἦρθε, δευτέρη φορά, ὁ ἀγνός ὁ Λόγος σὺν ἀδυνατισμένους ἀπὸ μακριὰ ἀντίλαλος.

Ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια, στέκονταν ἀκόμη ἡ ἐποχὴ ποῦ καθισμένη δείχνονταν σὲ θρόνο ρηγικὸ ἢ Καθαρεύουσα, θριαμβευτικὰ τιλωμένη μετὰ τὴν χλαμύδα τοῦ ἀκραιφνοῦς ἀττικισμοῦ, χλαμύδα δὲν ξέρω ἀπὸ ποῖο ἀρχαῖο τάφο, ποῦ θαματοουργὰ εἶχε μέσα του φυλαχτῆ, βγαλμένη. Ὁ καθαρολογισμὸς τοῦ 1882, τὸ λογικώτατο ξετύλιγμα τοῦ καθαρολογισμοῦ ποῦ θεμελιώθηκε στὴν καιρὸ τοῦ Κοραῆ. Στιχουργοὶ καὶ πεζογράφοι, ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια φιλοτιμήθηκαν νὰ τὰ γράφουν τὰ λόγια τους ὅσο μπορούσαν πιὸ αὐστηρὰ καὶ πιὸ σκληρὰ, καὶ τυπικώτερα καὶ κανονικώτερα, —καὶ γι' αὐτὸ ἀψυχώτερα καὶ μουμιοφανέστερα, —ἀττικά. Ὡς καὶ τὰ μαθητοῦδια δὲν τολμοῦσαν γράμματα νὰλλάξουν ἀναμεταξύ τους, χωρὶς νὰ συμβουλευτοῦν τὸ βιβλίον τῆς Σίβυλλας ποῦ γνωρίζεται μετὰ τὸν ὄνομα «Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν». Ὁμως ἡ Νέμεσις δὲν εἶχε κοιμηθεῖ. Μέσ' ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς καθαρολογίας ξεφύτρωσε ὁ «Ἐλεγχος ψευδοαρχαϊσμοῦ» τοῦ Βερναρδάκη. Κι ἄλλη μιὰ φορά μίλησε ὁ Λόγος. Ἡ γλωσσικὴ Ἰδέα ἤρπεν ἕνα ἀπὸ τοὺς φωτισμένους προμάχους της, καὶ τὴν σχολαστικὴν παράδοση κατακέφαλα χτυπήματα τὴν πελεκήσανε. Μὰ τοῦ Βερναρδάκη δὲν τοῦ εἶτανε βολετὸ νὰ κόψῃ τὴν ἀλυσίδα ποῦ τὸν ἔδενε μετὰ τὰ περασμένα, ὅσο δυνατὰ κι ἂν τὰ χτύπησε. Μῦλο τὸ νέο κήρυγμα ἀκολούθησε τὸ δρόμο του στὴν στράτα τὴν παλιά. Νομίζεις πῶς τὸ ἔργο του εἶταν κινημένο περισσότερο ἀπὸ μιὰν ἀνάγκη πολεμικὴ τῆς στιγμῆς παρὰ ἀπὸ τὴν πίστη τῆς θαθεῖας ποῦ καὶ τὰ βουνὰ σαλεύει. Γιὰ τοῦτο ἀπόμεινε μισός.

Καὶ ἀναψε τὸ ἀκέριο, τὸ μεγαλόπνοο ἔργο τοῦ Ψυχάρη, τὸ ξεχωριστὸ καὶ τὰσούκριτο, ὕστερ' ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Βερναρδάκη, καθὼς ἀπὸ τῆς σπιθαμῆς πυρκαϊᾶς.

Μέσα στὸ ξάφνισμα, μέσα στὰ γέλοια τὰ καταφρονετικά, μέσα στὸ θυμὸ τῶν ἀπροετοίμαστων γιὰ νὰ τὸ καταλάβουν καὶ νὰ τὸ δεχτοῦν, ὅπως τοῦ ἔπρεπε, τὸ Ψυχάρη «Ταξίδι», πρόβαλ' εἶνα πριόνι κομψὸ, γυαλιστερό, ἀπὸ καθάριο μέταλλο, ὀξύτατο, σφυριχτικώτατο, σατυρικώτατο, κι ἀρχισε σιγὰ σιγὰ, μὰ στερεὰ κι ἀποφασιστικὰ, νὰ τὰ πριονίζει καὶ νὰ τὰ σαλεύῃ καὶ νὰ τὰ γκρεμίζει τὰ κακόπλαστα εἰδωλα τὰ γλωσσικά. Εἶτανε τὸ πριόνι τοῦ Ροῖδη. Καὶ ὅμως ὁ τετραγωνικός αὐτὸς πριονιστῆς ποῦ φαινόταν καμωμένος νὰ πάῃ ὡς τὸ τέλος τῆς δουλειᾶς του, —φαινόταν, ἀλλὰ δὲν εἶταν. Καὶ τὸ φημισμένο βιβλίον τῶν «Εἰδῶλων», ποῦ μέσα του ὁ Λόγος ξετύλιγε τὴν ὁμορφίαν καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς γλωσσικῆς Ἰδέας, ἀπόμεινε κι αὐτὸ σὺν ἀδυνατισμένους ἀντίλαλος μιᾶς δυνατῆς φωνῆς. Ὅσο γερὸ στὴν ἀνάληψη καὶ γενναῖο, τόσο δειλὸ κι ἀρρωστημένο στὸ συμπέρασμα τὸ συνθετικὸ. Παρομοιάζω τὸ Ροῖδη μετὰ σταδιοδρόμο ἀθλητῆ ποῦ ἀφοῦ τὰ τοί-

μασε δὲλα στὴν ἐντέλεια γιὰ νὰ πηδήσῃ, καὶ σὰ βορριάς χύθηκε παίρνοντας τὴν φόρα, μὲν εἴτασε στὸ σημάδι, καὶ πρὶν πηδήσῃ, στάθηκε.

Ἐδῶ καὶ καμιά δεκαετὴ χρόνια, ἕνας κριτικὸς μιᾶς περασμένης, μιᾶς νεκρῆς ζωῆς, εἰσηγητῆς στὴν κριτικὴν κάποιου ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ, θέλησε στὸ σκαμνὶ νὰ τὴν καθίσῃ τὴν νέαν μας Ποίησιν, καὶ γιὰ κακίαν καὶ γιὰ κρίματα τῆς ἀράδιασε δὲλα τῆς τὰ χαρίσματα καὶ τὴς ἀρετῆς. Φταίγανε τὰ μάτια του ἢ τὰ γυαλιὰ του; Καὶ τὰ δὲν κάπως. Ἀδιάφορο. Ὁ ἀκριτος αὐτὸς κριτικὸς μᾶς εὐεργέτησε. Γιατί ἔδωκε ἀφορμὴν τοῦ Πολυλά νὰ γράψῃ τὸ σύντομο, μὰ τὸ σημαντικὸ βιβλίον ποῦ ἐνομαζέται «Ἡ φιλολογικὴ μας γλῶσσα». Θρίαμβος εἶταν τῆς νέας μας ποιητικῆς ψυχῆς τὸ γαληνὸν ξεπάθωμα τοῦ φιλοσόφου κριτικοῦ ποῦ ἀφοῦ λαμπρὰ μᾶς τὸν ἀποκάλυψε τὸ Σολωμὸν κι ἀνέβασε τὴ μεταφραστικὴ ἔργασίαν πρὸς ὑψηλὸν πρωτότυπα, στήθηκε σὺν πατέρα παραπλευρὰ τοὺς νέους, καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ γίνηκε ἡ φωτισμένη τους συνείδησις. Καὶ ξετύλιξε κι ἄλλη μιὰ φορά ὁ Λόγος τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ὁμορφίαν τῆς γλωσσικῆς Ἰδέας, καὶ σκέπασε καὶ στήριξε τὰ ἀδικημένο τραγούδι τῶν παλαιότερων καὶ τῶν πιά νέων, ἀπὸ τὸ Σολωμὸν ὡς τὸ Μαβίλη καὶ τὸν Ἐφταλιώτη. Καὶ ὅμως ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ Πολυλά εἶταν ἀρνητικὴ μονάχα, καθὼς ὁ ἴδιος τὴν χαρακτήρισε. Τὸ θετικὸ μέρος τοῦ ἔργου ὡς τὰ τῶρα δὲν τὸ καλογνωρίσαμε. Ὅ,τι γνωρίζουμε ἀπ' αὐτὸ, δίκαια μᾶς ἀνησυχεῖ. Ἀξιοσπούδαστη ἀντίθεσις! Ἐκεῖνος ποῦ ἀρχισε μετὰ τὴν γλῶσσαν τὴν ἐπαναστατικὴν τὴν σολωμικὴν καὶ τόσο ἐννοίωθε καὶ τόσο σωστὰ ἐξηγοῦσε τὰ κάλλη καὶ τὰ δικαιώματα τῆς δημοικῆς, μετὰ τὸν καιρὸν κατάντησε καὶ σταμάτησε σὲ μιὰ γλῶσσαν συμβιβαστικὴν κοραϊκὴν. —Mezza voce. Κατὰ τρόπο πάντα ἀξιο νὰ τὸν προσέξουμε, πάντα ἀνησυχαστικὸ, μὰ διόλου καταπειστικὸ.

Στὸ δωδέκατο αἶμα ὁ Πατριάρχης Νικόλαος Μουζαλῶν πρόσταξε νὰ κατῆ κάποιον συναξάρι τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, γιατί εἶτανε γραμμένο, κατὰ τὸν Πατριάρχην, ἀπὸ ἀνθρώπου χωριάτην σὲ γλῶσσαν χυδαία ἀνάξια τῆς ἀγγελικῆς ζωῆς τῆς ἁγίας». Καὶ διώρισ' ἕνα διάκονο τοῦ γιὰ νὰ τὸ ξαναγράψῃ τὸ συναξάρι σὲ γλῶσσαν εὐγενικὴν καὶ ἀξία τῆς ἁγίας. Σημειώνει τὸ πρᾶγμα στὴν «Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας» ὁ Κρουμπάχερ γιὰ νὰ δείξῃ, μετὰ τὸ οὐσιαστικὸ αὐτὸ παράδειγμα, τί λογιῆς εἶταν ὁ «μωρὸς κλασικισμός» — καθὼς τὸν ἐνομαζέει — τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ ἴδιος ὁ Κρουμπάχερ μετὰ ὄνομα πιὸ λίγο στρογγυλὸ, μὰ ὅμοια ἐξηγητικὸ, «ρωμαντικὸ κλασικισμὸν» βαφτίζει μέσα στὴν τελευταία ἀθάνατη ἀναφορὰ του γιὰ τὴν γλῶσσαν μας τὸν Ἑλληνισμό ἐκείνων ποῦ γιὰ πέταμα νομίζουν κάθε τι σὰ στέκετ' ἐξω καὶ πῆρ' ἀπὸ τὰ σύνορα τῶν ἀγνῶν κλασικῶν καιρῶν καὶ λόγων...

Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς. Φάνηκαν οἱ πιστοὶ τῆς γλωσσικῆς Ἰδέας, τῆς ἀληθινῆς καὶ τῆς ὁμορφῆς, φανήκανε γιὰ μιὰ στιγμὴ, πῶς ἀρχισαν ἐμπρὸς νὰ τραβᾶν πιὸ κανονικὰ καὶ πιὸ γενναῖα πρὸς κάποιον φωτεινότερο σημάδι. Δυναμώσε τὸ τραγούδι καὶ ὁ πεζὸς λόγος, εἶδεξε σὲ κάποιον βιβλίον πῶς κι αὐτὸς ἀπὸ τῆς ζωντανῆς ζωῆς σπαρταρᾶ καὶ πῶς ξέρει νὰ περπατῇ σὰ νὰ κρῖθῃ φτερά. Ἐφτασε τοῦτο γιὰ νὰ πυκνωθοῦν καὶ μιὰν ἐπιστρατεία νὰ κηρύξουν ἀπειλητικώτατη οἱ βαφτιστικοὶ τοῦ Κρουμπάχερ. Ρωμαντικοὶ τοῦ κλασικισμοῦ καὶ μωροὶ τοῦ κλασικισμοῦ — σὲ ἄλλα μερικὸ ἀπ' αὐτοὺς ἀξιοτίμοι καὶ πολυσέβαστοι κύριοι — τὰ ταίριασαν περιφρημα. Σαλπίσματα καὶ ἀλλαλαγήματα πολεμιστῶν καὶ λογάδων. Ἐγκύκλιοι καὶ φετράδες κάθε λογιῆς ἐπίση-

μων και ἀσήμαντων, ἀπὸ ὕψη καὶ ἀπὸ βάρη. Παζοί, ἐπίσημοι καὶ ἀσημοί, βάλθηκαν τὸν ποιητὴ νὰ δασκαλέψουν πῶς νὰ τραγουδῇ τὸ τραγούδι του. Λογιώτατοι τῆς ἐποχῆς τοῦ Κοδρικᾶ στάθηκαν ἀγνάντια στὸ σοφὸ μαθήματα γιὰ νὰ τοῦ δώσουν. Δούλεψαν σπέρτα βρεγμένα καὶ σπέρτα εὐκολόσβιστα. Πρὸς τὸ γαλήνιο καὶ τὸ αἰθεροδρόμο φέγγος τὸ νυχτερινὸ γαυγίσματα σκορπίστηκαν. Τοῦ Κράτους λειτουργοὶ μέσα σὲ λογῆς χρυσόβουλλα ἐπισημοποίησαν, πολὺ πιὸ πρόχειρα παρ' ὅσο σοβαρὰ, γλωσσικὰ ζητήματα καὶ λογοτεχνικά. Ἐνα μόνον δὲν εἶδαμε νομολογίαις νὰ ἐκδώσουν οἱ στιχογράφοι, καὶ τῆς Φαντασίας οἱ τεχνίτες νὰ γνωμοδοτήσουν γιὰ τὴν ποιότητα τοῦ νεροῦ τῆς δεξαμενῆς στὸ πείσμα τῶν ἱατροσυνεδρῶν.

Καὶ νὰ! μὲς' ἀπὸ τὸ χάος τὸ κωμικοτραγικὸ, φύτρωσε σὰν ἕνας κόσμος δυνατὰ συναρμοσμένοι ἀπὸ νόημα καὶ λαχταριστὸς ἀπὸ καρδιά, τὸ βιβλίον τοῦ κ. Φωτιάδου. Μέσα στὸ χορὸ τῶν μεθυσμένων πρόβαλεν ὁ Λόγος ρυθμικὰ καὶ ξετύλιξεν, ἀκόμα κι ἄλλη μιὰ φορὰ, τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ὠραιότητα τῆς γλωσσικῆς ιδέας.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Φωτιάδου δὲν εἶναι χυμένον ὅλο σύμμετρο καὶ κανονικόν. Ὅμως κι ἂν κάποια εὐρυθμία τοῦ λειπῇ καὶ συνθετικὴ ὁμορφιά, τὸ γιομίζει μιὰ δύναμη ἐκφραστικὴ καὶ χάρις μιᾶς ζωῆς πρωτόφαντης. Δὲν ἔχει τὴν ἀκρίβεια τῆς γεωμετρικῆς, τὴν τάξιν, τὰ λεπτὰ κεντήματα, τὴν ὁμαλότητα τοῦ φροντισμένου συγκρίσματος τῶν «Ἐιδώλων» δὲν ἔχει τὸ πικρόχολο τάνάδρυσμα καὶ τὰ πολεμικὰ σκληρὰ χτυπήματα καὶ τὰ τυφλὰ καμιά φορὰ, τοῦ Βερναρδάκου. Ἐχει κάτι ἄλλο, ἴσως πιὸ πολὺτιμο, χάρισμα. Τὸ ξεχωρίζει ἕνας σφυγμὸς γοργός, ἀκατάπαυτος, ἀσώπαστος μιᾶς ἀνοιχτομάτας, νευρικῆς, ἀεικίνητης, ἀκαταδάμαστης ζωῆς. Δὲ θυμοῦμ' ἔτσι ζωηρὰ βιβλίον νὰ μοῦ θύμῃσεν ἄλλοτε τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου τοῦ γεροῦ, καὶ τοῦ ἀισθαντικοῦ, καὶ τοῦ ἀκούραστου, ποῦ πάντα τοῦ ἀνεβαίνει ἡ καρδιά στὸ στόμα, καὶ ποῦ θυμίζουσι τὰ λόγια του τὸ στιχο κάποιου Πολωνοῦ ποιητῆ: «Ἡ καρδιά μου εἶναι γιομάτη ἀπὸ νοῦ...» Ἀλήθεια, τὸ βιβλίον τοῦ κ. Φωτιάδου δὲν τὰ λυπᾶται τὰ λόγια· κάποτε τὰ σπᾶταλεύει, καὶ χωρὶς ἀφορμὴ. Μερικὲς ἀπὸ τὶς σελίδες του θὰ μπορούσαν ἀζημιώτα νὰ λείψουν ὄχι γιὰτὶ μᾶς λένε πράγματα ποῦ δὲν εἶναι «κρείττονα σιγῆς»· ἀλλὰ γιὰτὶ μὲ παιδικὴ ἀφέλεια ἀγωνίζονται ν' ἀσπρίσουν τὸν ἀράπη. Τόσον εἰν' ἔλεσινὰ καὶ τόσον ἀνειλικρινῆ κάποια ἐπιχειρήματα τῶν ἐναντίων, ὥστε καὶ μόνον νὰ στέκεται σ' αὐτὰ καὶ νὰ ζητῇ ἕνα πρὸς ἕνα νὰ τὰ ψάχνῃ καὶ νὰ τὰ προσέχῃ, εἶναι μιὰ χασομέρια ἀσυγχώρητη. Ἄλλα πάλιν ἐπιχειρήματα τόσον εἶναι ἱλαρώτατα μεσαιωνικά, ποῦ καμιά κουβέντα δὲν ἔχει πέραση μαζί τους. Τί νὰ εἰπῆτε πρὸς ἀνθρώπους ποῦ σοβαρῶς ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὸ διηγηματογράφο πάντα στίς ἱστορίες του «νὰ τιμωρῇ τὴν κακία καὶ νὰ βραβεύῃ τὴν ἀρετή!» Ἡ πρὸς ἀνθρώπους ποῦ ὀνομάζονται τὰ θὰ καὶ τὰ νὰ κοίτῃθρα θραύσματα! Τὸ βιβλίον εἶναι ζωντανὸ κι ἀπὸ τὴ συγκίνηση ποῦ βάζει μέσα στὰ ζητήματα ποῦ παίρνει καὶ μᾶς ξεδιπλώνει. Ζωντανὸ ἀκόμα κι ἀπ' αὐτὴ τὴ γλωσσικὴ ἀκαταστασία ποῦ δὲν τοῦ φτάνει μόνον νὰ μᾶς τὴν παρουσιάσῃ θεωρητικὰ, ἀλλὰ καὶ μᾶς τὴ φέρνει χερσιστὰ μὲ τὸ ὕψος του. Ἐχει ἕνα «πρόλογο κ' ἐπίλογο μαζί» καθὼς τὸν ὀνομάζει· στὸ μέρος αὐτὸ ξεναπαίρνει καὶ συνθετικὰ μεταχειρίζεται τὴν ιδέα

ποῦ τὴν ξετύλιξε καὶ μᾶς εἰδείξε ἀναλυτικὰ στὰ παρακάτω φύλλα, κυρίως στὰ ἔξιν του γράμματα πρὸς τὸν «Ταχυδρόμο», ποῦ ἐπιγράφονται: «Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, ἢ πόθεν πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἡ ἐκπαιδευτικὴ μας ἀναμόρφωσις». Τὸ βιβλίον εἶναι γραμμὸν δίγλωσσα, ἢ, ἂν ἀγαπᾶτε, τρίγλωσσα. Τὰ γράμματα τοῦ πρὸς τὴν Κωνσταντινουπολίτικὴν ἑφημερίδα, πυργοδέσποινα τοῦ λογιωτατισμοῦ, προωρισμένα νὰ τυπωθοῦν ἐκεῖ, τὰ γράφει, σὲ μιὰ καθαρεύουσα τόσο συμβιβαστικὴ ὅσο φτάνει γιὰ νὰ μὴν τῆς κλείσῃ κατὰμουτρα τὴν πόρτα τῆς ἢ πυργοδέσποινα. Ὁμως ἀγάλια ἀγάλια καὶ ἀθέλητα, ὅσο δυναμώνει ὁ καυγᾶς μέσα στὰ φύλλα τοῦ «Ταχυδρόμου» τόσο δυναμώνει καὶ ὁ συζητητῆς τῆ γλώσσα του μὲ τῆς δημοτικῆς γλώσσας τὰ χρώματα καὶ τὰ χαρίσματα, τόσο τὴν παραμερίζει ἀφρόντιστα τὴν κάλπικη καθαρολογία. Τόσο ἡ καθαρεύουσα του γίνεται ἀσύμμετρον, ἀρνητικὴ, καὶ ἐπαναστατικὴ ὅσο ποῦ τελειώνει μὲ τὴν ἀποκλειστικὴν παραδοχὴν καὶ μὲ τὸ προσεχτικὸν μεταχείρισμα τῆς δημοτικῆς γραμματικῆς. Γιατὶ λογοτέχνης τέτοιας διανοητικῆς καὶ τέτοιας ἠθικῆς ἀξίας δὲ μπορούσε καὶ δὲν ἔπρεπε ν' ἀπομείνῃ διαλαλητῆς καὶ διδάσκαλος μιᾶς ιδέας ποῦ δὲ θὰ εἶχε τὴ θέληση καὶ τὴν ὄρεξιν νὰ τὴν ἐφαρμώσῃ σωστὰ καὶ δάκκερα. Μὲ τὸ λόγο, καὶ τὸ παράδειγμα. Καὶ νὰ γιὰτὶ ὁ κ. Φωτιάδου ποῦ ἀρχισε τὴ συγγραφὴν τοῦ ἐκλεχτικὰ καὶ διπλωματικὰ, λίγο λίγο καὶ μὲ τὴν ὀρμὴν τῆς ψυχῆς του καὶ ἀπὸ τὸ δρόμον τὸν ὀρμητικὸν τῶν ἰδίων τῶν πραγμάτων, τὴν ἐτέλειωσε τὴν συγγραφὴν τοῦ σὲ γλώσσα ψυχαρακίη (1) καὶ τὸ σφράγισε τὸ βιβλίον του μὲ ἀφιέρωμα «στὸν ἀγαπητὸν τοῦ Ψυχάρη».

Ὅμως ἡ μεγάλη σημασία τοῦ βιβλίου δὲν εἶναι ἡ γυμνὴ γλωσσολογικὴ. Εἶναι τὸ πλάσμα ποῦ μέσα του κράτησε τὶς γυμνασμένες καὶ τὶς δυνατὲς φωνῆς ὄλων ἐκείνων, ποῦ προτῆτερα, σὲ βιβλία δλόκληρα ἢ σκόρπια σὲ φύλλα καὶ σὲ φυλλάδες, ἀγωνίστηκαν, καθένας μὲ τὰ ὄπλα τὰ δικά του, νὰ τὴν ἀναστυλώσῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς γλωσσικῆς ιδέας. Ὅμως τὶς φωνῆς αὐτῆς τὸ καλοκουρτισμένον καὶ τὸ πολυχόρδον ὄργανον τοῦτο τὶς ξαναφέρνει στ' αὐτὰ μᾶς πλοῦσια καὶ σχεδὸν τελειωτικὰ δίνει σ' αὐτῆς καινούρια νιάτα. Κ' ἔχει καὶ τὴ δικὴν τῆς τὴν ξεχωριστὴ φωνὴν ἢ τέχνην τοῦ κ. Φωτιάδου. Καὶ ἡ ξεχωριστὴ αὐτὴ φωνὴ μᾶς φωνάζει, μᾶς ἐξηγεῖ, παραστατικὰ καὶ σοφὰ καὶ καταπειστικὰ, μᾶς βάζει στὰ μάτια μᾶς ἐμπρὸς τὸ μεγάλο τὸ ἀδίκημα ποῦ κάνει στὸ Ἔθνος τὸ πανάθλιο παιδευτικὸν μᾶς σύ-

(1) Τὴ φράση «Ψυχαρακίη γλώσσα» δὲν τὴν παίρνω ἐδῶ στὴ σημασίαν ποῦ ἔκαμε καὶ τὸν ἴδιον τὸν Ψυχάρη σ' ἕνα γράμμα τοῦ πρὸς ἐμένα νὰ πῆ: «... Νὰ τὸ σκοτώσωμε τὸ μπόσιον αὐτὸ τῆνομα, ψυχαρακίη γλώσσα, ψυχαρακίη κι ἄλλα τέτοια. Δὲν ἔβρω πρᾶμα ποῦ νὰ θυμῶνω πιὸ πολὺ». (24 τοῦ Τρυγητῆ 1901) Βέβαια ἕνας ἀνόητος ἢ ἕνας κακοθελητῆς θὰ βαρεῖται τὴν ἑθνικὴν μᾶς γλώσσαν ψυχαρακίη μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ δείξῃ πῶς εἶναι κατωμένη ἀπὸ τὸ ἔτσι θέλω ἐνδὸς ἀνθρώπου, καὶ ὄχι ξετυλιγμένη ἀπὸ τὴν ψυχὴν ἐνδὸς δλόκληρου λαοῦ. Μὰ καὶ μ' ὅλα αὐτὰ ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς ψυχαρακίη γλώσσα εἶναι ἡ ἴδια ἢ δημοτικὴ, ἢ ἴδια ἢ ἑθνικὴ μᾶς γλώσσα, ἀπὸ καὶ ποῦ παίρνει πιὸ φωτεινὴν συνείδησιν τοῦ τί εἶναι, καὶ στὸ λόγο τὸ γραφτὸ ἀπὸ ὑποκειμενικὴν καὶ ρωμαντικὴν γίνεται ἀντικειμενικὴ κ' ἐπιστημονικὴ, μένοντες πάντα μέσα στὸν κύκλον τῆς Τέχνης. Καὶ ὁ καθένας λογοτέχνης, φτάνει νὰ ἔχῃ τέτοια ἀντίληψιν τῆς γλώσσας μᾶς, κ' ἔτσι, ἀπάνου κάτου, νὰ τὴ γράφῃ, κάτου ἀπὸ τὸ φῶς ποῦ μᾶς ἔρθε στὰ 1888 μὲ τὸ «Ταλξίδι», ψυχαρακίη εἶναι, καὶ στὴν καθαρεύουσαν ἀκόμα ἂν ἐκθέτῃ τοὺς στοχασμοὺς του, καὶ ψυχαρακίη ἢ γλώσσα του, ἢ δημοτικὴ κι ἂς μὴν τὸ καταλαβαίνῃ, κι ἂς μὴ θέλῃ νὰ τὸ καταλάβῃ.

στημα. Δὲν εἶναι τὰ πρόσωπα ποῦ φταίνει· φταίνει τὸ ἀπρόσωπον καὶ τὸ μεδουσοπρόσωπον τὸ σύστημα ποῦ ἀπολιθώνει. Τὸ τέρας φταίνει ποῦ παίρνει τὸ παιδί ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάνας του, καλοπλασμένο ἀέριο, καὶ τὸ μεταμορφώνει σ' ἕνα εἶδος ἠθικῆς σακκίτης μὲ τρόπους καὶ μὲ δασκαλέματα σὰν ἐκεῖνα ποῦ μεταχειρίζεται ὁ στανικός Τζιριτόκωστας μέσα στὸ «Ζητιάνον» τοῦ Καρκαβίτσα. Τὸ παιδί τὸ θῦλα εἶναι, τὸ σχολεῖδ τὸ μακαλλεῖδ. Κάθε πατέρας, ποῦ μὲ τῆς ψυχῆς τὰ μάτια βλέπει μὲ καταλαβαίνει. Τὸ παιδί μέσα στὸ σπῆτι βάζει πάντα τὶς ἰδεοῦλες του καὶ τὰ αἰσθηματάκια του σὲ γλωσσικὴν ἀψογὴ μορφή· μπορεῖ νὰ πάρουμε ἀπὸ κείνον μαθήματα· τὸ παιδί εἶναι λογοτέχνης καὶ εἶναι γλωσσοπλάστης κκι τὰ λάθια του, σύμφωνα κ' ἐκεῖνα μὲ κάποιον νόμον. Τὸ γλωσσικὸν λουλουδί ἀνθίζει στὰ χειλάκια του σὰν ἕνα ρόδο τοῦ Ἄπριλιου δλόδροσο. Στὸ σχολεῖδ τὸ στέλειεις; Ἀγάλια ἀγάλια τὸ λουλουδί κιτρινίζει, ρίχνει κάτου τὰ φυλλάκια του, μαρξίνεται. Δάσκαλοι καὶ δασκάλισσες (δὲ φταίνει οἱ ἀνθρώποι, τὸ εἶπα· φταίνει τὸ σύστημα) δουλεύουνε φιλότιμα καὶ ἀκούραστα γιὰ τὸ χάλασμα τοῦτο. Γιατὶ ἀγωνίζονται ὅλοι τοὺς ὄχι νὰ τοῦ καλλιεργήσῃ καὶ νὰ τοῦ πλουτίσῃ τὴν ἀληθινήν του γλώσσαν καὶ ὑπερὰ μ' αὐτὴν νὰ τοῦ ξανοίξῃ καὶ τοὺς θησαυροὺς τῆς ἀρχαίας· κάνουν κάτ' ἀντιψυσικὸν καὶ ἀντιπαιδαγωγικόν. Τοῦ σκοτώνουν τὴ δικὴν του γλώσσαν, καὶ δὲν τοῦ ἀφήνουν στὴν ψυχὴν του καμιά. Μήτε τὴ δημοτικὴν, μήτε τὴν ἀρχαίαν. Τοῦ μπήγουν στὸ μυαλό του τὴν καθαρεύουσαν, ὅπως μπήγει κανεὶς διάφορα καρριά στὸν κορμὸν ἐνὸς δέντρον Ἄλλὰ μὲ τέτοιους τρόπους, σκοτώνεται ὁ νοῦς, δηλαδὴ ὁ ἀνθρώπος, δηλαδὴ ὁ πολίτης, δηλαδὴ τὸ Ἔθνος. «Ἡ πρώτη αὐτὴ ζωὴ τῆς γλώσσας, ἢ σπιτικὴ, ἢ προσχολικὴ ζωὴ, λέγει ὁ κ. Φωτιάδου, αὐτὴ πρέπει νὰ καλλιεργηθῆ, νὰ πλουτίσῃ. Διότι θὰ ποτίσῃ, θὰ θρέψῃ, θὰ δυναμώσῃ τὰς ρίζας τοῦ νοῦ. Αὐτὸν τὸν πυρῆνα τὸν γλωσσικόν, τὸν ὁποῖον θ' ἀποκτήσῃ τὸ παιδί ἐπάνω στὰ γόνατα τῆς μητέρας του, μέσα εἰς τὸ πατρικὸν σπῆτι, αὐτὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς ὀργανισμὸς, ὁ ζωντανὸς, ὁ ὁποῖος περιέχει, δηλαδὴ τὴν τριάδα τὴν δημοσίον καὶ ἀχώριστον, τὸν νοῦν, τὸ αἶσθημα, τὴν θέλησιν. Αὐτὸν τὸν ὀργανισμὸν, τὸν μικρόν, ἄλλ' ἄρτιον, αὐτὸν πρέπει νὰ καλλιεργήσῃ καὶ τὸ σχολεῖον, καὶ ν' ἀνυψώσῃ εἰς γλώσσαν ἑθνικὴν. Δίχως αὐτόν, τὸ σχολεῖον εἶναι τόπος, ὁποῦ σταματᾷ ἡ ἀνάπτυξις ἐνὸς παιδιοῦ, δηλαδὴ τοῦ Ἔθνους»...

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΑΣ

Ἄπ' τῶν φιλιῶν τὴ φλόγα τὴν ἀνοίμητη
Κι ἀπ' τῶν καρδιῶν τὸ χτύπο τὸ δεμένο—
Ἄπ' τὴ μεγάλη Ἀγάπη τὴν ἀίμητη,
Βλέπεις τὸ φῶς τοῦ κόσμου εὐτυχισμένο.
Γλυκὰ μὲ τὶς ματιές μας σ' ἀγκαλιάζομε
Καὶ τῆς καρδιᾶς ὑμολογᾷ τὸ στόμα·
Στένενα τὴν Ἀγάπην μας δοξάζομε
Κ' ἤρθες γιὰ μᾶς στὴ γῆ Θεὸς μὲ σῶμα!

ΕΝΑΣ

Η ΚΛΩΣΤΙΤΣΑ

Ἡ Φημερίδα τῆς Γενέθης εἶχε γράψει γιὰ τὴ Ζωὴ καὶ Ἀγάπῃ στὴ μοναξιά μιὰ ἐπίκριση ὠραία. Ἐνας φίλος μου εἶπε νὰ στείλω ἀντίτυπα σ' ὅλες τὶς ἀθηναϊκὲς φημερίδες, γιὰ νὰ δοῦνε, λείει. Ἐστειλα. Ἐστειλα καὶ στὶς Ἀθήνες. Πολὺ δυσκολόφτηκα ὅμως, γιὰτὶ δὲν ἤξερα πῶς νὰ τὸ γράψω. Τὸ ἀρχαῖο, τὸ κλασσικὸ, τὸ σωστὸ εἶναι ΑΘΗΝΑΙ· τὸ δημοτικὸ, Ἀθίνα· τὸ Ἀθίνα τῆς καθαρῆς τίποτα δ.ν εἶναι, μήτε δημοτικὸ, μήτε ἀρχαῖο. Πλαστογραφημένο, γιὰτὶ τὸ γράφουσε Ἀθίνα, μὰ τὸ λένε Ἀθίνα. Πρᾶμα ποῦ ἑλληνικὴ κατὰληξή δὲν ἔχει. Ξένο πρᾶμα. Ἐγὼ, τέτοιους βαρβαρισμούς, ἀδυνατῶ νὰ τοὺς γράψω. Δὲ μ' ἀφίνει οὔτε τὸ σέβας στοὺς Προγόνους, οὔτε τὸ σέβας στὸ Λαό.

Εἶμαι ὅμως καὶ καλὸ παιδί. Δὲ θέλησα νὰ τοὺς χαλάσω τὸ κέφι. Συλλογίστηκα πῶς βέβαια καὶ ὁ σκοπὸς τοὺς εἶτανε νὰ βάλουνε πληθυντικὸ. Κατὰληξή τοῦ πληθυντικοῦ ἐμεῖς ἔχουμε. Ἄλλο τίποτα. Λοιπὸν ἔγραφα στὸν πλίκου μου ἀπάνω, παστρικά παστρικά,

A la Rédaction du Journal Ἀθῆνες.

Οἱ πλίκου μου εἶναι κάτι πλίκου μεγάλοι, ποῦ χωρεῖ μέσα ὅλη ἡ φημερίδα, διπλωμένη ἑννοεῖται ὅπως τὴ διπλώνουσε γιὰ τὴν πόστα. Σὲ μιὰ γωνιά, πάνω στὸν πλίκου, ἡ διέφτυσή μου τυπωμένη. Ἀπὸ πίσω, ἕνα μικρὸ δίπλωμα καὶ μιὰ θηλειὰ στὴ μέση. Στὴ θηλειὰ μπαίνει μιὰ κοφίτσα ποῦ ἡ βία τῆς εἶναι πιασμένη στὸ χαρτί, καὶ ὁ πλίκου σφαλνᾷ. Γιὰ νὰ τὸν ἀνοίξῃς, πρέπει νὰ τσακίσῃς τὴν κοφίτσα. Κόλλα ὁ πλίκου δὲν ἔχει πουθενά.

Σὰς τὸν περιγράφω, γιὰτὶ μοῦ τὸν γυρίσανε πίσω. Μοῦ τὸν γυρίσανε μάλιστα μὲ μιὰ σημείωση στὸ πανώγραμμα πολὺ δυσάρεστη· «Ἐπιστρέφεται. Ἐφημερίδα ἀγνωστὸς ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὸν τίτλου: Ἀθῆνες».

Τί νὰ σὰς πῶ; Ζεματίστηκα. Ἡ Πόστα δὲν ξέρει Ἀθῆνες· ξίμαθε ὡς κ' ἡ Πόστα τὴ γλώσσα μας. Ἀθῆνε ξέρει· τώρα. Τί νὰ κἀμῃς, ἀφοῦ εἶναι Πόστα; Θὰ γύρει ὁ κακόμοιρος ὁ ταχυδρόμος. Ῥώτηξε. Ἀθῆνες ὁ ἄθρωπος δὲ βρῆκε.

Ἀφοῦ τὸ λέει ὁ ταχυδρόμος, ἀφοῦ ἡ Πόστα τὸ λέει, θὰ πῆ πῶς στὴν Ἀθῆνα δὲ γνωρίζουσε φημερίδα μὲ τὸν τίτλο Ἀθῆνες.

Ῥαῖα! Μὰ—παρακαλῶ νὰ προσέξῃτε στὸ μὰ—μήτε ἡ Πόστα τῆθαλε ἀφτὸ, μήτε ὁ ταχυδρόμος. Ποὺς θαρῆτε πῶς τὴν ἔβαλε τὴ σημείωση; Ὁ κ. ΠΩΠ! Ὁ κ. Γ. Κ. ΠΩΠ! Ναισκέ! Τὸ ὑπόγραψε κιόλας μὲ τὸνομά του!!

Λοιπὸν ἡ Πόστα δὲ φταίει. Δὲ φταίει ὁ ταχυδρόμος. Πῆγε ἀμέσως τὸν πλίκου μου στὶς Ἀθῆνες. Οἱ Ἀθῆνες καταλάβαινε ἀμέσως πῶς γιὰ τὶς Ἀθῆνες εἶτανε. Τὸ φωνάζει τώρα καὶ ὁ ΠΩΠ μὲ τὴν ὑπογραφή του.

Τί ἀγγελικὴ ἀφέλεια, δὲν εἶναι ἔτσι;

— «Ἐχασε τὴν κλωστίτσα», μοῦ λέγανε δῶ στὰ Παρίσια, καὶ γελοῦσανε.

Χάνω τὴν κλωστή, ποῦ νὰ πῆς χάνω τὸν μπούσουλά μου. Νὰ δῆτε ὅμως πῶς καὶ βωμάλικά ταιριάζει τὸ ρητό.

Ἡ κοφίτσα τοῦ πλίκου μου, ὄχι μόνον τσακισμένη, μὰ καὶ σπασμένη. Τὸ δίπλωμα στὶς δυὸ ἄκρες κολλημένο. Τάνοίγω. Ξεδιπλώνω τὴ φημερίδα. Γιὰ κάθε ἀπαντεχομένο, πολύτροπος καὶ γὰρ σὺν τὸν Ὀδυσσεῖα, εἶχα βάλει μέσα καὶ μιὰ φιλή φιλή κλωστίτσα. Τᾶρθρο εἶτανε στὴ δέφετερη σελίδα. Δὲν μποροῦσε νὰ ξεδιπλώσῃς τὸ φύλλο καὶ νὰ μείνῃ στὴ θέση τῆς ἡ κλωστίτσα.

Ἡ κλωστίτσα εἶπαι! Δηλαδή, διάβασε ὁ κ. Γ.Κ. Πῶπ τὰ καλά ποῦ λέγανε γιὰ μένα, λύσσαξε, δὲ συλλογίστηκα πῶς μὲ τὸνομά του ἡ σημείωση καμιάν ἀξία δὲν εἶχε, κόλλησε τὸ δίπλωμα καὶ μοῦ γύρισε τὸν πλίκου.

Φούρα, λάθια, καὶ ἀστοχασιά. Νὰ σου κ' ἡ καθαρῆς ὅλη.

Σὰν τὴν κλωστίτσα, θὰ χαθῆ καὶ δάφνη στὸν αἴρα.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑΣ

ΟΙΑΤΟ

Τοῦ φίλου μου Γιάννη Παυλίνα

— Πλαγιάζω νὰ εὐδαιμονῶ, μὰ πρὶν γλαρώσω ἀκόμα στὴν ἀγκαλιά σου βρισκομαι καὶ σὲ φιλῶ στὸ στόμα.

— Κι ἐνῶ τὸν ἔγνε μου γλυκὸ μὲ τὸ φιλή σου παίρνω

Στὰ δειράτά μου παίρνεις με καὶ δὲ ποθεῖς σὲ φέρνω:

Πότε στὰ ρόδα τοῦ γιாலὸ πότε στῆς γῆς τὰ γκιόλια

Ὡς ποῦ νὰ μ' ἀποκοιμηθῆς στοῦ στήθους μου τὰ φούλια...

— Ἡ πρόσχαροι ἀρμενίζουμε μὲ σ' ὅτων λωτῶν τοὺς κήπους

Ποῦ μόνον εἰ Ἀῦρες πρόσχαρὲς ἀκοῦν τοὺς τόσους χτύπους

Τῶν δυὸ καρδιῶν μας καὶ σιωποῦν, μὴν τύχη καὶ ταραξοῦν

Τὸ ἐρωτικὸ ταξίδι μας. . καὶ κάπου μᾶς ἀράξουν!

Στίχοι

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

ΚΥΡΙΕ ΕΛΕΗΣΟΝ

Ἀγαπητέ μου «Νουμά»,

Τὴν καθαρῆς ὅλη μισοῦ καὶ τὴ γράφω νερό· καὶ ὄχι σόλοια, σὺν τοὺς μισοβάρβαρους ἀπυθνοῦς ποῦ σφουγγίζουσι τὴ μύτη τους μὲ τὰ δάχτυλά τους, καὶ ὕστερα μᾶς γράφουσε γιὰ ρωμάκια. Θαρῶ πῶς καὶ μὲ δυϊκὸ ἀρεθμὸ θὰ τὰ κατάφερα ἀκόμα. Τὶ τὰ θεὸς ὅμως, τὸ αἷμα νερὸ δὲ γίνεται. Ρωμὸς εἶμαι, ἀφοῦ Τοῦρκος δὲν εἶμαι. Καὶ λίγο λίγο χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω, μὲ συνῆψε ὁ «Νουμάς». Τὰ χτύπησα κάτω, σπούδαξα τὴ γραμματικὴ τοῦ Περσίου μελέτησα τὸ «Ταξίδι» τοῦ θασκάλου του, ἔγραψα καὶ ξανάγραψα ἀμέτρητα κατεβατὰ ἔτσι γιὰ γύμναση, καὶ ὄριστε τώρα βγαίνω καὶ ἐγὼ νὰ πῶ τὸ δικό μου στὴ γλώσσα μου μὲ φορὰ, καὶ νὰ νοιώσω ζῶν καὶ ἀλήθεια. Ἄς σοῦ πῶ ὅμως καὶ ἕνα ἄλλο πρῶτα. Εἶναι τώρα δυὸ τρεῖς μῆνες, σὺν ἀπολύσει ἡ ἐκκλησιὰ καὶ φύγουσι οἱ μεγάλοι, μαζώνω τὰ παιδιὰ σὸ κελὶ μου καὶ τοὺς ξηγῶ τὸ Βαγγέλιο τῆς ἡμέρας. Τῶσκα αὐτὸ καὶ ἄλλοτε, μὰ τώρα τὸ κάμνω ἀλλοῦς. Βρίσκω τὴ ρωμαϊκὴ μετάφραση ἀπὸ τὸ βιβλίον ποῦ οἱ «δαχτυλομυσοφογιτάδες» τὸ καταδικάσαν χωρὶς νὰ τὸ διαβάσουν, μαθαίνω τὸ μέρος ἐκείνο ἀπόξω, καὶ τοὺς τὸ ἀπαγγέλλω λέξη μὲ λέξη. Νὰ, μάτια καὶ αὐτιά τὰ παιδιὰ.

Στὸ προκείμενο τώρα. Τὸ σημερὸν δηλαδή τὸ προκείμενο. Γιὰτὶ κάθε λίγο θάχουμε καὶ ἀπὸνα καινούριο, σάντι νὰ μοῦ δῖνῃ ὁ «Νουμάς» ἕνα μικρὸ μέρος, ἔτσι ἴσα μὲ τὸ κελὶ μου, τὸ μοναχικὸ καὶ τὸ μονοκάρυγλο. Θέλω νὰ σοῦ πῶ σήμερον δυὸ λόγια γιὰ τὸν Κόσμον· πῶς εἶναι δηλαδή στρογγυλὸς καὶ γυρίζει, ὅλο γυρίζει. Πέφτει τὸ μάτι σου σ' ἕνα σημάδι τῆς ἱστορικῆς του σφαίρας. Τυχαίνει νὰ εἶναι τὸ 1453. Πῆραν τὴν Πόλιν οἱ Τοῦρκοι. Κοιτάξτε λίγο παραπάνω, καὶ βλέπετε μιὰ μερμηγκιά καὶ σέρνει κατὰ τὴ Δύση. Νὰ διαδάσουν τὰ φῶτα! Ρημά-

νεται ἡ πατρίδα τους, καὶ αὐτοὶ, ποῦ διψᾷ ἡ αὐλή τους, πᾶνε νὰ χύσουν νερὸ στὴ Δύση, νὰ φωτίσουν πολιτισμὸς! Σάματις τὸν εἶχαμε ἐμεῖς. Γυρίζει ἡ σφαῖρα ἐπὰν, διακόσα, τετρακόσα χρόνα, ὁ ἡμερᾶ. Πῆραν τὴν Ἑλλάδα, ὄχι πιά Τοῦρκοι, μὰ ὅλοι οἱ Διαβόλοι τῆς Κόλασης. Τὶ βλέπετε ἐκεῖ κοντά; Μερμηγκιά καὶ τρέχει στὰ πέτατα τῆς γῆς, στὴν Ἀμερικὴ. Χιλιάδες τῶν χιλιάδων. Ἐκκλησιὰς σὲ κάθε χώρα, Συλλόγοι, ὡς καὶ ἐφημερίδες. Καθὼς ἄλλοτε οἱ σοφώτεροι, ἔτσι καὶ τώρα οἱ ἐργατικώτεροι καὶ οἱ πρὸ χρησιμοὶ γιὰ τὸν τόπο τους. Τὸ σιρόνουν ἐκεῖ, πλουτίζουν, καὶ ὕστερα στέλνουσι καὶ ἀνθηροκνητήρια σὸν καὶ. Φραγκοῦδη ἀπὸ τὰ μακριὰ, ἀντὶς νὰ γυρίσουν ὅλοι σὸν τόπο τους καὶ νὰ τοὺς πνίξουνε τοὺς Διαβόλους μὲ τὴν ἐργασία καὶ μὲ τὸ καλὸ παρὰδειγμα.

Γυρίζει, καὶ ὅλο γυρίζει ὁ Κόσμος. Ὁ Ρωμὸς μένει ὁ ἴδιος. Ὁ,τι ἔκαμε στὰ 1500 ἔκαμε καὶ στὰ 1900, θὰ τὸ κάμῃ ἂν προφτάξῃ, καὶ στὶς 2300. Γνώση δὲν ἔβαλε, μήτε θὰ βάλῃ. Καὶ γιὰτὶ καθοῦμαστε καὶ τοῦ τὰ ψέλνουμε κάθε λίγο, εἶναι καὶ ἐντὶ ὁ μυστήριον.

Ἄς ἀφήσω τώρα καὶ ἄλλουνοὺς νὰ μιλήσουν. Δὲν σοῦπα ὅμως ποὺς εἶμαι. Εἶμαι

ΕΝΑΣ ΠΑΠΙΑΣ

ΚΑΣΣΙΑΚΙΣ Ο ΕΚ ΣΟΛΩΝ

Πάσσαλος παστὰφ ἐκφροῦται.

Δὲν εἶχαμε καμιά ὄρεξη νὰ ξαναγυρίσουμε στοῦ κ. Χαντζιδάκωσ τ' ἄρθρον ποῦ βρῆκε στὸν «Ἀκρίτα» γιὰτὶ ὅσα ἔγραψε ὁ συνεργάτης μας καὶ Τεφερίκης μέσα στὸ φύλλον τοῦ «Νουμά» Ἀρ. 91 εἶτανε, νομίζουμε, ἀρκετὰ νὰ δείξουν τὴ λογικὴ ἀστοιχείωτος γραφικὴ εἶναι ὁ καθηγητῆς ἀφτὸς τῆς Γλωσσαλικῆς. Φαίνεται ὅμως πῶς ἡ ψυχρολουσία ἐκείνη δὲν τοῦ κατέβαλε ἀκόμα ὅσο χρειάζεται μήτε τῆς φαντασίας του μήτε τῆς κακογλωσσίας του τὴ θερμοκρασία. Γιὰτὶ στὸν Ἀρ. 46 καὶ 48 τῶν «Πάτριων» πρόβαλε ὁ καλὸς μας πάλι μὲ τὸ γνωστὸ διπλό του πρόσωπο, ὡς ἀφτοκῆρυχτος γλωσσικὸς Σειχοσυλάμης καὶ ἐπαγγελματικὸς Συκοφάντης.

Καὶ τοὺς φετφάδες τοῦ μισοῦσε κανεὶς ἴσως νὰ τοὺς παραβλέψῃ, ἀφοῦ δὲν ἔχουν τὴν παραμικρὴ σημασία. Γιὰτὶ ὡς πρὸς τὸ γλωσσικὸ ζήτημα κατάντησε τώρα πιά (Ἰλιὰδ. Β, 201)

ἀπτόλεμος καὶ ἀναλμς,

οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρθῆμιος οὔτ' ἐνὶ βουλή. Ἄν ἡ γνώμη τοῦ ἀκόμῃ λογαριάζεται, λογαριάζεται μοναχὰ σ' ἕνα στενοῦστικο κύκλον ποῦ τοῦ ξαναμασᾷ τὰ Χαντζιδάκῃ καὶ Γρύπαρῃ καὶ Παπαμιχαλάδῃποῦλος καὶ ἄλλες τέτιες παιδιαρσύνες. Οἱ νόμοι του καὶ οἱ κανόνες του, φῶς φανερό, εἶναι λόγια ἀθρῶπου inconscient, ὅπως λέν οἱ Φράγκοι. Τὶ ἄλλο σημάδι τοῦ πάθους του θέλεις παρὰ ἕνα του ἄλλο ἄρθρον, ὅπου μᾶς βεβαιώνει πῶς, ἂν καθόλου γράφεται ἀκόμα ἡ δημοτικὴ, ὁ λόγος εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ τοῦτο, τὸ πῶς τοῦ λόγου του (!) κήρυξε ἰθνηκὴ σφοδρὰ τὸν ξαναγυρισμὸν στὴν ἀρχαία;

Ἡ κακογλωσσία του ὅμως εἶναι ἄλλο ζήτημα ποῦ δὲ γίνεται νὰ παραβλέψουμε. Πρῶτα πρῶτα, δὲν ἔχει ὄρια. Γιὰτὶ δὲν ἔχουμε μοναχὰ ὅσα συκοφαντεῖ τὸ «Νουμά» καὶ τοὺς συντρόφους μας μέσα στὰ «Πάτρια» παρὰ βλέπουσε ἀπὸ ἕνα ξένο περιδικὸ πῶς τώρα τελεφταῖα βρῆκε νὰ φαρμακώσῃ καὶ τὸν κ. Βερναρδάκη. Μεθᾶβριον—πὺς ξέρει;—θὰ ἐρ-

θελίως ἢ σειρά τοῦ κ. Λάμπρου, τοῦ κ. Πολίτη, τοῦ κ. Τσουντα, καί κάθε του ἄλλου συναδέρφου πού τιμᾷ τὰ ἑλληνικά γράμματα. Γιατί ἡ ἀξία τῶν ἄλλων, φαίνεται, τοῦ χαλνᾷ τὸν ὕπνο. Ἐπειτα ἀ- θρώποι τῆς ζύμης τοῦ κ. Χαντζιδάκως θαρροῦνε φόβο πάντα τῆ σωπῆ, κι' ἀδύνατο νὰ σταματήσουνε— μάλιστα καί τολμοῦν περισσότερο—ἀ δὲν πλερω- θοῦνε μὲ τὸ ἴδιο νόμισμα κι' ἂν τὸν πόλεμο δὲν τοὺς τὸν πᾶς ὡς μέσα στὰ δικά τους σύνορα! Καί τρίτο εἶναι κοινωνικό χρέος τῆς κακίας ἢ τιμωρία κι' ὁ παραδειγματισμός.

Ἐτσι λοιπὸν πρέπει ὁ κ. Χαντζιδάκις ν' ἀκού- σει τὰ λίγα λόγια πού ἀποφασίσαμε σήμερα νὰ πού- με, κι' ἔχουμε κάπια ἐλπίδα πὼς θὰν τοῦ χρησιμέ- ψουν. Ἄν ὅμως παρατηρήσουμε πὼς δὲ σωφρονίζε- ται, ἀ δὲν πᾶψει ἄχαριν κέλαδον μουσιζόμενος, τότε ξαναρχῆς ἀπὸ ἄλλα του ἄρθρα θὰ ξαναπαρου- σιάσουμε στὸ κοινὸ μερικὰ ἀκόμα δείγματα τῆς καλ- λιλογικῆς του μαστορωπύνης. Καί πιά μένει νὰ δοῦμε πὼς ἢ ἀποστάσει. Για μᾶς ἡ δουλιὰ θὰ εἶ- ναι διασκέδαση, κυνήγι—sport, πού λέν οἱ Φράγ- κοι—καί κυνήγι ἴσως ἔρκοιο· γιατί τὰ πολλὰ του βιβλία ἀδύνατο νὰ μὴν εἶναι καθαφτὸ Λά- βριο, καταφορτωμένα σκουριές ἀπὸ τὴν μιᾶν ἄκρη τῆς ἀπκνωσιᾶς τους ὡς στὴν ἄλλη.

Ὁ κ. Χαντζιδάκις ἔχει ἓνα σύστημα ἀρκετὰ βολικό, χαρακτηριστικὸ ὅλων τῶν κιοτήδων. Ὅτα δηλαδή μαγγώνεται, κάνει τότες πὼς δὲν καταδέ- χτηκε τάχα νὰ διαβάσει ὅ,τι τοῦ λές ἢ τοῦ ἀπαν- τᾷς. Ἐτσι ἄχαρνα ἀφοῦ ἀρκετὰ φώναζε μέσα σὲ δικά μας καί ξένα περιοδικὰ κατηγορώντας τὴν Ὀνισσα καμώνεται τώρα πὼς τάχα τὴν ξεχνᾷ, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν χρειαστὴ ἀπάντησι μὲ τὸ «Νουμᾶ» Ἄρ. 80, καί μάλιστα μὲ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κού- τσουλα Δ. Φ. (1) σ. 29. Ἡ ἄλλοτες πάλι ἀποφέ- ργει τὴν ἀπάντησι κηρύχοντας τοὺς ἀντίθετους τοῦ νεκροῦς, χωρὶς νὰν τὸν ἀμποδίζει τοῦτο νὰν τοὺς ξανανασταίνει ὅταν τοῦ παρουσιάζεται και- νοῦργια συκοφαντικὰ ἐφακρία. Ἐτσι κήρυξε τὸν κ. Ψυχάρη νεκρὸ, κι' ὡς τόσο μέσα στὸ Journal des Etudes grecques τοῦ ἀφιέρωσε κατόπι ἀτέλιωτο ἄρθρο καί προσωπικῶτατο. Ὁχι τὸν ἀναγκάσουμε ὅμως, ἐλπίζουμε ν' ἀλλάξει στρατηγική. Γιατί τ' ἄρθρα μας ἀφτὰ πού θὰ γράφουμε ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ, θὰ ξανατυπωθοῦν καί σὲ βιβλίον, καί τὸ βι- βλίον ἀφτὸ θὰ μοιραστεῖ ἀνοιχτόχερα ὅπου πρέπει.

Τότες θὰ προσέξει, θέλοντας καί μὴ, τ' ἄρθρα μας, καί θὰ νιώσει ἴσως κιάλας πὼς οἱ νεκροὶ τοῦ ἔχουν τὸ χάρισμα νὰ βρουκολακιάζουν κάποτες καί νὰν τοῦ καταντοῦν κακὸς σβραχνᾶς σ' ὅλη του τὴν κα- τόπι Ζωή.

Πρὶν τώρα ἐρθοῦμε στὰ παραδείγματά μας θὰ προτάξομε μιὰ παρατήρησι. Μὴ θαρρεῖτε πὼς, ὅταν ὁ κ. Χαντζιδάκις κατηγορεῖ, σκοπὸ ἔχει ἢ ἐπιστη- μονικὸ ἢ ἐθνικὸ· δὲν τὸν ξεπνᾷει παρὰ προσωπικὸ πάντα ἢ ζούλιας πάθος. Κι' ἡ ἀπόδειξι εἶναι πολὺ ἐφκολη. Γιατί νὰ! συνάδερφὸ του μέσα στὸ Πανεπι- στήμιο ἔχει τὸν κ. Μιστριώτη. Ὁ κ. Μιστριώτης ξεφουρνίζει κάθε τόσο βιβλία χρηματολογικὰ πού δὲν κάνουν καί τόση τιμὴ στὸ Πανεπιστήμιο (γιὰ νὰ μὴ πῶμε τίποτα χειρότερο). Δὲν τοῦ κάνουν τιμὴ, γιατί ἓνας καθηγητῆς του τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολο- γίας ἔπρεπε νὰ μπορεῖ κάπως νὰ ξεγᾷει ἀθροπινώ- τερα τὰ Ἑλληνικά κείμενα· ἢ ἀ δὲν ἔχει τ' ἀναγ- κία φῶτα, ἔπρεπε τουλάχιστο νὰ ἔχει τὸν κοινὸ νοῦ νὰ σωπαίνει. Ἐπειτα τὰ φριχτὰ αὐτὰ βιβλία βάζονται στῶν παιδιῶν καί (τὸ χειρότερο) στῶν κοριτσιῶν τὰ χέρια, καί πρέπει μὲ τίς χιλιάδες νὰ βάζονται, ἀφοῦ πᾶει ὀμπρὸς ἀδιάκοπα τὸ ξεφουρνι- σμά τους. Εἶναι λοιπὸν τῆς πρώτης ἀνάγκης νὰ στα- ματήσῃ ἢ ἐθνικὴ ἀφτὴ συφορά, καί μίτε νὰ ρεζι- λέβεται τὸ καλὸ ὄνομα τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, μίτε νὰ φαρμακῶνουνται τὰ παιδιὰ (1), καί τὴ δουλιὰ ἀφτὴ ἔπρεπε καιρὸ τώρα νὰν τὴν εἶχε κατα- πιαστεῖ ἀφτὸς ὁ κ. Χαντζιδάκις, ὁ ἐπικριτῆς καί κατήγορος ὅλου τοῦ κόσμου, καθὼς κι' ἀφοδιόριστος γενικὸς πατριώτης. Τίποτα ὅμως τίτιο μίτε ἔκανε μίτε εἶναι πιθανὸ πὼς θὰ κάνει. Γιατί μὲ τὸν κ. Μιστριώτη τὸν ἐνώνουν ἄσπαστα τὰ ἴδια μιση καί

(1) Ὁ Κοραῆς στὰ προλεγόμενα τοῦ Γ τῆς Ἰλιάδας σ. η' λέει: «Θέλεις μεγαλητέραν ἀναισθησίαν τῆς ἀναι- σθησίας ταύτης... ἥτις ὑποφέρει νὰ τρίβεται ματαίως ὁ »πολύτιμος κερὸς τῆς νεότητος εἰς μάθησιν πραγμάτων, »τὰ ὅποια διτις δὲν εὐτυχῆσῃ νὰ λησμονήσῃ ἔπειτα τε- »λειως, γίνεται σχολαστικὸς κακοηθέστατος;»

(2) Τὸ ἴδιο, τίποτα ἐπιστημονικὸ δὲν παρακίνησε τὸν κ. Χαντζιδάκιν νὰ κατηγορήσῃ σὲ δικά μας καί ξένα πε- ριοδικὰ τὴ μετάφρασι τοῦ κ. Πάλλη. Μίτε τὴν εἶχε κάνει διαβάσει ὅταν τὴν κατηγοροῦσε, ὅπως ὁ ἴδιος ὁμολο- γεῖ μέσα στὰ «Παναθηναῖα» κι' ἐπιστημονικὸ δὲν εἶναι νὰ κρίνεις ὅ,τι πρῶτα δὲ διάβασε. Ἐνας ἄλλος Ἄγγλος λέει «Ὅποιος συζητᾷ καί κρίνει ἔσα δὲ διέβασε, ἢ κακό- »πιτος εἶναι ἢ τετράποδος».

πάθη, ὅπως ἡ σάρκινη λαιρίδα τὰ γνωστὰ ἐκείνη διὸ ἀδέρφια τοῦ Σιάμ. Πόσο σωστὰ φιλοσοφοῦσε ὁ Ἄγγλος ἐκείνος ψυχολόγος ὅταν ἔλεγε «Δεῖξε μου τὸν »πατριώτη, καί σοῦ δείγνω ἐγὼ τὸν κατεργάρη».

Καί τώρα ἄς ἐρθοῦμε στὰ παραδείγματά μας, κι' ἄς ἀρχίσουμε ἀπὸ τὸ δέφτερο παράγραφο τοῦ Ἄρ. 2 τοῦ Ἄκριτα. Ἀρχὴ ἀηδίας, χαῖρε φαλακρῆ, κατὰ τὴν πρώτην Βυζαντινὴν παροιμίαν τῆς Συλλογῆς τοῦ κ. Πολίτη. Μέσα στὸν παράγραφο ἀφτὸ βρι- σκούμε τὴν ἀκόλουθη φράσι·

«Ἀνάγκη νὰ συνεξετάζηται, ἂν »τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μνημεῖον »ἀποδεικνύηται...»

Ἡ ὑποταχτικὴ αὐτὴ ἀποδεικνύηται τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ... σολοικισμός. Ὅ,τι γέλασε τὸν κ. Καθηγητᾶ εἶναι πὼς τὸ ὑποθετικὸ ἂν τῆς ἀρχαίας θέλει ὑποταχτικὴ. Τὸ ἂν ὅμως τῆς φράσης τοῦ κ. Χαντζιδάκως δὲν εἶναι ὑποθετικὸ, παρὰ ἐρωτημα- τικὸ, ἀντιπρόσωπος κι' ἰσοδύναμο τοῦ ἀρχαίου εἰ. Κι' ὅπως τὸ δικὸ μᾶς ἐρωτηματικὸ ἂν θέλει δριστικὴ (πὲς μου ἂν τρέχει, ἀ θὰ τρέξει, ἂν ἔτρεξε), ἀπα- ράλλαχτα καί τὸ ἐρωτηματικὸ εἰ τῆς ἀρχαίας, θέ- λει δριστικὴ. Ὁ κ. Καθηγητᾶς, μ' ἄλλα λόγια, ἔ- γραψε μὲ τὸ μάτι, ὅχι μὲ γλωσσικὸ αἰσθημα—ὅπως γράφουν οἱ ξένοι, οἱ μόνου πού σὲ κάθε γλώσσα σο- λοικίζουν.

Ἴσως ἀπορεῖτε, παιδιὰ, καί σαστίζετε, πού ἔτσι τσακώθηκε σόλοικος τόσο μεγαλόφωνος σοφός. Ὡς τόσο μὴ σᾶς φαίνεται παράξενο. Ἀδύνατο ὅποιος δὲ γράφει τὴ γονικιά του γλώσσα, παρὰ γλώσσα τε- χνητὴ, πού θὰ πεῖ ξένη, νὰ μὴν πέφτει σὲ σκυθι- σμούς. Τὸ φαινόμενο τὸ ἐξήγησε κατὰ βάθος ὁ κ. Ψυχάρης στὸν πρώτο τόμο τῶν Ρόδων καί Μήλων σ. 12, καθὼς καί στὸ δέφτερο σ. 31, ὅπου μᾶς ἔ- φερε παράδειγμα κι' ἓναν ἄλλο σολοικισμό τοῦ ἴδιου κ. Χαντζιδάκως, τὸ ξακουσμένο πιά καί κλασσικὸ αἰνεῖς — κατὰλόβοντες — κατέστησαν ἄξια (3). Μᾶ σιμὰ στὴν κωμικιά του, τὸ φαινόμενο τοῦτο ἔχει καί τὴν τραγικιά του μεριά, κι' εἶναι τούτη, πὼς ἂν τρανοὶ καθηγητᾶδες σὰν τὸν κ. Χαντζιδάκιν, ὕστερα ἀπὸ τόσον ἀγῶνα, ὕστερα ἀπὸ ὀλοφύχη ἀφοσίωσι

(3) Ὁ Ψυχάρης ἔφερε κι' ἄλλο παράδειγμα, ἀπὸ τὸν κ. Πάλλη πού γράφοντας καθαρῶς εἶραψε τὸ ἴδιον ὡς θηλυκὸ.

ΞΕΝΑ ΔΗΓΗΜΑΤΑ

ΠΑΕΙΜΑΤΑ

Α·

Θὰ εἶχαν περάσει ὡς τέσσερις ὥρες ἀπὸ τὸ μεσημέρι. Ἦτανε συννεφώκαμα, κ' ἔκαμνε μιὰ ζέστη, ἀπὸ τίς ἔχων- ριστὲς ἐκείνες ζέστες τ' Ἀπρίλη, πού εἶναι σπάνιες καί τὸ καλοκαίρι ἀκόμα. Πέρα ἐκεῖ στὸν ἤσοχο σπιτάκι τοῦ Χλω- ρᾶ, πού τὸ τρογύριζε ὁ κῆπος μὲ λογιῆς-λογιῆς δέντρα καί λουλούδια, ἀνιθαίνε μιὰ ὁμορφὴ μυρουδιά ἀπὸ πασκαλιές. Ἡ Μαρία καθότανε στὸ τραπέζι της καί ἔγραφε κάτι γράμματα πού τὴν εἶχε πει ὁ πατέρας της ἄμα ἔρθῃ νὰ τάχη τελειωμένα. Κάμποση ὥρα ἔγραφε μὲ μεγάλη εὐκολία ἤσοχα ἤσοχα καί χωρὶς νὰ βιάζεται ἀπάνου στὸ γυαλιστερὸ χαρτί, μ' ἄχαρνα πετάει τὴν πέννα καί σηκώ-

νεται ἀπάνου. Ἐτυχε νὰ διῆ στὸν καθρέφτη, πού ἦτανε ἀντίκρου της, τὸ ὁμορφὸ της τὸ προσωπάκι, τὰ μαῦρα της τὰ μάτια τὰ φλογερά, πού λάμπανε ἀπὸ ἐξυπνάδα καί τὴν ὁμορφὴ της τὴν κορμοστασιά. Ἐκείνη τὴν ὥρα τῆς φά- νηκε πὼς ἦτανε ὁμορφότερη ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ καί πῆγε νὰ καμαρώσῃ κι' ἀπὸ κοντὰ τὸ πορτραῖτο της. Για μιὰ στιγμὴ ἔλαψε τὸ πρόσωπὸ της ἀπὸ χαρὰ, πού εἶδ' ἐκεῖ στὸν καθρέφτη τὴν τόση ὁμορφιά της, μὰ ὕστερα μιὰ ἰδέα πού πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ της τὴν ἔκαμε σκεπτικὴ καί πῆγε κι' ἀκούμπησε στὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο τῆς κάμα- ρᾶς της.

Ἄμα εἶδε τὰ λουλούδια τοῦ κήπου μὲ τὰ λογιῆς-λο- γῆς χρώματά τους, πού μοσκοβολούσανε τόσο πολὺ, τὰ πουλάκια πού κελαδοῦσαν καί πετοῦσαν ἀπὸ δέντρο σὲ δέν- τρο καί ἀπὸ κλωνάρι σὲ κλωνάρι κι' ὅλη ἡ φύση παράστα- νε τὴ χαρὰ καί τὴ νιότη ἀπάνου σ' αὐτήνα τὴ μεγαλο- πρέπεια τῆς ἀνοιχτῆς, τότε κατὰλαβε πὼς ἦτανε ἐκείνη μονάχη κι' ἀρχίνησε ν' ἀπελιπίζεται.

Τὰ σύννεφα ὅσο πῆγανεν πυκνώνανε στὸν οὐρανὸ κι' ἡ μπόρα φαίνονταν πὼς ἦτανε κοντὰ νὰ ξεσπάσῃ. Ἡ κόρη στεναχωρημένη φυσικὰ ἀπὸ τίς δυσάρεστες ἰδέες πού εἶχε στὸ νοῦ της ἐκείνη τὴν ὥρα, στεναχωρέ- θηκε περισσότερο ἀπὸ τὸν πληχτικὸ ἐκείνο καιρὸ, ἔση- κώθηκε ἢ καρδιά της καί κλυτερὰ δάκρυα ξεχειλίσανε ἀπὸ τὰ βλέφαρά της.

Πρὶν ἀπὸ πέντε βδομάδες πού κατὰλαβε, πού βεβαιώ-

ηκε πιά, πὼς τὸνεῖρὸ της ψευτίστηκε, κατῶρθωνε νὰ κρατᾷ τὸν ἱερτὸ της, ν' ἀντέχη ἀρκετὰ κ' ἔτσι ἔακολου- θοῦσε μὲ φαινομενικὴ γαλήνη τὴ συνηθισμένη της ζωή. Σήμερα ὅμως αὐτὸ ἦτανε ἀνώτερο ἀπὸ τὴ θέλησή της, ἀνώτερο ἀπὸ τίς δυνάμεις της, κι' ἐνῶ βρισκότανε σὲ μιὰ τέτοια στεναχώρια, ὁ νοῦς της γύριζε στὰ περασμένα.

Θυμῆθηκε πὼς εἶδᾷ καί κάμποσα χρόνια ἔτυχε νὰ γνωρίσῃ μαζὺ μὲ τὸν πατέρα της τὸ Λουκᾶ τὸ Στασινὸ τὸ ζωγράφου, καί νὰ τὸν συμπαθῆσῃ. Μὰ πόσο γλήγωρα ἢ πρώτη ἐκείνη συμπάθεια ἔγινε οἰκειότητα, ἔγινε θερ- μὴ φιλία, καί γλήγωρα ἢ φιλία αὐτὴ μέσα στὰ βάθια τῆς καρδιᾶς της ἔγινε ἀγάπη!

Ἄραγες δὲν τὴν ὕγαποῦσε κ' ἐκείνος, πού τόσο φα- νερὰ τὴν ζητοῦσαν τὰ μάτια του, καί τόσο πολὺ τὴν ἔχτι- μοῦσε; Δὲν ἦτανε δυνατὸ νᾶναι γιὰ κείνονα ἢ διανοητικὴ του συντροφιά, ἢ πιστὴ του φιληνάδα καί κάτι ἀκόμα πε- ρισσότερο, κάτι πιδ ἀγαπητὸ, πού νὰ ἔβαζε μέσα στὴν καρδιά τοῦ νέου τὴν ἐπιθυμία νὰ πραγματοποιήσῃ ἐκείνο πού ἦτανε γιὰ αὐτήνα τὸ γλυκότερο ὄνειρο;

Καί μοιλοῖοτι κανένα τάξιμο καί κανένα ὄρο δὲν ἀλ- λάξανε συναμεταξύ τους, δὲν ἦτανε τάχα δυνατὸ νὰ τῶχη στὸ νοῦ του νὰ τὴν κάμη ταῖρι του, αὐτήνα πού τόσο πολὺ τὸν ἀγάπησε καί ποτὲ δὲ σκέφτηκε γιὰ ἄλλονα;

Καί ὅμως ὁ Λουκᾶς ἀρραβωνιάζονταν κι' ὅλα της τὰ ζνεῖρα σκορπίσανε σὰν καπνός.

Ὅταν ἔλαβε τὸ προσκλητήριο ὁ πατέρας της γιὰ νὰ

στην τεχνολογική μελέτη τῆς ἀρχαίας, κατανοῦνε σὲ τέτλια λάθια, ὄχι πιά ὀρθογραφικά, παρά χοντροὺς σκυθισμοὺς, τί πρέπει νὰ καρτεροῦμε ἀπὸ τὸ πολὺ τὸ ἔθνος ὅτα γράφει καθαρέβουσα, ἀπὸ τοὺς ἀθρώπους δηλαδὴ πού ἴσα ἴσα μαθαίνουν τόσα γράμματα ὅσα ἀπαιτοῦν τῆς ζωῆς οἱ ἀνάγκες; Δὲν ἔχουν οἱ τρανοὶ ἀφτοὶ δασκάλοι τόσο δὲ μιὰ δὲ νὰ καταλάβουν πὼς ἀδίκῃ τῷ σπαταλοῦν τοῦ ἔθνους τὸν καιρὸ τοῦ μαθαίνοντάς του τέτλια γλῶσσα;

Τί ἀδίκος κόπος πού εἶναι τὸ νὰ προσπαθεῖ κανεὶς νὰ γράφει βάρθρωπινὰ τὴν ἰλεεινὴ ἀφτὴ γλῶσσα τὸ βλέπεις κι' ἀπὸ τοῦτο. Ὁ κ. Κόντος ὅλη του τὴ ζωὴ πολεμοῦσε νὰ διορθώσῃ τὰ ἀδόκιμα φραγκάττικα τῆς, κι' ὡς τόσο ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν κηρυγμάτων του πλήθυνε σημαντικὰ ὁ ἀριθμὸς τους. Ὁ κ. Παπαθωμᾶς στὴν «Ἀττικὴ Ἰριδα» μᾶς ἔδωκε ἕναν ἀτέλειωτο κατάλογο τέτιων φραγκάττικων, καὶ τὸν κατάλογό του τὸν ἀρχίζει μ' ἀφτὰ τὰ λόγια. «Ἐν ὅτοις ἐφημερίσι καὶ τοῖς περιοδικοῖς [ἐνίοις τε καθηγητικοῖς ζυγγράμμασι] φιλοξενοῦνται κλασσικώ-» «τατα Ἑλληνικούραις μορφόμεναι ἐκ λέξεων ἢ ὀφράσεων βαρβάρων καὶ σολοίκων», λόγια πού ἔχουν καὶ τοῦτο τὸ σημαντικό, πὼς ὁμολογοῦν τὸ σολοικισμό καὶ βαρβαρισμὸ τῶν ἐφημερίδων, ἐνῶ ἀφτῶν τῶν ἐφημερίδων τὴ γλῶσσα συχνὰ μᾶς συσταίνουν οἱ δασκάλοι. Πόσο ἀληθινὰ πρόκοψε ὁ ἐφημεριδογραφικὸς σκυθισμὸς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ κ. Κόντου ἐφκολα θὰν τὸ δεῖς, ἔ θελήσεις νὰ παραβάλλεις ἕνα φύλλο τῆς τότες «Νέας Ἐφημερίδος» τοῦ Ι. Καμπούρογλου κ' ἕνα φύλλο τῶν «Ἀθηνῶν» τοῦ Πάπ.

Δὲν πρέπει τώρα νὰ πηδήσουμε καὶ τὸ ἐξῆς περιεργό. Ἐνῶ δηλαδὴ μὲ τὸ ἄν ἀποδεικνύῃται μᾶς κενώνει σόλοικα ὁ κ. Χαντζίδακις τὴν ὑποταχτικὴ, ἐπειτα ἀλλοῦ τὴν περιφρονεῖ, ἐκεῖ ἴσα ἴσα πού χρειάζεται, ὅπως στὴ φράση (σ. 52)

«ἠδύναντο κάλλιστα

»νὰ εἶναι σύγχρονα καὶ λαϊκά».

Γιατί ἐδῶ, ἀφοῦ τόσο κλασσικίζει ὁ κ. Καθηγητᾶς, δὲ μᾶς γράφει νὰ ὄσι, ὅπως τόσα του κοπέλλια, κι' ὅπως ἴσως κι' ὁ ἴδιος πρέπει συχνὰ νὰ γράφει; Καλὸ θὰ εἶταν, ἀφοῦ μᾶς φώτισε σὲ τόσα ζητήματα, ἔ μᾶς ἔκανε τὴ χάρη νὰ μᾶς φωτίσει μὲ λίγα λόγια καὶ σ' ἐτοῦτο.

Καὶ τώρα ξέρετε τί θὰ πάθει ὁ κ. Χαντζίδακις μὲ τὴ σόλοικὴ του ὑποταχτικὴ; Θὰ θυμάστε δίχως

ἄλλο τὸ πάθημα τοῦ Σεβᾶχ τοῦ Θαλασσινοῦ, πού μιά καὶ φορτώθηκε στὴ ράχη του τὸ γέρο ἐκεῖνο τοῦ γιालοῦ δὲ μποροῦσε πιά νὰν τὸν ζετινάξει. Ἐτσι τοῦ εἶναι γραφτὸ καὶ τοῦ κ. Χαντζίδακις νὰ κουβαλᾷ παντοῦ καὶ πάντα τὴν ὑποταχτικὴ του, ὅπως σάλιαγκας τὸ καδοῦκι του. Γιατί ἀθρώπου φαντασμένου καὶ στενοκέφαλου φτάνει νὰν τοῦ δείξεις τὸ λάθος του, καὶ τότε ἀδύνατο πιά νὰν τὸ διορθώσῃ, παρά καὶ θὰν τ' ἀπλώνει συχνότερα, καμώνοντας πὼς ἔχει τάχα σοφοὺς καὶ μεταφυσικοὺς λόγους νὰν τὸ νομίζει ἀψέγαδο.

Καὶ μᾶς ἔρχεται καθὼς γράφουμε μιά ἰδέα. Ἄφοῦ τώρα ἔκαμε ἀρχὴ ὁ «Νουμάς» νὰ δίνει κάποτες τοῦ κοινοῦ γελοιογραφίαις, γιατί τάχα νὰ μὴ σὰς παρουσιάσει καὶ τὸν κ. Χαντζίδακις σὰ Σεβᾶχ Θαλασσινὸ, πελαγωμένο μέσα στὴ Γλωσσικὴ Θάλασσα μὲ τὴ σόλοικὴ του ἐκείνη ὑποταχτικὴ καλοκαθισμένη στὴ ράχη του; Ἡ ἰδέα μᾶς φαίνεται καλὴ.

Ὡς ἐδῶ συζητήσαμε τὸν κ. Χαντζίδακι ὡς γέννημα τῶν Σόλων καὶ θρέμμα τῆς Σκυθίας. Ἄς ἀναλύσουμε τώρα καὶ τὴ λογικὴ του. Σελ. 52 τοῦ ἴδιου Ἄκριτα γράφει τ' ἀκόλουθα

«συντεταγμένα ἐν γλώσσῃ
»κατὰ τὸ μάλλον ΚΑΙ ἤττον
»ἀναμίκτω ἐξ ἀρχαίων καὶ
»νεωτέρων στοιχείων».

Ὁ κ. Χαντζίδακις ἔχει ἀδερφὸ μαθηματικὸ, τὸν κ. Χατζηδάκη. Ἄς πάει, παρακαλοῦμε, κι' ἄς τοῦ ζηγήσει μὲ τί μέθοδο κατορθώνεται πού τὸ ἴδιο κι' ἀπαράλλαχτο σύγγραμμα νὰ εἶναι καὶ λιγώτερο καὶ περισσότερο ἀνακατωμένο μὲ παλιὰ καὶ καινούργια στοιχεῖα· γιατί κάτι τέτιο δίχως ἄλλο ἀνακάλυψε μὲ τὸ κατὰ τὸ μάλλον ΚΑΙ ἤτιον του. Ἄν ἀληθινὰ ἔκανε τὴν ἀνακάλυψη, δὲ βλέπουμε τί δυσκολία πιά ὑπάρχει νὰ μᾶς σμίξει καὶ διὸ παράλληλες γραμμές, ἀφοῦ διὸ διαζευτικὰ, διὸ γραμμές πού ὅσο πᾶν ἀνοίγουν, κατορθώσε ἔτσι γλήγορα καὶ πρόχειρα νὰ μᾶς τίς ἐνώσει. Στὸ μεταξύ ὅμως, ὡς πού ν' ἀνακοινώσῃ δηλαδὴ τὴν ἀνακάλυψή του, ὅλος ὁ κόσμος μὲ τὴν ἀδειά του θὰ λείει καὶ γράφει σύφωνα μὲ τὴν ὡς τώρα γνωστὴ λογικὴ

μᾶλλον ἢ ἤττον.

λίγο ἢ πολὺ (Κοραῆς Β Ἰλιάδ. σελ. μα' ἀφέλειαν—ἐπιτιζομένην—πλειότερον ἢ ὀλιγώτερον)»

πᾶνε στοὺς ἀρραβῶνες ἐκείνη δὲν ἀντιστάθηκε, οὔτε εἶδεξε δυσἀρεστία, μόνε κράτησε τὴν καρδιά της καὶ τὸν ἀκολούθησε. Ἐσφιξε τὸ χέρι τοῦ ζωγράφου, ἐσφιξε καὶ τὸ χέρι τῆς ἀρραβωνιαστικίως του, πού ἦτανε λεπτὴ σὰν κληματόδεργα καὶ φαίνονταν σὰν ἀγαλματάκι, κ' ἔσφυε ὕστερα μὲ τὴν ἐντύπωση ἀθρώπου πού χάνει γιὰ πάντα τίς ἐλπίδες του.

Τὴν ἐφάνηκε ὅμως πολὺ παράξενο καὶ ἀκατανήτο νὰ παρασυρθῇ ὁ Λουκάς σ' αὐτὸ τὸ συνοικέσιο, ἕνας νέος πού οἱ ἰδέες του καὶ τὸ πρόγραμμά του μποροῦσαν νὰ συμφωνήσουν μὲ μιά ἄλλη, ὄχι ὅμως καὶ μὲ τὴν Ἑλένη τοῦ Καρδούλη, μιά κοπέλλα πού ὅσο καὶ νὸ φαίνονταν ξανθὴ καὶ νόστιμη ἦτανε ὡστόσο περιωρισμένη, ψυχρὴ καὶ λεπτὴ σὰν κληματόδεργα.

«Γιατί, ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ της, γιὰ ποῖο λόγο νὰ τὸ ἀποφασίσῃ αὐτὸ ἕνας τέτοιος καλλιτέχνης; ἄραγε γιὰ τὸ τράγωμά της, πού δὲν ἦτανε δὲ καὶ τόση διαφορά, ἢ γιὰ τὸ ντελικάτο της τὸ σῶμα;»

Καὶ ἐνῶ χανότανε στὴ λυπηρὴ αὐτὴ λεπτομέρεια τῶν στοχασμῶν της, σήμανε τὸ κουδοῦνι τῆς εἰσοδος καὶ σὲ λίγο ἀνοίξε ἡ πόρτα τῆς κάμαρᾶς της. Ἡ Μαρία τόση κατάπληξη αἰσθάνθηκε ἅμα εἶδε τὸν ἀνθρώπο πού μπῆκε μέσα, ὥστε ἀρχίνησε ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι ἦτανε πραγματικὸτητα ἐκεῖνο πού ἔβλεπε. Γιὰ μιά στιγμὴ πῆγε νὰ φωνάξῃ δυνατὰ, ἀλλὰ κρατήθηκε· μὰ τόσο εἶχε παραζαλιστῆ ὥστε ἂν δὲ στηριζότανε στὴν καρτέκλα μὲ τὰ δύο της

τὰ χέρια θάπεφτε. Στύλωσε ὕστερα τὰ μάτια της ἀπάνου στὸν ἀνθρώπο μὲ κάποιον φόβο, πού μὲ τόσο θάρρος ἀνοίξε τὴν πόρτα καὶ τὴν ἀνησύχησε. Ἦτανε λοιπὸν δυνατό, μποροῦσε νὰ τὸ πιστέψῃ, πὼς τὸ ἀντικείμενο τῶν σκέψεων της βρισκότανε ἀντίκρου της; Καὶ ὅμως ἦτανε ἐκεῖνος, αὐτὸς πού μὲ τὸν ἀρραβῶνα του εἶχε σκορπίσει τὰ χρυσὰ της τὰ δνεῖρα. Ἦτανε ὁ Λουκάς ὁ ζωγράφος.

Κατὰχλωμος καὶ βαθιὰ συγκινημένος κι' ὁ νέος χαιρέτησε τὴν κοπέλλα καὶ τῆνε ρώτησε.

— Ὁ πατέρας σας δὲν εἶναι ἐδῶ; πέρασα καὶ ἤρθα νὰ τὸν διῶ.

— Ὁ πατέρας μου πῆγε σήμερον στὴ χώρα καὶ δὲν ἔβρω ἂν θάρρη γλήγορα.

Ἐστέρ' ἀπὸ τὴν ἐρωταπόκριση αὐτὴ καθίσανε καὶ οἱ δύο ἀντίκρου κι' ἀντίκρου χωρὶς νὰ μιλήσουνε τίποτα ἄλλο.

Ἡ Μαρία ἀφοῦ κατάρθωσε νάρθη στὸν ἑαφτό της ἀπὸ τὴν κατάπληξη τῆς ἀνεκάντεχης αὐτῆς ἐπίσκεψης:

— Τί κάμνει ἡ κ. Ἑλένη; καλὰ εἶναι; τὸν εἶπε.

— Πολὺ καλὰ εὐχαριστῶ. Πῆγε μὲ τοὺς γονῆδες της σ' ἕνα χωριὸ κ' ἐγὼ τώρα θὰ πάω νὰ τοὺς βρῶ.

Ἄμα πῆρε αὐτὴ τὴν ἀπάντησιν ἡ Μαρία, μιά φοβερὴ ζούλια κυρίεψε τὴν καρδιά της καὶ ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ της.

«Γιατί τάχα ὁ ἀρραβωνιαστικὸς τῆς Ἑλένης ἦρθε σ' ἐμένα, γιὰ νὰ μὲ κάμῃ νὰ σκάσω ἀπὸ τὴ λύπη μου;»

Ἐστέρτα ἀλλάζανε μερικὰ λόγια ἀπ' ἐκεῖνα· πού λένε γιὰ νὰ περνᾷ ἡ ὥρα, εἶπανε γιὰ τὸν καιρὸ, πού ἦταν

più o meno
plus ou moins
more or less
mehr oder weniger

κτλ.

Παρόμοιο ἀνακάτωμα τοῦ παρατηρεῖς καὶ στὴν ἀκόλουθη φράση

«οὐχὶ πᾶν ὅ,τι τῆς νέας
»ἡμῶν γλώσσης φαίνεται ὁπωσδή-
»ποτε ὅμοιον πρὸς ἀρχαῖον Αἰο-
»λικὸν ἢ Δωρικὸν ὀφείλει καὶ νὰ
»θεωρητῆται ἀπλῶς ὅτι κατάγεται
»ἐξ αὐτοῦ ΚΑΙ ταυτίζεται πρὸς
»αὐτό».

Γιατί εἶναι φανερό πὼς ὁ κ. Χαντζίδακις ἐννοεῖ τοῦτο, πὼς ὅσα νεώτερα φαινόμενα εἶναι ἀπαράλλαχτα μὲ ἀρχαῖα δὲν πρέπει πάντα νὰ ταυτίζονται μὲ τ' ἀρχαῖα, δὲν πρέπει νὰ νομίζονται τὰ ἴδια· μῆτε πάλι πρέπει ἄλλα κάπως ὅμοια μὲ ἀρχαῖα νὰ νομίζονται ἀρχαίας καταγωγῆς. Δὲν πρέπει, μ' ἄλλους λόγους, τὰ νεώτερα φαινόμενα ἢ νὰ ταυτίζονται μὲ ἀρχαῖα (ὅταν εἶναι ἀπαράλλαχτα) ἢ νὰ παράγονται ἀπὸ ἀρχαῖα (ὅταν κάπως μιάζουν). Ἐάστερα λοιπὸν ἔπρεπε ὁ κ. Χαντζίδακις νὰ γράφει κατ'ἄγεται ἢ ταυτίζεται, κι' ὄχι κατ'ἄγεται ΚΑΙ ταυτίζεται.

Θὰ φέρουμε ἀκόμα διὸ παραδείγματα, ὅπου ὁ γλωσσικὸς μᾶς Σεῖχουσλάμης δὲν κατορθώσε σωστὰ καὶ καθαρά νὰ πεί τὴν ἰδεοῦλα του.

Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὴν σελ. 51 εἶναι ἡ φράση ὅπου βρῖσκεται καὶ τὸ περιφρημο ἐκεῖνο σκυθικὸ ἂν ἀποδεικνύῃται. Ἡ φράση πηγαινεῖ ἔτσι

«Ἀνάγκη νὰ συνεξετάζεται
»ἐν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος φαινόμενον
»ἀποδεικνύηται διὰ τῶν γλωσσικῶν
»μνημείων... ἀνερχόμενον μέχρι τῶν
»ἀρχαίων διαλέκτων κτλ. εἰδεμὴ
»ἀνάγκη τότε νὰ ἐρωτᾶται μήπως
»τὰ φαινόμενα ταῦτα μόνον ἐξω-
»τερικῶς... εἶναι ὅμοια».

Τὴ φράση τὴ διαβάσαμε διὸ καὶ τρεῖς φορὲς πρὲ μπόυμε στὸ νόημα της. Γιατί, ὅπως εἶναι γραμμηνῆ, ὁ κ. Καθηγητᾶς μᾶς λείει «εἰδεμὴ συνεξετάζεται (ἢ ἴσως συνεξετάζῃται), ἀνάγκη νὰ ἐρωτᾶται».

συννεφιασμένος καὶ πού μποροῦσε ν' ἀβρεχε, γιὰ τὰ ταξίδια τὰ καλοκαιριανὰ, γιὰ τίς διασκέδασες τοῦ τόπου τους καὶ ὕστερα ὁ Λουκάς σηκώθηκε νὰ φύγῃ, ἀφοῦ τὴν εἶπε νὰ πῆ χαιρετήματα στὸν πατέρα της.

Ἐνῶ ὅμως πῆγαινε νὰ φύγῃ, κοινοστακούτανε σὰ νὰ μετάνιωσε γιὰ κείνο πού ἔκαμνε καὶ οὔτε ἄφινε τὸ χέρι τῆς κοπέλλας πού τὴ χαιρέτησε.

Ἄλλὰ κι' ἐκείνη στεναχωριότανε πού ἔβρυγε δίχως νὰ ποῦν τίποτα ἄλλο. Νὰ τῆς δοθῇ μιά τέτοια περίσταση, καὶ νὰ μὴ μπορέσῃ ν' ἀκούσῃ καὶ τίποτα ἄλλο ἀπὸ τὸ στόμα του, νὰ μὴ μπορέσῃ νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὴν καρδιά του ἕνα μυστικὸ, ἂν τὴν ἀγάπησε κι' ἐκεῖνος καθόλου, καὶ γιὰ ποῖο λόγο νὰ προτιμήσῃ τὴν Ἑλένη, πού τὴν εἶδερε τόσο κατώτερή της, ν' ἀκούσῃ τέλος πάντων τὸ Λουκά νὰ δικαιολογηθῇ γιὰ κείνο πού ἔκαμνε καὶ νὰ λαφρώσῃ λίγο ἡ καρδιά της, αὐτὸ πολὺ τὴ στεναχωροῦσε. Καὶ ὅμως ἐκείνη νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τέτοια κουβέντα δὲν τολμοῦσε.

Καὶ ἐνῶ ἐκεῖνος ἐσφιγγε ἀκόμα τὰ δάχτυλά της στὴν παλάμη του, ἡ κόρη βλέποντας τὰ μαῦρα σύννεφα πού ἦτανε στὸν οὐρανὸ:

— Τόσο πολὺ βιάζεστε νὰ φύγετε; τοῦ λέγει μὲ σιγανὴ φωνή, δὲ βλέπετε τὸν καιρὸ; βρέχει· θὰ μουσκεφτῆτε.

Β'.

Μὲ τὸν τρόπο ὅμως πού τοῦ μίλησε ἡ Μαρία, ὁ Λου-

Τὸ δέφτερο παράδειγμα εἶναι τὸ ἀκόλουθον ἀπὸ τῆ σελ. 52

«Ὁφείλομεν καὶ δυνά-
μεθα νὰ χωρίζωμεν αὐτὰ
ἀπ' ἀλλήλων, διότι μόνον
ὡτὰ ἐκάστοτε παρὰ τῷ λαῷ
ἐν χρήσει μαρτυροῦσι περὶ
αὐτῆς σὺν τῷ χρόνῳ γινομέ-
νης ἐξελλίξεως».

Ὁ λόγος ποῦ δίνει ὁ κ. Χαντζίδακις ἀποδείχνει ἴσως μοναχὰ πῶς ἔχομεν χρέος νὰ κάνουμε τὸ χωρισμὸ ποῦ συσταίνει, ὄχι ὅμως καὶ πῶς μπορούμε, ὅπως κατὰ τὸ φαινόμενο ἰσχυρίζεται. Τέτιου μεγάλου ἐπιστήμονα ποῦ νὰ μιλᾷ τόσο ἀκατάστατα καὶ μπερδεμένα ἀδύνατο μᾶς φαίνεται νὰ ὑπάρχει τὸ τέρι του!

Παρακαλέσαμε παραπάνου τὸν κ. Χαντζίδακιν νὰ μᾶς φωτίσει, γιατί ἀραγες βάζει σόλοικα τὴν ὑποταχτικὴ ὅπου δὲ χρειάζεται κι' ἐπειτα μαλλιαρικὰ τὴν περιφρονεῖ ὅπου τὴ θέλει ἡ παλιὰ γραμματικὴ. Καὶ τώρα, πρὶν τελειώσουμε, θὰν τὸν παρακαλέσουμε ἀκόμα νὰ μᾶς λύσει κι' ἄλλη μας μιὰ ἀπορία. Παρατηροῦμε δηλαδὴ πῶς σ' ἓνα μέρος γράφει ἀναγκαιῶς ἔχει *INA* συνάπτωμεν, κι' ἐπειτα πάλι σ' ἄλλο μέρος ἀνάγκη *NA* φιλοκρηνηθῶσι· κι' ἐπιθυμούσαμε πολὺ νὰ διδασχτοῦμε γιατί ἀφτὴ ἡ ποικιλία τοῦ *ina* καὶ *na*. Σ' ἀφτὸ τὸ κεφάλαιο ὁ δίδυμὸς τοῦ κ. Μιστριώτης εἶναι συνεπώτερος καὶ λογικώτερος. Θαρρῶντας πῶς ὁ βαρβαρισμὸς ἔκοψε τὴ μύτη τοῦ *ina* ὅπως ἡ βάρβαρη σφεντόνα ἔσπασε τοῦ Ἑρμῆ τὴ μύτη στ' ὄμορφο καὶ θλιβερὸ τραγοῦδι τοῦ Ἑρμῆ, ἀνασκουμπώθηκε ἀποφασιστικὰ νὰ ξανακολλήσει καινούργια μύτη μὲ δική του τέχνη, ἀν καὶ τὸ ξανακόλλημα εἶναι ἀρκετὰ πρόστυχο, ὅπως τὰ περισσότερα ξανακολλημάτα τέτιας λογῆς. Μὰ ὁ κ. Χαντζίδακις πότε μιστριώτικα ξανακολλᾷ τὴ μύτη, καὶ πότε ἀφίνει καὶ τὸ νὰ κουτσομύτικο κι' ἐμᾶς ὅλους σὲ τρομερὴ καὶ σκληρὴ στενοχώρια. Γιατί μήτε μπορείς κἄν ἀπὸ τὰ γραψίματά του νὰ ξεδιαλύνεις τὸ τί προτιμᾷ. Κάπου εἶπε πῶς ἡ γλῶσσα μας κατάντησε στὰ σημερινά της κατάντια ἀπὸ ἔθνικα δυστυχήματα, καὶ κατ' ἀφτὸ πρέπει ἴσως νὰ συμπεράνεις πῶς γράφει *ina* προτιμῶντας τὸ μιστριώτικο ξανακολλημὸ. Στὸ ἄρθρο του ὅμως πάλι ποῦ ξετάζουμε ὀρκίζεται πῶς ἡ σημερινὴ μας γλῶσσα, ἡ μαλλιάρη μας γλῶσσα, οὐδὲν ἄλλο κατ' ἀλήθειαν

»[ἀρχίζουμε νὰ μὴν τὸ πιστέβουμε] εἶναι ἡ φυσικὴ-
στάτη καὶ ὁμαλωτάτη συνέχεια τῆς Κοινῆς». Κατὰ τοῦτο ἡ μύτη, ἀχρηστὴ ὄντας, ἔπασε φυσικῶτατα σὰ βατράχου οὐρά, καὶ τὸ νὰ πρέπει ἔτσι νὰ μείνει νὰ λυγερὸ καὶ λεβέντικο. Τί τάχα ἀληθινὰ νομίζει; Ἐλπίζουμε πῶς θὰ μιλήσει καὶ πῶς δὲν ἔχει ἀπόφαση τὸ μυστικὸ νὰν τὸ πάρει στὸν τάφο του.

Ἀρχίσουμε τὰ λίγα μας ἀφτὰ λόγια μὲ μιὰ κλασσικὴ παροιμία, κι' ἄς τὰ τελειώσουμε μ' ἓνα

κλασσικὸ ρητὸ, τὸ σοφὸ κι' ὄμορφο ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ Πίνταρο (Ὁλ. Θ, 157)

σειογαμένον

οὐ σκαιότερον χρῆμ' ἕκαστον.

Τὸ ρητὸ ἀφτὸ, ὃ σόλοικε Χαντζίδακι, σημαίνει (καὶ σοῦ τὸ ξεγοῦμε, ἐπειδὴς κατέχεις ναὶ μὲν παραγωγές, δὲν εἴμαστε ὅμως βέβαιοι ἀν ἐνοεῖς καὶ τὴν προγονικὴ μας ποίηση) πῶς συχνὰ εἶναι φρόνιμο τὸ νὰ σωπαίνεις ἢ νὰ μετρᾷς τὰ λόγια σου κι' ἐλπίζουμε πῶς τὴν πινταρικὴ ἀφτὴ θεωρία σοῦ τὴν ξαστέρωσε ἀρκετὰ τὸ ταπεινὸ μας τοῦτο ἄρθρο.

ΤΟ ΕΡΗΜΟΚΑΣΤΡΟ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ περασμένο φύλλο)

Εἶχε νυχτώσῃ πειὰ ὅταν τὰ παιδιὰ ἀποφάσισαν στὴ χώρα νὰ γυρίσουν. Καὶ τί γυρισμὸς ἦταν αὐτός! Σὰν ἀπὸ γάμο ἢ ἀπὸ πανηγύρι. Θρίαμβος ἀληθινός. Κ' ἡ θεὰ Σόφω τρόμαξε βλέποντάς τα νὰ περνῶνε σὰν ἀνεμοστρόβιλος ἀπ' τὴν αὐλόθυρά της, κι' ὅλος ὁ κόσμος σηκώθηκε στὸ πόδι ἀπὸ τὴν παραχῆ ποῦ ἔκανε τὸ πέρασμά τους. Μὲ τὰ φτερά τοῦ ἀνέμου σπάρθηκε σ' ὅλους τῶν παιδιῶν τοὺς κύκλους τ' ἀγγελμα τῆς νίκης τὸ χαρούμενο. Καὶ βᾶσταξαν τὰ κρυφομυλητά τους τὰ σουβούλια ὄρες πολλές τὴ νύχτα. Καὶ τὴν αὐγὴ ξεκίνησε γιὰ τὸ κάστρο δυὸ φορὲ τρανύτερος στρατὸς ἀπὸ τὸν πρῶτο. Γιατ' εἶπαν πῶς μὲ τῆς φοβέρες ποῦ ἔκαμε ὁ βοσκὸς καὶ μᾶστα τράβηξε, θᾶρχονταν πίσω νὰ ζητήσῃ ἐκδίκηση καὶ τὴν τάπια νὰ τὴν πατήσῃ. Κ' ἤσαν τὴν τάπια τώρα ἀπείραχτη! Καὶ φύλαξαν ὡς τὸ μεσημέρι καὶ πέρα μὴ φωνῆ κανέναν, ὅμως τὰ γέλασε αὐτὸς ὁ λογισμὸς τους. Ὁ Νίκας ὁ βοσκὸς δὲν ἔδειξε πουθενὰ τὸν ἴσκιό του. Κι' ἀφησαν τὴν τάπια λυπημένα τὰ παιδιὰ καὶ μ' ἀνευχάριστη τὴν δρεξη τοῦ πολέμου. Καὶ τὸ πρῶτ' ἄλλο ἀνέβηκαν καὶ πάλι μὲ τὴν ἴδια ὁρμὴ καὶ μεγαλύτερη, ἀλλὰ τοῦ κάκου καρτέρεσαν κι' αὐτὴ τὴ μέρα.

Καὶ πιστέψαν πῶς ὁ φόβος τὸν εἶχε πιάσῃ στὰ καλά τὸ δόλιο τὸ βοσκὸ καὶ δὲν τὸν ἀφινε νὰ

ζυγώσῃ πειὰ στὴν τάπια. Ἀμμή τί θάρραψε τάχα, πῶς εἶχε μὲ ποιὸς νὰ κἄμῃ ὁ κρυκοσκιάχτης; Ἔτσι νὰ ξέρῃ ἀπὸ δῶ καὶ πέρα νὰ μὴν πᾶνετα μὲ τέτοια παληκάρια. Καὶ νὰ τραβᾷ ἀνοιχτά, γιατί μέσα στὸ κάστρο βρωμαεὶ μπαροῦτι—καὶ βρονταεὶ κουμποῦρα κιόλα. Ὁχι, ἀν τοῦ τὸ λήρ ἡ καρδιά, ἄς ξαναπατήσῃ, νὰ ἰδοῦμε! Τοῦ κάκου πάλ ἔλεγαν μερικά, τὰ φρονιμώτερα, πῶς θὰ ξανάρθῃ κ' εἶχαν ὑπόψια μὴν τοὺς τὴν πάρῃ ἀξαφνα τὴν τάπια. Ἐνῶ θ' ἀκούῃ τ' ὄνομα μοναχὰ τῆς τάπιας καὶ θὰ τὴν πιάνη τρομάρα, θὰ βλέπῃ τὸν ἴσκιό της νὰ πέφτῃ ἀντίκρυ στὰ βουνὰ καὶ θὰ σπάξῃ τὰ πόδια τοῦ στὴ φευγάλα.

Ἔτσι ἰδιωξαν καθε φόβο ἀπ' τὴν καρδιά τους. Χαίρονταν μοναχὰ μὲ τὴν παληκάρια ποῦ εἶχαν δεῖξῃ στὸ βοσκὸ, κι' ἀναπαύονταν σ' αὐτὴ τὴν περήφανη τὴ φαντασί τους. Εἶχαν περάσῃ λίγες μέρες ἀπὸ τότε. Μιὰ Κυριακὴ, χωρὶς νᾶχουν ὀλότελα τὸ νοῦ σὲ γίδα καὶ σὲ βοσκούς, εἶχαν ἀνεβῆ κατὰ τὴν πρώτη τάξῃ τους, ὅσα παιδιὰ ἦταν πάντα μαθημένα ν' ἀνεβαίνουν. Κ' εἶχαν ἀφήσῃ τ' ἄλλα κάτου, τὴν πρόσθετη βοήθεια ποῦ πῆραν γιὰ τὸν πόλεμο στὴν ἀρχή, ἀφοῦ δὲν τῆς εἶχαν πειὰ καμμιά ἀνάγκη. Κι' αὐτὰ μοναχὰ τους τώρα, ξέθαυρα, ἀδεια ἀπ' ἀρματα κι' ἀνέτοιμα γιὰ περίστασι πολέμου, ἐπαι-

κᾶς δὲ δυσκολέφτηκε νὰ καταλάβῃ πῶς τὸν ἔλεγε νὰ καθίσῃ, ὄχι γιὰ τὴ βροχὴ, ἀλλὰ γιὰ κάτι ἄλλο. Δὲ δυσκολέφτηκε νὰ καταλάβῃ πῶς τὰ λόγια τῆς Μαρίας εἶχανε ἓνα ὄρος παρακαλεστικὸ, εἶχανε ἓνα παράπονο ποῦ ἔφρουγε τόσο νωρίς, καὶ δίχως διαταγμὸ πιά:

— Ναί, Μαρία, τῆς λέει ἀποφασιστικὰ, θὰ μείνω. Καὶ θέλω νὰ μείνω, ὄχι γιατί φοβοῦμαι τὴ βροχὴ, ἀλλὰ γιὰ νὰ σὲ μιλήσω. Δὲν ἤρθα ἐδῶ σήμερα γιὰ τὸν πατέρα σου, ἤρθα γιὰ σένα καὶ μόνε γιὰ σένα. Τὴν ὥρα ὅμως ποῦ σὲ εἶδα ἔχασα τὰ θάρρατά μου, δὲ μπορούσα ν' ἀνοίξω τὸ στόμα μου, μὰ τώρα θὰ σὲ πῶ ἐκεῖνο πῶχω στὴν καρδιά μου τόσον καιρὸ. Μὰ πές μου πρῶτα μὲ εἰλικρίνεια, λεύτερα καὶ δίχως διαταγμὸ, πές μου μ' ἀγαπᾷς;

Ἡ Μαρία μὲ τὰ λόγια αὐτὰ δίχως νὰ τὸ θέλῃ κατὰράχτηκε καὶ πισωδρομίζοντας, βρέθηκε στὸ κατῶφλι τῆς θύρας τοῦ ἐξώστη ποῦ ἦταν πλημμυρισμένο ἀπὸ τὴ βροχὴ, καὶ ἀπὸ κεῖ μὲ φωνή, ποῦ φαίνονταν σὰ νᾶρχονταν ἀπὸ μακριὰ, μὲ φωνὴ ποῦ μόλις ἀκούγονταν σὰ μυστικὴ κατηγορία ποῦ ἔβγαλε μὲ διαταγμὸ ἀπὸ τὸ στόμα της:

— Γιατί μοῦ τὰ λές αὐτὰ τὰ λόγια Λουκά; τ' ἀπντάει; δὲν εἶσαι ἀραβωνιασμένος;

— Ναί, Μαρία, ξέρω τί θέλεις νὰ μὲ πῆς. ξέρω τί συλλογίσαι. Μπορεῖ νὰ μὲ κατηγορήσῃς, μπορεῖ νὰ μὲ καταφρονέσῃς, ἀλλὰ δὲ θ' ἀρνηθῆς ν' ἀκούσῃς αὐτὰ ποῦ θὰ σὲ πῶ.

Ἐνας ἄνθρωπος, ἑακοουθάει, ἐνῶ ἐκεῖνη σιώπαινε, σὰν κ' ἐμένα, ποῦ δὲν εἶναι ἀκόμα ὅτε εἰκοσάφτα χρόνου πολὺ πολὺ τὴν παντρεῖα δὲν τὴ σκέφτεται. Ξέρι πῶς θὰ γίνῃ κι αὐτὸ μιὰ μέρα, ἔχει ὅμως καιρὸ νὰ σκεφτῇ καὶ πῶ ὄριμα. Οἱ γονῆδες μου ὅμως σκεφτόνταν πάντοτε γιὰ τὴν ἀποκατάστασή μου. Εἶχανε πολλὲς σκέψεις μὲ τὴν οἰκογένεια τοῦ Καρδούλη, κι ἀποθυμούσανε πολὺ νὰ γένουνε καὶ συμπεθέροι. Ἐγὼ, ἔμα μὲ εἶπαν ἓνα τέτοιο λόγο, δὲν ἔδωσα καθόλου προσοχὴ. Εἶχα νὰ φροντίσω γι' ἄλλες δουλειὲς προτύτερα πιδ σπουδαίας. Μὰ καὶ νᾶθελα νὰ σκεφτῶ γιὰ ἓνα τέτοιο πρᾶμα, καὶ ν' ἀποφάσιζα νὰ παντρεφτῶ, θὰ προτιμοῦσα νὰ κάμω σύντροφο τῆς ζωῆς μου, ὄχι τὴν Ἑλένη, ἀλλὰ μιὰν ἄλλη, ἐκεῖνηνα ποῦ συβιβαζότανε μὲ τίς ἰδέες μου, ἐκεῖνηνα ποῦ πραγματικὰ ἀγαποῦσα. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχία δὲν εἶμουνα ὅσο ἔπρεπε λεύτερος ν' ἀποφασίσω γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Μπορεῖ νὰ μὴ ξέρῃς, μπορεῖ νὰ μὴ δικιμάσῃς— καὶ δὲ σοῦ τὸ εὐχομαι αὐτὸ— τὸ βίσανο μιανῆς ὑπουλῆς ἐπίθεσης ποῦ ἀκατάπαυτα σ' ἐνοχλεῖ, σὲ κυριεύει, ὥσπου ἀποκάμεις καὶ βαρυστίζεις, καὶ νικιέσαι, καὶ παραδίνεσαι. Δὲν ξέρεις τί δύναμη καὶ τί ἐπίδραση ἔχει ἓνας λόγος ποῦ στὸν κοπανίζουμε κάθε μέρα ἄνθρωποι ποῦ δὲ μπορείς παρὰ νὰ τοὺς σβᾶσαι κι αὐτοὶ μάλιστα νᾶναι οἱ γονῆδες σου. Σημείωσε ὅμως ὅτι μέρες καὶ βδομάδες προσπαθοῦσα νὰ τοὺς κάμω νὰ πιστέψουν πῶς οἱ σουβούλιες τους καὶ τὰ σκιδιά τους δὲ συβιβαζόντανε μ' ὅ,τι ὄνειροπολοῦσε ἡ καρδιά μου, ποῦ

ἦταν ἄλλωστε καὶ τὸ καθαυτὸ σφερό μου, καὶ τοὺς ὀμιλοῦσα πάντοτε γιὰ σένα καὶ γιὰ τίς ἀρετὲς σου. Συχώρεσέ με τώρα Μαρία, ποῦ θὰ σοῦ ξεμυστηρεφτῶ ἓνα πρᾶμα, γιατί ἀπὸ σένα δὲν πρέπει νὰ κρύψω τίποτα.

Σώπασε ὕστερα γιὰ μιὰ στιγμή, σὰ νὰ ντρέπονταν νὰ πῆ τὸ μυστικὸ του, καὶ ἑακοουθάει πάλι μὲ χαμηλότερη φωνή.

— Οἱ γονῆδες μου ὅμως ἐπιμένανε στὴν ἰδέα τους καὶ γιὰ ἄλλα δὲ μιλοῦσαν, παρὰ γιὰ τὴν Ἑλένη. Βγάλαμε μάλιστα ὕστερα στὴ μέση καὶ τὸ ζήτημα γιὰ τὸ τράχωμα. Ἐγὼ πλούσιος δὲν εἶμαι, καθὼς καὶ τοῦ λόγου σου. Ἀρχίσανε λοιπὸν νὰ μὲ φέρουν γιὰ παράδειγμα τὸν Κώστα καὶ τὸν Παῦλο ποῦ κάμανε συνοικέσια δῆθεν μὲ τοὺς ἴδιους ὄρους καὶ δυστυχίσανε, καὶ πῶς ἔμα γενούντανε καὶ τὸ δικὸ μας τὸ συνοικέσιο δὲ θὰ περνούσαμε καθόλου καλά καὶ θὰ ὑποφέραμε ἀπὸ φτώχεια καὶ θὰ εἶμασταν δυστυχισμένοι. Ἀλλὰ τί νὰ σὲ πῶ! καλύτερα νὰ μὴ σ' ἔλεγα τίποτα.

Σὲ ὀρκίζομαι ὅμως πῶς ἂν ἀναγκάστηκα νὰ πῶ τὸ νῆ, ἐνῶ προτύτερα ἀρνούμουνα αὐτὸ τῶκαμ, ὄχι γιὰ τὸ τράχωμα τῆς Ἑλένης, μὲ φτάνει δόξα σοὶ ὁ Θεὸς ἡ τέχνη μου, ἀλλὰ γιατί μιὰ ἀφιβολία καὶ μιὰ δειλία μὲ παράλυσε καὶ δὲν τολμοῦσα νὰ στὸ ξεστοματίσω. Δὲν εἶφερα καλὰ τὰ αἰσθήματά σου Ἐβλεπα πῶς μ' ἔδειχνες μιὰ φίλια, μιὰ ἀδερφικὴ συμπάθεια μόνε, καὶ μὲ τίς ἀνεξάρτητες ἰδέες ποῦ εἶχες, θαρροῦσα καὶ πῶς δὲν ἤθελες νὰ

ζαν εκεί 'πάνου, και μέσ' τὸ πκιγνίδι τους έρριχναν πότε και πότε καμμιά ματιά έξω πρὸς τὸ χάλασμα, μὴν τύχη και φανῆ κανέναν—πρῶμα πού δὲν τὸ πίστευαν ποτέ. Ὅμως κατὰ τὴ σκάλα, πού έφερνε ἀπὸ τὴ χώρα, οὐδὲ τοὺς πῆγαινε ὁ στοχασμός τους νὰ προσέξουν, γιατί κανένα φόβο εκείθε δὲ φαντάζονταν. Και ποιὸν τάχατε εἶχαν νὰ φοβῶνται;

Κ' ἦταν παραδομένα ὀλόψυχα στὰ γέλοια και στ' ἀλαλητά τους. Τέτοιες στιγμὲς ὁ κόσμος νὰ χαλοῦσε δὲ θὰ τᾶγνοια ε. Και μοναχὰ καθὼς έτυχε ἕνα παιδί με τὴ φόρα τοῦ δρόμου νὰ πεταχτῆ έξω ἀπὸ τὴν τάπια ἀξαφνα και νὰ ἰδῆ και νὰ δώση εἰδηση, τότε ἦρθαν, παρακαίρα, στὸν έαυτό τους, τότε λαγάρισαν με μιὰς ἀπ' τὸ μεθύσι τοῦ παιγνιδιού.

— Στ' ἄρματα!

Και πούν' τα ἀλοίμονό τους τ' ἄρματα! Ἐπείσαν σὲ σύχυση φριχτή. Ἐτρεξαν πρὸς τὰ μπεντένια. Κι' αὐτὸ πού εἶδαν ἦταν κάτι τρομερὸ σὰ φάντασμα, σὰ σκιάχτρο φιδοκέφαλο. Ἐκει, μπροστά τους, ὄχι πολὺ πέρα ἀπὸ τὴν τάπια, τρεῖς ἄντρες, ἕνας ὁ Νίκας ὁ βοσκός και δυὸ ἄλλοι, με σπαθιά ζωσμένοι και με βούρβουλα καθέναν τους στὸ χέρι, έρχονταν καταπάνου φυλαχτὰ κ' ἐπίβουλα, ὅπως εἶδειχαν. Ἦταν καθαροὶ, ὁ σκοπὸς τους. Κ' εἶχαν ἀνοίξῃ οἱ τρεῖς γιὰ νὰ μὴ μπορέση νὰ τοὺς φύγη κανένα παιδί ἀπὸ τὴν τάπια. Ἐμειναν ἄσιστα, με στόματα ἀνοιχτά, με μάτια τεντωμένα τὰ παιδιὰ, και γιὰ μιὰ στιγμὴ θᾶλεγε πὼς εἶχαν μαρμαρώση ἀπὸ τὸ φόβο, τ' ἄμοιρα. Κ' εκείνοι, σὺν εἶδαν πὼς τοὺς ἔνοιωσαν, ἔβαλαν κάτι ἄγριες φωνές και ἄρχισαν νὰ τρέχουν πρὸς τὴν τάπια. Τότε τινάχτηκαν σκιαγμένα τὰ παιδιὰ, και σὺν κοπάδι πού έπεσε λύκος στὸ μαντρί του, σκόρπισαν εἰδῶθε 'κειθε και γύριζαν βελαζόντας σὺν τὰ κατοικία. Δὲν ἔλαβαν καιρὸ μῆτε νὰ συλλογιστοῦν πὼς νὰ γλυτώσουν. Νὰ μείνουν, νὰ παρασπιστοῦν ἦταν ἀνίκανοι. Νὰ παραδοθῶν χωρὶς ἀντίσταση δὲν τὸ χωροῦσε ὁ νοῦς τους. Και ποῖος θὰ δέχονταν τέτοια ντροπή; Και ποῖος θὰ βαστοῦσε και τὸ ξύλο;

Ἄξαφνα μιὰ φωνὴ ἀκούστηκε, μιὰ παιδικὴ οὐρανόσταλτη φωνίτσα, πού χύθηκε μέσ' τὴν ἀνεμοζάλη τῆς ἀπελπισίας τους.

— Στὴ Μίνα, παιδιὰ! Στὴ Μίνα!

Και σύγκαιρα με τὴ φωνή, χωρὶς στιγμὴ νὰ χάνουν, έτρεξαν έξω ἀπὸ τὴν τάπια και με δυὸ

πηδημάτα έφτασαν τὴν ἀνοιχτὴ θύρα τῆς Μίνας, πού εἶχε στῆς τάπιας τὸ πλευρὸ τὰ στόμα δαίμονα, κατέβηκαν μ' ὄρη τὴ σκάλα και βρέθηκαν μέσ' τὸ σκοτάδι. Ἀκόμα λίγο, και θάπτεφταν μιὰ χαρὰ στὰ χέρια τοῦ βοσκού! Τὰ πειὸ μικρὰ μάλιστα ἀπὸ τρεῖς γλύτωσαν τὸ σκύλο του, καθὼς κατέβαιναν ἄλουστρα με βήματα πού σάλειναν και πού γλιστροῦσαν. Και τώρα; Ἐμπρὸς! Ὅπου τοὺς βγάλη ἡ Μίνα! Ἄς εἶναι και στὸν ἄλλον κόσμῳ νὰ τοὺς πᾶρῃ! Ὅμως, τί σκοτάδι ἀφάνταστο! Τί φόβοι σαρκωμένοι στὴν ὄψη τοῦ σκοταδιού! Και τί θὰ γίνῃ παρακάτου; Πρὶν ἀκόμα φτάσουν νὰ καλοσταθοῦν, νὰ ἰδοῦν πού βρίσκονται, νὰ συνειθίσουν στὰ τριγύρω τους, κι' ἀπὸ τὴ μιὰ τρομάρα πού έφρευαν νὰ λάβουν καιρὸ νὰ γνωρίσουν τὴν ἄλλη πού ἦδραν, βλέπουν ἀμέσως νὰ προβάλλουν στὴν κορφή τῆς σκάλας οἱ τρεῖς εκείνοι πού τοὺς κυνηγοῦσαν, και νὰ ρίχνωνται κάτω ἀκράτητοι, κι' ὁ βοσκός πού πῆγαινε μπροστὰ νὰ κράζῃ πάντα με φοβέρα.

— Σταθῆτε, ὦρέ, νὰ πολεμήσετε! Τί τρέχετ' ἔτσι; Εἰσαστε παληκάρια; Δὲ με καρτερεῖτε; Καλὰ πᾶτε αὐτοῦ πού πᾶτε! Δικοῖ μου εἰσαστε!

Τίποτα δὲν ἀκούνε τὰ παιδιὰ. Βαδίζουν στὰ τυφλὰ και προχωροῦν. Και τὸ πὼς, κανεὶς δὲν τὸ φαντάζεται. Μῆτε κι' αὐτὰ τὰ ἴδια. Ποτὲ ὡς τότε δὲν εἶχαν τολμήσῃ παίζοντας νὰ χωθοῦν τόσο βαθιὰ στὴ Μίνα. Πολλὲς φορὲς γιὰ νὰ δεῖχτοῦνε παληκάρια τ' ἀποφάσιζαν, ἀλλὰ δὲν πῆγαιναν πέρα ἀπὸ τὴν ἄκρη τῆς σκάλας. Κ' ἐκεῖ, βλέποντας τὰ βᾶθη τ' ἄγνωστα τοῦ σκοταδιού, στέκονταν νὰ φωνάζουν και ν' ἀκροαστοῦν τ' ἀντίφωνο πού τοὺς γύριζε τὸ χάσμα πίσω. Ἐτσι φοβέριζαν τὸ κούφωμα τὸ σκιαχτερὸ τῆς Μίνας. Κι' ἀντὶ νὰ δώση θάρρητα στὸ φόβο τὸ δικό τους ἡ φοβέρα ἐλείνη τῆς βοῆς, γίνονταν χιλιόδιπλη, κι' ἄγρια σὺν πελαγίσια σαλαγῆ τᾶπαιρνε τὰ παιδιὰ ἀπὸ πίσω στὸ κυνήγι. Τί τρομάρες τότε και τί βογγητὰ πού ξέφυγε τῆς Μίνας τὸ σαγόνι! Τί γέλοια ἀντάμα και τραγούδια! Τί κατάρεις και βρισιές! Τί ρουχαλητὰ και οὐρλιάσματα! Και μουγκρητὰ παραπονιάρικα! Και ξεψυχίσματα θεριῶν! Και τώρα ἦτανε θάμα ἡ τόλμη τῶν παιδιῶν. Τόλμη ἀπὸ τὸ φόβο πάλι γεννημένη.

Ἦδραν κάτω ἀπὸ τὴ σκάλα μακρουλό στένωμα, πού τραβοῦσε κάμποσο κ' ὕστερα γύριζε δεξιά, κι' ἀκολουθοῦσε νὰ προβάηνη ποῖος ξέρεῖ ὡς πού κι' ὡς πόσο. Ἐκεῖ τὸ σκοτάδι γίνονταν πηχτότερο κ'

ἦταν ἀδύνατο νὰ ἰδῆ κανέναν. Κι' ἂν ἀνοίγε ἀξαφνα μπροστὰ τους κανένα χάσμα νὰ τοὺς καταπιῆ; Κι' ἂν τοὺς περιμενε καμμιά δολερὴ καταπαχτή, κανένα πηγάδι, καμμιά νεροῦ δεξαμενὴ; Ἄν ἄρχιζε κκτηφόρος και τὰ τραβοῦσε κάτω στ' ἀπατά του; Βάνοντας μπροστὰ τὰ πόδια με προφύλαξη και με τὰ χέρια ψάχνοντας στοὺς τοίχους, ἦδραν τὰ παιδιὰ τὴν ἀγκωνὴ τοῦ τοίχου, κι' ὄλο προχωροῦσαν, κι' ὄλο χώνονταν βαθύτερα, ὅσο ἀκουγαν τῆς φωνῆς και τὰ βήματ' ἀπὸ πίσω.

Ἐκεῖ, στοῦ δρόμου τὴ στροφή, πρῶτος ξεπρόβαλε ὁ βοσκός, κι' ἀπ' τ' ἀντιφύγισμα τ' ἄριό, πού έφτανε ἀπόξω και τὸν φώτιζε μονόπλευρα, γίνονταν πειὸ μεγάλος και πειὸ ἄγριος. Ἐμοιαζε σὰ δαίμονας ἴδιος κι' ἀπαράλλαχτος.

— Πού θὰ μ' πᾶτε τώρα, ὦρέ; Πού θὰ μ' πᾶτε;

Βρόντησε γαργαριστὴ ἡ φωνάρα του μέσα στὴ Μίνα. Τέτοια ἀφορμὴ περιμεναν και τὰ παιδιὰ γιὰ νὰ ξεσπάσῃ ὁ φόβος τους. Ἄρχιταν νὰ κλαῖνε με ξεφωνητὰ μεγάλα, πού καθὼς τὰ κλωθογύριζαν οἱ θόλοι ἔκαναν τὰ παιδιὰ νὰ τρέμουν πειὸ πολὺ και ν' ἀπολοῦν πειὸ ἄγρια τὰ κλάματά τους. Κ' ἡ φωνὴ τοῦ βουνοῦ ἀκολουθοῦσε μέσ' τὴ βροντολογῆν αὐτὴ νὰ ξεχωρίζῃ.

— Ἦοῦ θὰ πᾶτε, πού;

Τότε βλέπουν τὸ βοσκὸ και τοὺς δυὸ ἄλλους νὰ τραβοῦν πειὸ μέσα ἀκόμα. Τὰ σκῆματά τους χώνονται σιγὰ και σβύνουν ὀλοτελα μέσ' τὸ σκοτάδι, και μοναχὰ τὰ βήματά τους εἶν' ἀκουστὰ. Ρίχνονται και τὰ παιδιὰ βαθύτερα. Κι' ἀπὸ τὸ φόβο τὸ μεγάλον πᾶνουν τώρα και τὰ κλάματα πνίγουν κάθε φωνὴ στὸ λέρυγγά τους, τὰ φοβίζει κ' ἡ ἴδια τους ἡ ἀνάπνοή. Τῶνα πικασμένο ἀπ' τὸ φόρεμα τοῦ ἄλλουνοῦ, πατώντας σὲ πλάκες γλιστερὲς κι' ἀπλώνοντας σὲ τοίχους μουχλιασμένους, ἀρχίζουν νὰ πιστεύουν πὼς καταβαίνουν ἕσα στὴν καρδιά τῆς γῆς, πὼς βρίσκονται στὸ δρόμο, ζωντανοί, γιὰ τοῦ ἄλλου κόσμου τὸ βσιλείο.

Ἄξαφνα σάνεται τὸ στενοδρόμι, και τὰ πόδια τους βρίσκουν ἄλλη σκάλα. Πατοῦν με φόβο και με προσοχή, κατεβαίνουν, ἀλλὰ ἔσο τραβοῦν, τόσο δὲ βρίσκουν ἄκρη. Ἦοῦ θὰ τὰ βγάλη αὐτὸς ὁ δρόμος, ὁ καινούριος, πάλι; Ἀλήθεια νὰ τοὺς ἔλεγε ἡ θεῖα Σόφω πὼς τραβάει δυὸ ἄρες ἀποκάτου ἡ Μίνα και φτάνει πέρα ὡς τὴν ἀερογαλιά; Κι' αὐτὸ τ' ἀφάνταστο κινήγι στὰ βᾶθη μέσα τῆς

μῆς στὰ γκόσμα. Με φαινότανε πὼς, ἕμα στέλεγα και σὺ τὸ ἀρνοῦσεσθαι, δὲ θὰ μπορούσα νὰ τὸ βαστάξω. Γιατὶ νὰ στερεθῶ μιὰ τόσο γλυκιὰ ἀνάμνηση; Αὐτὸς λοιπὸν ὁ φόβος μ' ἔκαμε νὰ ἀποφασίσω ὅτι ἀποφάσισα, νὰ δώσω τὸ λόγο μου στὴν Ἐλένη, πού ὕστερα ὕστερα με φάνηκε πού ἦτανε και συμπαθητικὸ κορίτσι.

— Και γιατί τάχα μου τὰ λές αὐτὰ τώρα, Λουκᾶ; τοῦ εἶπε με πολὺ πόνο ἡ νιά.

— Πρέπει, ναι! νὰ στὰ πῶ ὄλα, γιὰ νὰ τὰ ξέρης, γιὰ νὰ τὰ καταλάβῃς καλά. Στὴν ἀρχὴ με φάνηκε πὼς μπορούσα νὰ τὴν ἀγαπήσω τὴ νόστιμη τὴν ξανθοῦλα μου πού τὸ χέρι τῆς ἔταν μου τῶδινε ἔτρανε μέσ' στὸ δικό μου, νομίζοντας ἐπὶ τέλους πὼς ἡ νιότη κ' ἡ ἡδονοφιλία ἔχει πάντα τὴ δύναμη νὰ σὲ γοητέψῃ, νὰ σὲ παρασύρῃ, και—ἂν ὄχι ἄλλο τίποτα—νὰ τὴν ὑποφέρῃς τουλάχιστο. Ἦλθῃ ὄλα αὐτὰ ἔμειναν γιὰ μένα θεωρίες και μόνε θεωρίες. Νὰ μὴ στὰ πολυλογῶ ὕστερο ἀπὸ λίγον, καιρὸ μιὰ ἄλλη παρουσιαζόντανε μπροστὰ μου, μιὰ ἄλλη ἀπασχολοῦσε τὸ πνεῦμα μου.

Μ' ὄλα ταῦτα ἡ πραγματικότη με εἶχε δεμένον και με βασάνιζε σὺν πικρὴ εἰρωνεία. Ἐτσι συμβαίνει καμμιά φορὰ. Ἡ σκληρὴ τύχη μᾶς κίμει νὰ ὑποταχτοῦμε και νὰ θυσιάσομε τὴν καλύτερὴ μας τὴν ἀγάπη, και ν' ἀφήσομε στὴ μέση τοῦ δρόμου τὴν ἀπόλαψη ἐνοῦ ὠραίου ὄνειρου.

Αὐτὰ ὄλα σκεπτοῦμουνα, Μαρία, και προσπαθοῦσα νὰ

παρηγορηθῶ. Ἀλλὰ δταν κάμποσες μέρες ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀρραβῶνα μας ἦρθες, στὸ σπίτι τῆς Ἐλένης και σὲ εἶδα ὄλες οἱ ἰδέες μου ἀλλάξαν.

Θαρρῶ πού σὲ βλέπω ἀκόμα με τῆμορφο εἶκαιο τὸ μάλλινο φουστανάκι σου. Εἶχε μιὰ θεωρία ἐκεῖνο τὸ φουστάνι πού κ' ἐγὼ ἀκόμα πού εἶμαι ζωγράφος δὲ μπόρεσα καλά καλά νὰ τὴν ξεχωρίσω. Με φάνηκε πὼς ἡ θεωρία ἐκεῖνη ἦτανε σὺν τὸ ζεστὸ αἶμα τῆς καρδιάς σου. Ἦτανε τέλος ἕνα φόρεμα πού σ' ἀποτόπωνε ἀνάμεσα στὰ τσακίσματα του. Φοροῦσες κ' ἕνα μαῦρο μεγάλο καπέλλο πού φαινότανε σὺν πίνθος στὴ θανάσιμη ὠχρότη τοῦ ἄσπρου σου προσώπου. Μ' ἔσφιζες τὸ χέρι και με συχάρηκες, φάνηκες πὼς ἠθελες νὰ χαμογελάσης. Καθόλου ὅμως τὰ μάτια σου δὲ δείχνανε πὼς εἶχες τέτοια δρεξη. Ὅ! ἡ ματιά πού μ' ἔρριξε ἐκεῖνηνα τὴν ὥρα ἡ διαπεραστικὰ ἐκεῖνη ματιὰ πέρασε στὴν καρδιά μου, σὰ σουγερὸ μαχαίρι και μαζί κ' ἡ λύπη σου, κι' ἀπὸ κείνη τὴν ὥρα κατάλαβα πὼς και σὺ ἀγαποῦσες ἐμένα, κ' ἐγὼ ἀγαποῦσα ἐσένα, και ἡ μικρὴ μου ἡ ξανθοῦλα ἀρραβωνιαστικιά, ντυμένη στὰ ἄσπρα, στεκοῦντανε στὸ πλάϊ μου...

Σιωπῆ ἀκολούθησε γιὰ μιὰ στιγμὴ ὕστερα ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Λουκᾶ.

Ἡ βροχὴ ἔξου έπεφτε με τὸ καρδᾶρι. Ἀρχίησε νὰ νυχτώνῃ και ἀπὸ τῆς ἄστραπῆς και τῆς βροντῆς λαμπύριζε και τραντάζονταν τὸ σπίτι, ἐνῶ ἔξου μακρυὰ βούτζανε τ' ἀστροπελίκια, σὰ νὰ ἦτανε κατάρια Θεοῦ ὀργιζμένου.

Ἡ Μάρτι πνιγουνταν ἀπὸ τὴ ζέστα και τὴ συκίνηση. Ὁ Λουκᾶς ζύγωσε κοντὰ τῆς και τὴν ἔπιασε τὰ χέρια τῆς χωρὶς ἐκεῖνη νὰ δείξῃ ἀντίσταση.

— Ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκεῖνη πού λές κ' ὕστερα, ἔακολουθῆσαι, κατάλαβα τὴν ἔχουσο πού με γώριζε ἀπὸ τὴν Ἐλένη. Ἀπὸ μέρα σὲ μέρα βλέπω πὼς δὲν ἦτανε ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλο, και ἔλαβα τὴν πρόγνωση γιὰ τὸ μέλλο μας. Μοῦ φαίνεται πὼς μπροστὰ τῆς στικουμαι σὺν ἀφαιρέμενος, σὰ στεναχωρημένος, γιατί οἱ καρδιές μας δὲ συμφωνήσανε, δὲν κάμανε ἄρμονία. Ἐκεῖνη δὲ διαφέρεται γιὰ ὅτι ἐγὼ διαφέρωμαι, και ὄλες τῆς ἰδέες τῆς και τὰ κινήματά τῆς τὰ βόσκω φαντασιοκοπίες και δὲ με κάμνουν καμμιά ἀίστηση.

Συχνὰ τέλεγα και τὸ λέω πὼς εἶναι νόστιμη κοπέλλα, ἀλλὰ εἶναι λάθος δικό μου πού δὲν αἰστανόμουμαι τίποτα ἄμα τὴ βλέπω, πού δὲ μπορεί νὰ με συκίνησῃ καθόλου; Κάθε βράδυ πού πηγαίνω στὸ σπίτι τῆς και τρώγω ἐκεῖ με περιμένει στὸ παραθύρι, κι' ἕμα με διῆ κατεβαίνει και μ' ἀνοίγει ἐκεῖνη τὴν πόρτα. Ἐγὼ τὴ γαιρετῶ με στερεότυπο τρόπο βγάζοντας τὸ καπέλλο μου, και τὴ δίνω τὸ μπράτσο μου και πηγαίνουμε μέσα. Ὅταν ὕστερα ἀκούω τοὺς γειτόνους νὰ λένε ζωπίσου μας ἐπὶ ταίριασμένο ζευγάρι! Με παρεχάει κρύος ἔδρωτας, και θαρρῶ πὼς ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ θὰ ξεψυχῆσω.

Ἐ! τώρα πιά, Μαρία, δὲ θέλεις νὰ δώσομε τέλος σ' αὐτὴ τὴν κωμωδία, σ' αὐτὴ τὴν ὑποκρισία; Δὲν πρέπει

κρίας γής και της μαύρης νύχτας ως τότε θα βστούσε; Άλλοίμονο και τρισάλλοι τους! Άν δεν τα κατάπινε ή γή πρωτότερα! Άν δεν ζυπνούσαν τα στοιχεία που φύλιζαν εκεί μέσα! Και τότε καλές άντάρωσες, ζωή! Άχ, μωρέ, σκότωμα πούθελες, βοσκέ! Βοσκέ κακότεροπε! Βοσκέ φονιά!

Έστερ' από λίγη ώρα σταθηκαν να πάρουν άναπνοή και να μωράσουν να καταλάβουν που βρίσκονταν εκείνοι που τους κυνηγούσαν. Ριζώνουν σε μιάν άκρη, μαζωμένοι κουδαραστά, με χέρια και κορμιά δεμένα σ' ένα άγκάλιασμα. Νοιώθουν στα πρόσωπα τ' δλοθερμο το φύσημα που βγαίνει απ' τα στόματά τους κι' άκούν τον ήχο του σκιαγμένου και βραχνόν. Οι καρδιές τους βροντούν σα να ζητούν να φύγουν απ' τα στήθια τους. Άκροάζονται. Άνθρώπου πάτημα δε φτάνει πειά σ' αυτούς. Έφυγαν ίσως, γύρισαν πίσω οι κυνηγοί τους; Άν ήταν έτσι! Στέκονται λίγες στιγμές και περιμένουν. Τ' άφτια τους, τεντωμένα στη σιωπή, άρπάζουν και το πειό άλαφρό ψιθύρισμα. Ω φρίκη! Κάτι σα φύσημα άλαφρό, μα γλήγορο χαϊδεύει τον άγέρα και γλιστράει άπάνου απ' τα κεφάλια τους. Και κάποτε μιá κρύα παλάμη τους χτυπάει στα πρόσωπα σα ράπισμα νεκρού χεριού. Ήταν οι ξαφνισμένες νυχτερίδες που πετούσαν. Χιλιάδες και μυριάδες απ' αυτές είχαν μέσα στη Μίνα της φωλιές τους. Και ζύπνησαν κι' άγρίεψαν και τριγυρούσαν. Και τότε με τρομάρα, που δεν παραστένεται, μέσ' τή βαρεία του σκοταδιού γαλήνη ένα ξερό χτύπημα σαν από κρούσιμο πρυσόβολου άκούνε τα παιδιά, κι' άντάμα με τον κρότο, και πριν φτάσουν να ξηγήσουν αυτό πάλι τ' άδόκητο, βλέπουν ψηλά, σαν άποάνου στα κεφάλια τους, άμετρες σπίνες να χορεύουν και να σβίνουν πάλι, και στο γοργό το φως που χύνεται τριγύρω, τότε βλέπουν χέρια ν' άναδύονται, τότε σπαθιά να παίζονται, τότε πρόσωπα κι' άγρια μουστάκια να φοβρίζουν. Καθώς ήταν, τα κακόμοιρα, βαθιά, στον πάτο της σκάλας, κ' εκείνοι ήταν άπάνου, στήσ σκάλας την κορφή, τους φάνηκαν σα δαιμόνιοι μεγαλόθωροι, φανταχτεροί, που έβγαναν φωτιές απ' τα κορμιά τους. Δε γύρισαν ν' άντικρύσουν το σκιάχτρο άλλη μιá φορά. Δεν πρόσεξαν στήσ φωνές που άκουγαν από πίσω, αν τα φοβίριζαν ή αν τα καλούσαν να σταθούν. Τσάκισαν κατά μέσα σκούζοντας, πηδώντας, πέφτοντας, πατώντας το ένα τ' άλλο. Τύχη καλή ήταν που δεν έπαθαν και τίποτα χει-

ρίτερο μεσ' τον άλλωρενο το φόβο τους και στο φευγιά τους.

Όμως από ένα σ' άλλο ξάφνισμα τους είναι γραφτό να πέφτουν, τα καψόπαιδα! Πριν περάση ή πρώτη ταραχή, δεύτερη πάλι τώρα τα καρτερεί. Μην είν' από την άμπατή της Μίνας, μακρινό σημάδι που τους στέλνει ή μέρα, αυτό του τοίχου τ' άμυδρο άντιλάρισμα, που φαίνεται σε βάθος έμετρο τάχα, σα χάρμα αύνινό, πρωτόφαντο, και γίνεται πειό ξάστερο όσο το σιμώνουν; Μην τους το πλάθει ο φόβος τους, τι θεωρούν, ή μην τα γελάει το σκοτάδι; Ω, δ'ιν είναι πλάσμα, μήτε γέλασμα! Είναι φως άληθινό, λευκό, λαμπρό φως της μέρας! Τρέχουν κατά τή λάμψη κι' ακολουθούν το δρόμο που φέρνει στην πηγή της. Ω χαρίς! Μ' ένα του θόλου γύρισμα βρίσκονται άντικρυ σε μεγάλη τρύπα δλάνοιχτη, ίσα με παράθυρο, με πχύτατους τριγύρω τοίχους. Έπιφτε ο ήλιος στόνα της πλευρά, και το γλυκό του φως άπλώνονταν ως μέσα. Με μάτια που θαμπώνονται, συνειθισμένα τόσην ώρα στο σκοτάδι, σκύβουν τα παιδιά και βλέπουν έξω ένα κομμάτι γαλάζιον ούρανό και τον ήλιο τους τον ποθητό ψηλά να λάμπη. Χώνονται ύστερα δυό απ' τή μάγγα και κυτάζουν, να ιδούν τάχα που βρίσκονται. Στη θάλασσα, κατά το λόγο της θειά Σόφως, δεν τάβγαλε ή Μίνα χωρίς άλλο. Γύρω θεωρούν δέντρα πολύφυλλα και μάλιστα συκές, ήμερες κι' άγριες, και μουρίες χοντρόκορμες περισσές. Έσταζουν τα γνωρίσματα του τόπου και θεωρούν πως δεν τους είν' άγνωστος. Άλλα δε μπορούν άμέσως και να τον καταλάβουν. Το ψήλωμα από το παράθυρο ως το χώμα δεν ήταν από 3 όργιες περισσότερο. Κι' άποφασίζουν να κατέβουν. Τρυπώνουν ένα ένα, κι' άλλα ζητώντας πάτημα στον τοίχο, άλλα πηδώντας έλεύτερα, βρίσκονται μ' άπειρη χαρά κι' άλάφρωση κάτω. Κυτάζουν τότε μ' άπερία γύρω τους. Πινυμένως ο τόπος από χαμόφουτα έκι' άγκάλια και χορτάρια! Βάτοι και πατουλιές ως πέρα. Ουτ' ένα μονοπάτι πουθενά! Κι' άπάνου από τή χλωρή την πολύχυμη προχωρούσε των μπεντενιάν του κάστρου ή άλυσίδα.

Χωρίς καιρό να χάνουν τα παιδιά, γιατί ήξεραν πως κυνηγιώνται, τράβηξαν με την τύχη βορεινά, βαδίζοντας παράλληλα στού κάστρου το θεμέλιο. Άνοίγουν δρόμους άνάμεσα στα δεντρικά και σ' άγριοδύτανα χώνονται στα νερά, που κομψώνονται κάτω από τα πετροσέλινα και τα πολυτρίγια. Βα-

δίζουν έτσι ώρα πολλή. Κι' άνηφορίζουν όπου του κάστρου το τειχι άνηφορίζει και χαμηλώνουν όπου κ' εκείνο χαμηλώνει. Και στρέφουν όπου στρέφει. Άξαρνα σε μιá άγκωνή στέκονται και μένουν με τα στόματ' άνοιχτά. Μπροστά τους και σε ψήλωμα θεόρατο στυλώνεται τάπια στρογγυλή, γιγαντωμένη, περήφανη μεσ' την τρομερή της τή γαλήνη. Άναμετρούν απ' τα θεμέλια της ως την κορφή τ' άνάστημά της. Και δίνουν της φωνές:

- Ο Λέοντας! να τος ο Λέοντας!
- Είν' ή Μεγάλη τάπια! Η τάπια μας!
- Που βρεθήκαμε δώ;
- Γυρίσαμε στα βήματά μας!
- Κρίμα στο ταξίδι μας!
- Σωπάτε και χαθήκαμε!

Κι' αλήθεια, λίγο άκόμα και τα παιδιά θά τάνοιωθαν από την τάπια. Σ' ένα μπεντενί ο βοσκός με τους συντρόφους του βγαλμένοι άγνάντευαν άδιάφορα τριγύρω τους, χωρίς να βλέπουν κάτω. Πράλαβαν τα παιδιά και κρύφτηκαν μέσα στήσ λούφες. Κ' έμειναν εκεί κρυμμένα και μιλούσαν χαμηλά. Κ' ένοιωσαν πως είχαν γλυτώση από τον κίνδυνο. Λοιπόν δε μπόρεσαν οι έχτροί τους να τους πιάσουν! Κ' έδιωξαν το φόβο απ' της καρδιές τους. Και κατάλαβαν που βρήθηκαν. Κ' είχαν πέρση στη Φόσσα του κάστρου τή βαθύτατη, που το τριγύριζε δλο. Που τα παιδιά τή βέγονταν τόσο καρό, αυτή και τα καλά της, αλλά δεν εύρισκαν τρόπο να τή φτάσουν. Και τώρα, να που και μη θέλοντες την έφτασαν! Και την έκαμαν δική τους!

×

Έκείνο το δειλινό ή θειά Σόφω βρίσκονταν σ μεγάλη άνησυχία. Στην αρχή, όχι πολλή ώρα ύστερ από το μεσημέρι, εκεί που είχε βγή και καθόνταν στο ταχτικό το κάθισμά της, είδε τους τρεις άνθρώπους που περνούσαν. Τους ρώτησε και της μολόγησαν τί πά να κάμουν άπάνου στο κάστρο. Χάρηκε τότε και παράγγειλε να δώσουν κι' από λόγου της έζυλο στα τρελλοπαίδια. Όμως αυτό θα ήταν παραπικιατό, γιατί δε λόγιαζε να χαρίση το δικά της, που συνήθιζε να τους δίνη. Μάλιστα σήμερα είχε όρεξη και δύναμη πειό πολύ να δώση με τα ραβδί της. Και φύλαγε τότε θάρχονταν τα παιδιά να κατεβούν.

Έστερ' από πολλή ώρα κι' από τόση άναμονή, που την κούρασε, βλέπει άντι νάρχωνται τα παιδιά, τους ίδιους τους πρώτους εκείνους να κατε-

δο είναι καιρός άκόμα να ξεκαθαρίσουμε αυτό το ζήτημα και για το δικό σου το καλό και για το δικό μου και για της άρραβωνιαστικής μου το συμφέρο το περισσότερο; Αυτή τή στιγμή άγάπη μου, πρέπει να πάω στήσ 'Ελένης. Θα τή δω, θα σφίξω τα μικρά της τα δάχτυλα μεσ' στα δικά μου, κι' όμορφα όμορφα και με μεγάλη προφύλαξη θα τής τα πω, θα τής τάξηγησω όλα. Θα λυπηθή εκείνη τή στιγμή, θα χύση δάκρυα, το ξέρω, μα ύστερα θα τής τα σφουγγίζει. Ένας άλλος που θα την καταλάβη καλύτερα και θα την κάμη πειό εύτυχισμένη, όπως την άξιζει.

Δεν είναι έτσι, Μαρία; Δεν πρέπει να πάρω κ' έγώ πια τή λευτεριά μου και να γίνω κύριος της ζωής μου, για να την άφιερώσω σ' εσένα; Δεν είναι αλήθεια πως ή άγάπη μας είναι τόσο δυνατή, ώστε να τα νικήση όλα; Δεν είναι αλήθεια που μαζί θα εύκολύνουμε όλες τις δυσκολίες της ζωής και θα φτάσουμε στη δόξα; Είμαστε νέοι κ' έχουμε μπροστά μας το μέλλο. Θα έργαστώ και συ θα με βοηθήσης. Πές μου λοιπόν πως και συ το θέλεις, και πως με συχώρεσες που πήρα μιá φορά άλλο δρόμο. Πές μου, άγάπη μου, πές μου, πως τώρα που κατάλαβε πια ο ένας τον άλλο, δε θα χωριστούμε ποτέ.

Ήτανε και οι δυό κοντά κοντά μέσα σ' εκείνο το σκοτάδι της κάμαρης, έξω ή μόρα στριφογύριζε με δαιμονισμένη βοή, και ή μυρουδιά από τις πασκαλιές έφτανε ως εκεί.

— Πές μου, Μαρία, πές μου, την παρακαλούσε ο Λουκάς, μα έξαφνα άκούεται ένας δυνατός κρότος άστροπελεκίου και την ήβια τή στιγμή φωτίστηκε όλη ή κάμαρη από μιá λάμψη που φεγγόβλασε τρομαχτικά.

Η Μαρία κλονιάτηκε, δε μπόρεσε να βροπαχή στα πόδια της και κόντευε να πέση. Ο Λουκάς έπλωσε τα χέρια του την έσφιξε στην άγκάλια του γλυκά γλυκά, ζύγωσε ύστερα το στόμα του στα ώχρά της τα χείλια και άχόρταγα ήπτε το θείο φέλιμα που μαρτυρούσε τους άρραβώνες τους.

Γ'

Στο γειτονικό χωριό έβραχε κ' έκαϊ πολύ δυνατά. Στο άνοιχτό παράθυρο ενού σπιτιού μιá όμορφόεστη ξανθή κοπέλλα στανότανε και περιμενε τον άρραβωνιαστικό της. Από μέσα όμως από το σπύτι τή μάλωναν που καθόντανε στο παράθυρι με τέτοιον καιρό.

— Έλα, 'Ελένη, έλα μέσα, γιατί θα βραχίης και θα κρυώτης. Δε φοβάσαι τουλάχιστο αυτές τις φοβερές τις άστραπές; Έλα, και μη γίνεσαι παιδί. Ο Λουκάς σου θάρρη και μη νοιάζεσαι. Δεν κατάλαβες πως από τον καιρό έμποδίστηκε και δεν ήθελε ως τώρα;

Η 'Ελένη όμως δεν το κουνούσε από τή θέση της και μάλιστα έσκυψε πειό πολύ έξω από το παράθυρο, για να διη καλύτερα. Μ' έξαφνα ένα δυνατό άστροπελεκί φωτίσε φοβερά τήν κάμαρη. Η κάρη πισωδρόμησης και είπε ένα 'Αχ!' με δυνατή φωνή και σκέπασε τα μάτια της με τα δυό της τα χέρια. Η κάμαρη ήτανε δλοφωτη, μα ή κάρη δεν έβλεπε καθόλου, σκουνοφλούσε άπάνου στα

έπιπλα και φώναζε να σέσουν λάμπες... Ο γιατρός του χωριού—που βεβαίωσαν άγότερα τή διάγνωση του και σ' καλύτεροι όφθαλμογιατροί—τους άπέλιπε. Είπε πως ή 'Ελένη είναι άδύνατα να γιατρευτή, πως δε θα δει πια το φως της. Θέλησαν να το κρύψουν από την κοπέλλα μα εκείνη το κατάλαβε.

Όστόσο σε καμμάτι πήγε κι ο Λουκάς και την ήφερε έαπλωμένη στην κλίνη της. Η 'Ελένη άμα τον ένοιωσε πάσπατσε κ' έπιασε το χέρι του και με μιá σπαραχτική συγκίνηση του είπε τα λόγια αυτά, που τον έκαμαν ν' άπαλλαχτή από τους όρκους του:

— Λουκά, έγώ πια είμαι τυφλή κι' έσο παλληκάρη σαν και ενα δε μπορεί βέβαια να πάρη μιá τέτοια σκεκτίσα. Σε δίνω πίσου το λόγο μου λοιπόν, και έχε γετά!

Σε κάθε άλλη περίπτωση να παρουσιάζονταν ή 'Ελένη και να τον έδινε τή λευτεριά του, αυτό θα το θεωρούσε σαν ούρανοκατέβατο δώρο, αλλά τώρα με το δυστηχημα αυτό τόσο πολύ τή λυπηθήκε, ώστε δε θέλγες να την πη λόγια άπαλιπτικά σα γενναίο παλληκάρη που ήτανε. Να φυλάξη τον όρκο που έδωκε στη Μαρία ήτανε άδύνατο. Έσκυψε φίλησε τα κλειστά τα μάτια της λεπτοκαμωμένης άρραβωνιαστικής του, που έπαθε έατίας του, και με μεγάλη προπάθεια μουρμουρίζει πολύ θαρρετά το ήρωικό και άνώτατο ψέμα που άποτελείνει: άδιόρθωτα τή θυσία.

— Όχι 'Ελένη, τή λέει, δεν παραδέχομαι να πάρω πίσου το λόγο μου. Είσαι ή άρραβωνιαστική που διάλεξε και θέλω να γίνης γυναίκα μου, γιατί... σε αγαπώ.

(Παράφραση από το Γαλλικό).

βαίνουν. Τῆς λέν ὅσα ἔγιναν ἀπάνου. Πῶς πῆραν στὸ κυνήγι τὰ παιδιά. Πῶς χύθησαν αὐτὰ στὴ Μίνα· πῶς τὰ κυνήγησαν κ' ἐκεῖ, ὅμως ἀπὸ φόβο μὴν πάθῃ τίποτα κανένα, τ' ἄφησαν· καὶ βγήκαν πίσω, ἀπραχτοὶ καὶ ντροπιασμένοι. Μάλιστα τοὺς φώναξαν νὰ μὴ σκιάζονται καὶ νὰ γυρίσουν. Περιμέναν κ' ἀπόξω τόσην ὥρα νὰ μὴ βγοῦν, ἀλλὰ δὲ φάνηκε κανένα. Καὶ μ' ὄλο τὸ πείσμα ποῦ δὲν ἔγιναν ἀξιοὶ νὰ τὰ πιάσουν, δὲν κρύβουν τὸ φόβο ποῦ ἔχουν γιὰ τὰ παιδιά, μὴν τοὺς ἔτυχε κανέναν κακὸ μεγάλο.

Ἄμα τ' ἀκουσε αὐτὰ ἡ θεὰ Σόφω ἔπεσε σὲ βαρεῖα ἔγνοια καὶ σὲ ταραχὴ. Μὴν πάῃ καὶ χάθηκαν, ὁ θεὸς νὰ φυλάξῃ, μὲς τὴν ἀγνώριμη καὶ στοιχειωμένη Μίνα; Τί ἀστοχία, τί τρέλλα τοὺς ἦρθε νὰ κρυφτοῦν ἐκεῖ μέσα τ' ἀπρόκοφτα, τ' ἀχρόνιαγα, τὰ ὄργισμένα; Κ' ἐνῶ ἀραδιάζει βρισίς τὸ στόμα της καὶ καταριέται, τὰ χέρια της δένουν μ' ἀπελπισιὰ τὰ γόνατά της, κ' ἡ καρδιά παρακαλεῖ τίποτα νὰ μὴν ἔχουν πάθῃ. Ἄφοῦ ἔμεινε καρτερῶντας ὄλο τ' ἀπόγιομα ὡς τὸ γύριμα τοῦ ἡλίου, βλέπει ἀξαφνα τὰ παιδιά νὰ προβαίνουν ἀπὸ πάνου τρέχοντας μὲ χαρὲς καὶ γέλοια. Φαίνονταν μὲ τὸ παληκαρισίον τῶν χεριῶν τους κίνημα καὶ μὲ τὸν τρόπο ποῦ διασκελίζαν τὴ σκάλα, σὰ νάκαναν τὸ γυρισμὸ τους ἀπὸ πόλεμο κ' ἀπὸ μεγάλη νίκη. Κ' ἡ καϊμένη θεὰ Σόφω ἀπ' τὸ θάμπωμα καὶ τὴ χαρὰ της, ποῦ δὲ μπορούσε νὰ τὴν κρύψῃ, βλέποντάς τα πάλι ἀβλαβα μπροστά της, λησμόνησε καὶ τὸ ραβδί στὸ πλάγι, ἄφησε καὶ τὴν ἀπόφαση ποῦ εἶχε νὰ τὰ χεροτονήσῃ. Κ' ἀφοῦ ἦρθαν γύρω της μὲ πρόσωπα κόκκινα σὰν τὴ φωτιά καὶ μὲ μάτια γιομάτα λάμψη, αὐτὸν τὸ λόγο μοναχὰ ἤρε νὰ τὰ ρωτήσῃ.

— Τί γίνετε, μωρὲ δαιμόνοι; Τί πάθατε; Ποῦ ἤσαστε ὀλημέρα;

Τότε ἄρχισαν ἀντάμα ὅλα νὰ τῆς μολογοῦν τὰ πάθη τους καὶ τὰ καμώματά τους. Μιλοῦσαν, ἐκράζαν, χοροπηδοῦσαν· μὲ τὰ λόγια καὶ μὲ τ' ἀταχτα κινήματά τους κόντευαν νὰ τῆς πάρουν τὰ μυαλά χωρὶς ἢ γριά νὰ μπορῇ νὰ ξεχωρήσῃ κανένα νόημα ἀπ' τὴ μιμική καὶ τὴ λογοκοπή τους.

— Ἦρθανε, θεὰ Σόφω, νὰ μᾶς πιάσουν! Δὲν κόταγαν νάρθουν τόσες ἡμέρες. Μᾶς ἄφησαν πρῶτα νὰ ξεγνοιάσωμε. Ἔτσι μᾶς ξεγελάσαν. Ἐμεῖς ἤμαστε στὴν τάπια. Παίζαμε χωρὶς καμμιά ὑποψία. Βλέπετε, δὲν εἶχανε καρδιά νάρθουν στὸ φανερό. Ἦθελαν νὰ μᾶς πιάσουν μ' ἀπιστία. Καὶ δὲν εἶχαμε τ' ἄρματα μαζί μας. Τότε, τί νὰ κάμωμε; Χωθήκαμε στὴ Μίνα! Ἐκεῖνοι μᾶς ἀκολούθησαν. Τραβᾶμε βαθιά, νὰ, πῖσσα τὸ σκοτάδι! Κ' ἐκεῖνοι ἀπὸ κοντά! Τότε τί νὰ κάμωμε; Βρίσκομε μιὰ σκάλα. Μᾶς κυνηγοῦν. Φεύγομε κατὰ μέσα! Ἐκεῖνοι ἀπὸ κοντά! Κ' ἔμεινε ὄλο καὶ πειὸ βαθιά! Πῶς δὲ χαθήκαμε! Πῶς δὲ βγήκαμε στὸν ἄλλον κόσμον; Τότε μᾶς ἔχασαν. Ἀνάβουν τὰ προυβολικά τους. Καθὼς εἶδαμε ἀξαφνα τὸ φῶς, μᾶς ἐπιασε τρομάρα... Ὀλότελα δὲ σκιαχτήκαμε! Ὅχι καὶ λίγο, ὄχι καὶ πολὺ. Αὐτὴ εἶν' ἡ ἀλήθεια. Τὸ βάλουμε στὰ πόδια. Κλαίμε, χτυπιώμαστε. Πέφτουμε, σηκωνόμαστε. Πῶς δὲ σκοτώθηκε κανένας μας! Πῶς δὲν ἔμεινε ξερὸς κανένας ἀπ' τὸ φόβο του! Ἄς εἶναι ὅμως! Νὰ, καὶ βρίσκομε μιὰ τρύπα! Τρέχομε κατὰ κεῖ. Τηράμε ὄξω, ἡμέρα, χαρὰ θεοῦ! Πηδάμε, πέφτομε στὴ Φόσσα! Τί ἄμορφα ποῦναι κεῖ! Γιατὶ μᾶς γέλασε, θεὰ Σόφω; Μᾶς ἔλεγε πῶς χάνονται ὅσοι μπαίνουν μὲς τὴ Μίνα. Μᾶς ἔλεγε γιὰ ζωτικά. Ἡ Μίνα δὲ βγάνει στὴ θάλασσα, θεὰ Σόφω! Βγήκαμε στὴ Φόσσα! Εἶδαμε καὶ τὸ Λέοντα! Μεί-

ναμε κρυμμένοι ὡς νὰ φύγουν οἱ ὄχτροί μας. Ἔστερα χωθήκαμε πάλι καὶ βγήκαμε. Καὶ νὰ ποῦ ἦρθαμε!

Κ' ἔλεγαν, ἔλεγαν χωρὶς νὰ παύουν, ὡς ποῦ τὴ ζάλισαν τὴ θεὰ Σόφω. Ἐφανερε τὰ μάτια γύρω της κ' ἔβλεπε τὰ παιδιά παράξενη, πειραγμένη. Τῆς φαίνονταν μὲ τὸ θάρρος τους τ' ἀναγελαστικό, μὲ τὰ χωρατὰ τους, ποῦ ἔκαναν γιὰ τὰ ζωτικά καὶ γιὰ τὴν καλόπιστη τὴ γνώμη της, ἀλλοιωτικά, ἀσκημα, κακὰ.

— Κωλοβελόνηδες... κωλοβελόνηδες, ἔλεγε μὲ πείσμα μὲς τὸ λάρυγγά της.

Κανένας ὡς τώρα δὲν πέτυχε ναῦρη τὴν ἄκρη τῆς Μίνας, κ' ἀξιώθηκαν αὐτὰ δὲ τὰ παλιόπαιδα νὰ τὸ κάμουν! Καὶ χάλασαν μὲ τὴν παράβολη τὴν τέλμη τους ὅλα τὰ λόγια τὰ παλιά καὶ τὰ ἄμορφα τὰ παραμύθια. Θύμωσε στὰ καλὰ ἡ θεὰ Σόφω. Στάθηκε ὀρθὴ κ' ἄγρια μπροστά στὰ παιδιά κ' ἄρχισε μὲ φοβέρα νὰ τοὺς λέῃ.

— Κυτᾶτε ἄλλη φορὰ νὰ μὴ βάλετε τὸ πόδι σας στὴ Φόσσα, γιατί μαῦρο φεῖδι ποῦ σὰς ἔφαγε καὶ κακὴ ὥρα ποῦ σὰς ἤρε! Ἐκεῖ ἔχουν τὰ λημέρια καὶ νυχτέρια τους ὅλα τὰ νεραϊδικὰ συνάγματα! Ὁ τόπος ὄλος, ἀπὸ ξεροπήγαδο ἴσα μὲ δεντροῦ κουφάλα, κρύβει κ' ἔνα τίποτο πλάσμα ἀγερικό. Κ' ἡ Φόσσα ὅλη μὲ τὴν ἐρημιά καὶ σιγαλιά της εἶναι τ' ἀγαπημένο τους τὸ κατατόπι· τὸ χοροστάσι τους, ποῦ ξεφαντώνουν. Καὶ μὲς τὸν τόπο αὐτὸν, τὸν ἄγνωρον σ' ἀνθρώπου πόδι, βασιλεύει ἀρχόντισσα τρανὴ ἀπάνου στὴς πιστέες της, νεραϊδες καὶ νεραϊδοπούλις, ἡ Κάλλω ἡ ἄμορφη κ' ἡ Κάλλω ἡ φοβερή! Αὐτὴ ὀρίζει τὴ Φόσσα τὴν ἰσχυροθεμένη. Κ' ἀνθρώπου πόδι δὲν τὴν πάτησε ποτέ! Κ' ἀν λάβετε σεῖς αὐτὴ τὴν τέλμη, θὰ πέσετε στὴν ὀργὴ τῆς Κάλλως καὶ τῆς συντροφιάς της. Καὶ θὰ χαθῆτε, νὰ τὸ ξέρετε! Γιατὶ ἀν τ' ἀπλωμένα τους μαγνάδια τοὺς χαλάσετε, κ' ἀν τὰ νερὰ τὰ διάφανα, ποῦ πλένονται ἢ λευκαίνουν, τοὺς θολώσετε, κ' ἀν τοὺς χοροὺς καὶ τὰ παιγνίδια τοὺς ταραξέτε, πῶς θὰ ξεφύγετε ἀπὸ τὴν ὀργὴ τους; Ποιὸς ἀπὸ σὰς ξέρει τὰ λόγια τὰ γητευτικά, τὰ ξόρκια καὶ τὰ μάγια, νὰ τῆς ξεθυμώσῃ καὶ νὰ γυρίσῃ τὴ φτονερὴ ἐπιθυμιά τους σὲ καλωσύνη;

Ἐκεῖ, στὴ Φόσσα, κρατᾶει ἀκόμα καὶ τὸ φοβερὸ στοιχειὸ τοῦ Λέοντα καὶ φυλάει γύρω στὴν τάπια νύχτα ἡμέρα! Γιατὶ ψηλὰ στὸν τοῖχο, ποῦ φαίνεται ἡ μαρμαρένια πλάκα, ἐκεῖ ἀπὸ πίσω βρίσκεται θησαυρὸς ἀμέτρητος κρυμμένος! Τὸν ἐκρυψε ἡ περήφανη βασίλισσα, ἡ κυρὰ τοῦ κάστρου, μὴ φορὰ, σὰν ἔφυγε, γιὰτ' εἶχ' ἐλπίδα πῶς θὰ ξανάρθῃ. Καὶ γιὰ δραγάτη, νὰ φυλάξῃ τὸ θησαυρὸ, στοιχειώσε τὸ Λέοντα, ποῦ τὸν εἶλεπε κεῖ ψηλὰ μαρμαρωμένον. Πολλοὶ ὡς τὰ τώρα θέλησαν τὸ θησαυρὸ νὰ κλέψουν! Ὅμως ὅσες φορὲς κ' ἀν ἔκαμαν δοκιμὴ, ταραζόνταν τὸ κάστρο κ' ἡ τάπια ἔβγανε παράξενο βογγητό. Κ' ἡ πλάκα μὲ τὸ Λέοντα, ποῦ φυλάει τὴν τρύπα σφραλισμένη, δὲν ἤθελε μὲ κανόνια νὰ ξεκολλησῃ. Σὰν εἶδαν κ' ἔπαθαν πολλὰ, καὶ τίποτα δὲ μπορούσαν νὰ καταφέρουν, παράτησαν πειὰ καθ' ἐλπίδα, κ' ἀπὸ τότε κανένας ἄλλος δὲν τολμάει νὰ δοκιμάσῃ. Λοιπὸν καὶ σεῖς, κακόμοιρα, μήτε καὶ στὸ νοῦ σας μὴν τὸ βάλετε. Ἄλλοιῶς σὰς ἔχω ξεγραμμένα! Καὶ δὲ θὰ σὰς πονέσω ὀλότελα! Καὶ θὰ σὰς καταραστῶ ἀκόμα!

Κ' ἀγάλια, καὶ χωρὶς νὰ τὸ νοιώσῃ, τῆς περνοῦσ' ὁ θυμὸς, ἀλλὰ δὲν εὗρισκε ἄκρη μὲ τὰ παραμύθια της καὶ τῆς ὀρμήνευσε. Κατάλαβε ὅμως τελευταία πῶς καὶ πάλι δὲ θὰ φύλαγαν τὰ παιδιά τὰ λόγια της, κ' ἀδράζοντας τὸ ξύλο τάκαμε σὲ

μιὰ στιγμὴ νὰ σκορπίσουν πέρα ὄθι, τρέχοντας μὲ γέλοια καὶ ξεφωνητὰ κατὰ τὴ χώρα.

(Τὸ τέλος στὸ ἀκόλουθο φύλλο).

Γ. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

17

Στὸν Ἥλιο

Περὶφανος ὑφόνεσαι σὰ θεὰ φοβέρα
Τοὺς κόσμους διαφεντεύοντας ἀπ' τὸ σκοτάδι.
Τὰ φωτεινὰ σου κύματα πέρα καὶ πέρα
Στὴν πλάση ἀπλόνης ἴμοια μ' αἰθέριο χᾶδι.

Κάνεις τὴ μαύρη Γῆς νὰ γίνεταί μητέρα
Μὲ τίς ἐρωτικές σου φλόγες· κ' ὡς τὸν Ἄδη
Πόθο κρυφὸ ἔχεις νάμπης, πρὶ νὰ φτάσῃ ἡ μέρα
Ποῦ, σβύνοντας, θὰ δῆς τὸν κόσμον ἀχνὸ ρημάδι.

Μὰ ἡ κατάρα τῶν γενεῶν δὲ φτάνει ὡς σένα
Νὰ σὲ τρομάξῃ· καὶ τοῦ Χάου τὴν ἀγκάλη
Σβύνονται τῆς ζωῆς τὰ μέγιστα ὀϊμένα.

Ἄν τὰκουγες, ποῖν ἢ στερνὴ σου μέρα φτάσῃ,
Τᾶρμα σου στὸ Φαέθοντα θάδινες πάλι
Τὸ χάλασμὸ νὰ φέρῃ στὴ θλιμμένη πλάση.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΑΡΕΤΑΣ

Ο, ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

— Ὁ «Νουμάς» πουλιέται στὸν Πειραιᾶ στὸ καπνοπωλεῖο τοῦ κ. Γ. Σηροῦ, ὁδὸς Μπουμπουλίνης ἀριθ. 4 εἰς τὴν Τρούμπα. Ἐκεῖ μποροῦνε νὰν τὸν ζητᾶνε οἱ Πειραιῶτες φίλοι μας.

— Λένε, πῶς ὁ καθηγητὴς κ. Ζηκίδης (κοίταξε καὶ «Γλωσσολογικὰ» τοῦ Φιλήντα στὸ παρασμένο φύλλο) διδάσκει τοὺς μαθητάδες του νὰ λένε ὅ «Ε ρ ρ ι κ ο ς καὶ ὁ Λ ο υ δ ὅ β ι κ ο ς γιὰτὶ ἔχουν τὴ λήγουσα βραχεία!

— Νὰ λοιπὸν κ' ἕνας καινούριος κανόνας: Ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχεία, τονίζεται πάντοτε ἡ προπαρλήγουσα. Νὰ μᾶς ζῆσει κ' αὐτὸς ὁ κανόνας, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι, οἱ παλιότεροι!

— Ὁ κ. Ἄντ. Ζυγομαλᾶς, πρ. ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, βουλευτὴς, συντρομητὴς μας ἴσα μὲ χτίς, κτλ. εἶπε αὐτὰ τὰ χρυσόλογα στὸν ἄνθρωπό μας ποῦ πῆγε τὴν παρασμένη βδομάδα νὰ τοῦ ζητήσῃ τὴ συντρομή:

— «Δὲν καταλαβαίνω τὰ λατινικά ποῦ γράφει ὁ «Νουμάς» καὶ γι' αὐτὸ δὲν πλερώνω. Ἄν ἔγραφε «Ἑλληνικά» θὰ τοῦ πλερώνω καὶ διακόσες δραχμὲς γιὰ συντρομή».

— Ἑλληνικά, φαίνεται, κατὰ τὸν κ. Ζυγομαλᾶ, θάνει νὰ μὴ πλερώνει κνεῖς τὴ συντρομὴ κ' ὅταν μάλιστα ζητᾶται μοναχὸς του νὰ γραφεῖ συντρομητὴς.

— Ὁ κ. Ζυγομαλᾶς νὰ μᾶς συμπαθᾶει ποῦ δημοσιεύουμε τὰ χρυσόλογά του. Τέτια ἐξυπνάδα καὶ τέτιο φέρισμο, Ἐ λ λ η ν ι κ ὡ τ α καὶ τὰ δυὸ, δὲν ἀξίζανε νὰ πᾶνε χαμένα.

— Πρωτάκουστο κ' αὐτὸ στὸν τόπο μας! Νὰ βγεῖς βουλευτὴς μὲ σημαία Σιμοπουλικὴ κ' ἀμέσως ἔστερ' ἀπὸ τίς ἐκλογὲς νὰ πᾶς νὰ κάνεις βίζιτα τοῦ Ντεληγιάννη!

— Αὐτὴ τὴν προδοσίαν τὴν ἔκανε ὁ Μαρλᾶς τῆς Πανασσίδας καὶ γι' αὐτὸ ὄλ' οἱ σ τ α θ ε ρ οἱ πολιτικοὶ μας σκίζουν τὰ ρούχα τους ἀπὸ τὴν ἀνανάχτηση. Καὶ δὲν ἔχουν ἄδικο.

— Μιὰ κουβεντούλα ποῦ γίνηκε αὐτὴς τίς μέρες:

— «Τὸ παράκανε ὁ παλιάνθρωπος βρίσκοντας τοὺς δημοτικιστάδες. Δὲ βρίσκειται κανένας ἀπὸ σὰς νὰν τὸν δέρι;

— «Τί λὲς, ἀδερφί; Τόσο κουτοὺς μᾶς πῆρες νὰν τὸν δέριουμε γιὰ νὰ τοῦ δώσουμε τὸ δικαίωμα νὰ ποζᾶρε ἔστερα καὶ γιὰ... ἔθνομαρτυρας; Αὐτὸ μᾶς ἔλεπε!

Ο ΝΟΥΜΑΣ ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Για τὴν Ἑλλάδα ἀρ. 10.—Για τὸ ἔξω-
τερικὸ φρ. 10
20 λεφτά τὸ φύλλο λεφτά 20

ΠΟΥΛΙΕΤΑΙ: Στὰ κίθκια τῆς Πλατείας
Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰ-
κονομικῶν, Σταθμοῦ Τριχοδρόμου (Ὁ
φθαλμιατρεῖο) Σταθμοῦ ὑπογείου Σιδηρο-
δρόμου (Ὁμόνοια) καὶ καπνοπωλεῖο Μανω-
λακάκη Πλατεία Στουρνάρα, Ἐξάρχεια,
στὸ βιβλιοπωλεῖο «Ἐστίας» Γ. Κολάρου.

Στὸν Πειραιᾶ: Καπνοπωλεῖο Γ. Σηροῦ.
ὁδ. Βουβουλίνης ἀρ. 1, σιμὰ στὴν Τρούμπα
Ἡ συντρομὴ πλερώνεται μπροστὰ κ'
εἶναι ἐνὸς χρόνου πάντα.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

ΚΑΙ

ΠΡΑΜΑΤΑ

ΟΛΕΣ

οἱ ἐφημερίδες μας, οἱ πατριωτικὲς καὶ οἱ ἐθνι-
κὲς, ἐξὸν ἀπὸ δυὸ τρεῖς ἀντιπατριωτικὲς ...
Ρωσσοφρονεῖς, ἐπιδοκιμάζουν καὶ χειροκροτοῦν
τὰ παράξενα ποῦ γίνονται σήμερα κάτω
στὴν Κρήτη. Ἐμεῖς, ποῦ γιὰ πατριώτες δὲ
μᾶς δέχονται οἱ μαρουλοστεφεῖς Λαοσάειοι,
θὰ πᾶμε θέλοντας καὶ μὴ μὲ τὸ μέρος τῶν
ἀντιπατριωτικῶν ἐφημερίδων καὶ δὲ θὰ κη-
ρύξουμε τὸν πόλεμο ἐναντίον ὅλης τῆς Εὐ-
ρώπης κ' ἐναντίον ὅλης τῆς λογικῆς τοῦ
κόσμου.

Ὅ,τι γίνεται σήμερα κάτω στὴν Κρήτη
δὲν τὸ βρίζουμε καὶ δὲν τὸ λέμε προδοτικὸ.
Μέσα στοὺς ἐπαναστάτες βρίσκεται κι ὁ Μά-
νος, βρῖσκονται κι ἄλλοι ἀναγνωρισμένοι πα-
τριώτες ποῦ χτὲς ἀκόμα πολεμήσανε γιὰ τὴν
Κρήτη κ' ἐνδιαφέρθηκαν περισσότερο ἀπὸ
κάθε ἄλλον γιὰ τὴν εὐτυχία τῆς. Ἀνάμεσα
σ' αὐτοὺς, τὸ φωνάζουμε, κανένας δὲν εἶναι
προδοτικὸς, ὅσο κι ἂν φαίνεται προδοτικὴ ἡ
πράξη τους. Εἶναι μοναχὰ ἄ ν υ π ὁ μ ο ν ο ι
πατριώτες—τὸ χαρακτηρισμὸ τὸν ἔδωσε ἄλ-
λοτε ὁ Ντεληγιάννης στὶς στιγμὲς... τῆς
δόξας του—ποῦ δὲ θέλουνε, ὄχι καὶ πὼς δὲ
μποροῦνε, νὰ νιώσουν διττὸ Κρητικὸ ζήτη-
μα δὲ θὰ λυθεῖ ὅ τ α ν κ ι ὅ π ω ς τὸ θελήσει
ὁ Βενιζέλος καὶ οἱ ἄλλοι συναγωνιστὲς του,
ἀλλ' ὅταν κι ὅπως τὸ θελήσει ἡ Εὐρώπη ποῦ
πῆρε ἀπάνου τῆς ἀπὸ μᾶς κι ἀρχῆς τὴ λύση
του.

Ἡ Εὐρώπη λοιπὸν ἔδωσε ὅλο τὸ λεύτερο
στοὺς Κρητικὸς νὰ δουλέψουνε γιὰ τὴν ἔ-
νωσιν. Πὼς θὰ τοὺς τὴν ἔδινε μιὰ μέρα δὲν
ὑπάρχει καμιὰ ἀμφιβολία. Ὅσο νάρθει ὁμοῦ
αὐτὴ ἡ μέρα, ἡ μυριοπόθητη, οἱ Κρητικοὶ
χαίροντουσαν μεγαλύτερη κι ἀνθρωπινότερη
λευτεριά ἀπὸ μᾶς ἐδῶ τοὺς λευτερωμένους
σκλάβους τῆς Βουλῆς. Ὅ,τι κακὸ μᾶς τυρα-
γνᾶει, τοὺς ἔλειπε. Ὅ,τι καλὸ δὲν ἔχουμε,
τὸ εἶχαν. Ἡ περισσότερη Συνταγματικὴ λευ-
τεριά θὰ τοὺς ἔφερνε βαρυστομαχία, ὅπως
ἔφερε καὶ σὲ μᾶς ἐδῶ. Σὲ τί μᾶς ζηλέψανε;

Μὰ δὲν εἶναι τώρα καιρὸς γιὰ θεωρίες. Ἐκεῖ
κάτου, στὸ ἠρωϊκὸ μὰ καὶ πολυδασανισμένο
νοσὶ παίζεται σήμερα ἡ τύχη ὄχι μονάχα τῆς
Κρήτης μὰ καὶ ἡ δική μας λίγο πολὺ. Ὁ Θεὸς
νὰ βάλει τὸ χέρι του καὶ νὰ τελιώσει καλὰ
τὸ παιγνίδι, γιὰτὶ ἀλλιῶτικα ἡ σημερινὴ ἀ-
μυσηλὴ κι ἀδικιολόγητη ἐπανάσταση εἶναι
ἱκανὴ νὰ μουντζουρώσει ὅλες τὶς ἄλλες ποῦ
στολίζουνε σὰ διαμαντιόπετρες τὴ χρυσοσέ-
λιδη ἱστορία τῆς Κρήτης.

ΤΟ ΕΞΕΡΕΙ

τάχα ὁ κ. Ντεληγιάννης πὼς ἡ ἀναδεξιμὰ του ἡ
«Θεανῶ» ἔχει ἀρκετὴ καὶ προσοδοφόρα κυκλοφορία
στὸ ἐξωτερικὸ; Καὶ ξέρεῖ πὼς ἔγινε αὐτὸ τὸ θάμα
τὸ δυσκολοπίστευτο;

Τὸ Θεοτοκικὸ κόμμα εἶχε ἀνάγκη δικῆς του
ἐφημερίδας, καὶ τὸ ζήτημα εἶταν πὼς νὰ διατηρη-
θεῖ φύλλο καθὼς τὴ «Θεανῶ». Φυσικὰ ὅλοι οἱ τότες
ὑπουργοὶ πεμψοῦσαν συμφωνήσαν πὼς καλύτερα πολὺ
εἶτανε νὰ κυκλοφορεῖ μ' ἐξὸδα ξένα παρὰ δικὰ τους.
Κι αὐτοῦ τότες φάνηκε ὁ τετραπέρατος νοῦς τοῦ
Βίσμαρκ Ρωμάνου, νοῦς ἀξίος νὰ καταπιασθεῖ καὶ
νὰ βγάλει πέρα κάθε δυσκολία. Γιὰτὶ ἀπὸ τὸ Ὑ-
πουργεῖο τῶν Ἐξωτερικῶν βγήκε μιὰ πανταχοῦσα σ'
ὅλους τοὺς ὄξω προξένους ποῦ ξηγοῦσε πόσο μεγάλη
ἐθνικὴ ἀνάγκη εἶτανε νὰ ὑποστηριχθεῖ ἡ «Ἡμερη-
σία» ὡς φύλλο ποῦ ἀσπάζεται τὶς αἰώνιες κι ἀπα-
ραβίστες ἀρχὲς τοῦ Τρικούπη. Ἔτσι γράφτικαν
ἀρκετὰ ὀνόματα συντρομητάδες τῆς «Θεανῶς».

Τώρα θέλουμε νὰ ξέρομε ἂν ὁ κ. Ντεληγιάννης
θ' ἀφίσει ἀπαράτηρη τέτιχ ἀσέβεια, κι ἂ δὲ θ'
ἀκυρώσει τὴν πανταχοῦσα τοῦ κ. Ρωμάνου. Δὲν
εἶναι τάχα δυνατό μέσα στὴ Βουλὴ νὰ σηκωθεῖ
κανεὶς βουλευτὴς καὶ νὰ ρωτήσῃ τὸν κ. Θεοτόκη
ἂν ἀληθινὰ κάθισε τὴ «Θεανῶ» του στοὺς Προξέ-
νους ὡς ἐπίσημο ἐθνικὸ φύλλο;

ΟΤΑΝ

ἀκούστηκε μέσα στὴ Βουλὴ ὁ Βασ. λόγος μὲ τὶς
στερεότυπες ὑπόσχες γι' ἀνὸρθωση τῶν οἰκονομι-
κῶν, γιὰ καλύτερη τῆς Δικαιοσύνης, γιὰ ἀναδιορ-
γάνωση τοῦ στρατοῦ καὶ γιὰ δια τὰλλα ποῦ τάκου-
με κάθε φορὰ καὶ ποῦ ποτὲ δὲ γίνονται, δὲ βρέ-
θηκε ἕνας χριστιανὸς ἀπὸ τοὺς τότες ποῦ τάκουγαν
τὰ λόγια αὐτὰ καὶ χαμογελοῦσαν, νὰ ζυγώσει τὸ
Ντεληγιάννη καὶ νὰ τοῦ πει μυστικὰ σ' αὐτὴ:

— Μᾶς τὰ εἶπαν κι ἄλλοι, μπάριμπα, τί μᾶς
τὰ ξαναλὲς τώρα καὶ σὺ; Για κοροῖδα μᾶς πῆρες;

Τσιμουδιά ὁμοῦ. Ἡ Συνταγματικὴ κωμῶδια
παίζεται περίφημα καὶ οἱ πατριώτες χειροκροτοῦν
τὰ παχιά λόγια ὅσο νάρθει ἡ μέρα νὰ χειροκροτή-
σουν καὶ τὶς βαριὲς ἀλυσίδες ποῦ ὀλοένα ἐτοιμά-
ζονται γιὰ νὰ τοὺς δέσουν χροποδάρα.

ΕΝΑ ΘΥΜΑ

τῆς βρωμερώτερης κι ἀγριώτερης συκοφαντίας, ὁ
ἀνθυπολοχαγὸς Πάγκαλος, ξανάρχεται πάλι στὶς
τάξεις τοῦ στρατοῦ.

Ποιὸς ἔκανε αὐτὸ τὸ ἀγαθὸ ἔργο δὲν ξέρομε.
Μὰ πάντα ἅγιος ἄνθρωπος θάναϊ ἀφοῦ γλύκανε τὴ
φαρμακοποιημένη ψυχὴ ἐνὸς δυστυχισμένου ποῦ
ὄλη ἡ κοινωνία τοῦ ῥήξε δίκιο ἀπὸ τὴν πρώτη
στιγμὴ.

ΑΡΧΙΣΕ

ὁ κ. Φραγκοῦδης τὶς περιοδεῖες του στὶς ἐπαρχίαι.
Πάει, σὰν ἱεραπόστολος τῆς Ἰδέας, νὰ μιλήσῃ, νὰ
φωτίσῃ τὸ λαὸ, νὰ τοῦ δείξῃ σὲ ποῖο γκρεμὸ κα-
τρακυλάμε καὶ τί πρέπει νὰ κάνουμε γιὰ νὰ σω-
θοῦμε.

Βουλευτὴς δὲν εἶναι ὁ κ. Φραγκοῦδης. Εἶναι

διευθυντὴς ἐφημερίδας μὲ κάπιο πρόγραμμα — ξένο
πάντοτε ἀπὸ τὸ ἐθνικώτατο ζήτημα τῆς κυκλοφο-
ρίας—καὶ θέλει τὸ πρόγραμμά του ὄχι μόνον νὰ τὸ
τελαλάει σὰν ὑποψήφιος βουλευτὴς, μὰ καὶ νὰν τὸ
ἐφαρμώσει.

Περίεργο, θὰ μᾶς πεῖτε, αὐτὸ! Ἐδῶ ποῦ δὲν
ἐφαρμύζεται κανένα πρόγραμμα, νὰ ζητάει μιὰ ἐφη-
μερίδα νὰ ἐφαρμώσῃ τὸ δικό της! Κι ὁμοῦ νὰ ποῦ
ἡ «Μεταρρύθμιση» τὸ κάνει κι αὐτὸ τὸ θάμα καὶ
νὰ ποῦ μέσα σὲ τόσοὺς ψευτοπατριώτες καὶ σὲ τό-
σοὺς ἀερολόγους δημοσιογράφους, βρέθηκε κ' ἕνας, ὁ
κ. Φραγκοῦδης, νὰ δουλέψῃ παληκαρῶς καὶ μὲ
ἀληθινὸ πατριωτισμὸ γιὰ γενικώτερα ἀπὸ τὴν κυ-
κλοφορία τῆς ἐφημερίδας τοῦ ζητήματα.

Καλὴ ἀρχὴ καὶ μακάρι νὰ πολλαπλασιαστοῦν
οἱ Φραγκοῦδηδες καὶ νὰ λιγοστεψοῦν οἱ — δι βλά-
φτει νὰ μὴν ἀναφέρουμε κι ὀνόματα, ἀφοῦ εἶναι
τόσοι ποῦ δὲν ξέρεῖς ποιόνε νὰ πρωτοδιαλέξῃς.

Ἡ Κοινή Γνώμη

ΓΙΑ ΤΟ Ν.

Φίλτατε «Νουμά»,

Καθὼς σοῦ ὑποσχέθηκα, σοῦ στέλνω σήμερα μιὰ
σημειωσοῦλα ἐκόμη.

Κοιτάζω στὰ ἔργα τοῦ Ψυχάρη (καὶ μερικῶν
ἄλλων δημοτικιστῶν) κάτι ποῦ μοῦ φαίνεται πα-
ράξενο. Ἐννοῶ τὴν παράλειψη τοῦ ν στὴ γενικὴ τοῦ
πληθυντικοῦ. Βαρύνομαι τώρα νὰ ψεφυλλίζω γιὰ
ναῦρω παραδείγματα, μὰ νὰ ἕνα ποῦ ἔχω πρόχειρο
Ὁ Ψυχάρης γράφει (Νουμάς, 131 σ. 2) «Στὴ Σκο-
λὴ τῶν Ἀνατολικῶν Γλωσσῶν ποῦ...» Ὅτι δὲν προ-
φέρουμε τὸ ν πρὶν ἀπὸ τὸ γ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ π,
καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ β κτλ. τὸ ξέρομε. Ἀλλὰ εἶναι
ἀνάγκη τάχα καὶ νὰ μὴ τὸ γράφουμε; Ἄμα λοι-
πὸν μαθαίνει τὸ παιδί τὴ γραμματικὴ τῆς γλώσ-
σας του θὰ βλέπῃ: ἡ γλώσσα, τῆς γλώσσας κτλ.
οἱ γλώσσες, τῶ γλωσσῶν, καὶ οἱ ὁμορφες γλώσσες,
τῶν ὁμορφῶ γλωσσῶν. Δηλαδή ἡ κατάληξη τῆς
γενικῆς τοῦ πληθυντικοῦ ἄλλοῦ θὰ εἶναι ν, κι ἄλλοῦ
τίποτα, καὶ ἕνα ἐπίθετο, σὰν τὸ ὁμορφος π. χ.
ἄλλοῦ θὰ κἀν ὁμορφῶ στὴ γεν. πληθ. κι ἄλλοῦ
ὁμορφῶν, ἀνάλογα μὲ τὴ λέξη ποῦ εἶναι κατόπι
του. Δὲν εἶναι ὄλ' αὐτὰ περιττὲς δυσκολίες; Ἐπει-
τα ἂν πρέπει νὰ γράφουμε καθὼς προφέρουμε, τότε
πρέπει καὶ ὄλα τὰ η, ι, υ, οι, νὰ τὰ γράφουμε ι,
καὶ τὸ ο καὶ ω νὰ τὸ γράφουμε ο καὶ ν' ἀφήσουμε
ὄλος διόλου τὴν ἱστορικὴ ῥηθογραφία, πρᾶμμα ποῦ
εἶναι ἀρκετὰ δύσκολο σήμερα.

Ἐπειτα μήπως καὶ στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ
γλώσσα δὲν γινόντουσαν τὰ ἴδια; (ἀφήνω τὶς νεώ-
τερες γλώσσες ποῦ ὄλος διόλου ἄλλιῶς προφέρουν κι'
ἄλλιῶς γράφουν: κοίτα τὰ Ἑγγλέζικα καὶ τὰ γαλ-
λικὰ). Ὅλα τὰ χερσόγραφα καὶ οἱ κώδικες ὡς κι
αὐτὲς οἱ ἐπιγραφές (κοίτα τὸ (ΙΑ) εἶναι γραμμένες
μὲ τὴν ἱστορικὴ ῥηθογραφία. Τὸ ν π. χ. ποτὲ δὲν
θὰ τὸ βρῆς σὲ κείμενα Ἀττικῶν λογογράφων γραμ-
μένο μ, ὅταν ἡ κατοπινὴ λέξη ἀρχίζει ἀπὸ χειλό-
φωνο. Θὰ ἴδῃς π. χ. ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ κι ἂς προ-
φέρουνταν ἐκεῖνο ΤΩΜ ΠΑΤΕΡΩΝ (κοίτα ἐμ-πί-
πτω, συμ-βρίνω). Γιὰτὶ κι ἐμεῖς λοιπὸν νὰ μὴ γρά-
φουμε στὴ σχολὴ τῶν Ἀν. γλωσσῶν ποῦ... καὶ σὰ
θέλουν οἱ ἀπόγονοί μας νὰ μάθουν πὼς προφέρουμε
ἐμεῖς σήμερα, ἂς σπάσουν κι αὐτοὶ λίγο τὸ κεφα-

λάκι τους, καθώς πού τό σπάμε έμεις σήμερα για να βρούμε την αληθινή προφορά των αρχαίων.

Δικός σου πάντα
Κάπριος πού δέν τόν ξέρεις.

Σημ. του «Νουμά»: Πρώτα πρώτα σε ξέρουμε και χαιρόμαστε πού μάς γράφεις, και να μάς γράφεις, τι θέλεις. Δέν παραδέχεσαι όμως πώς δε στέκεται και τόσο καλά το τελευταίο επιχείρημά σου, ότι δηλ. πρέπει να σπάσουν κ' οι απόγονοί μας το κεφάλι τους κτλ. αφού στο χέρι μας είναι να τους αφήσουμε με το κεφάλι γερό :

ΣΚΟΚΟΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

Φίλτατε Νουμά,

Διάβασα προχτές στον «Ταχυδρόμο» δυα λέγει ο Σκόκος για τη δημοτική και για τον Ψυχάρη. 'Ας τα διαβάσουν οι κύριοι καθαρεβουσιάνοι, θα μάθουν καμπόσες αλήθειες, θα μάθουν πώς δέν έχουν το δικαίωμα οι κύριοι λογιώτατοι να μάς φτιάνουν λέξεις ουτε γραμματιές, όταν έμεις έχουμε τις δικές μας και πώς μόνος ο λαός πούναι κι ο νοικοκύρης έχει αυτό το δικαίωμα. 'Ο Σκόκος λέει πώς ή δημοτική είναι πολύ όμορφη και πώς όποιος δέν την μιλεί έχει φόβο να πεινάσει. 'Επειτα μάς λέγει πώς ή γλώσσα ανήκει στην ιστορία και στον πολιτισμό. Και βέβαια είναι φυσικό κανείς να παίρνει κι από τα συνήθεια κι από τις λέξεις κάθε λαού με τον όποιο συναναστρέφεται και να του δίνει απ' τα δικά του, κι όπως δε σβήνεται ή ιστορία, έτσι κ' αυτές οι συνήθειες κι οι λέξεις μένουν πιά ριζωμένες κ' έπειτα φαίνεται πώς πρίνει κατά προτίμηση τις λέξεις πού δέν έχει ή πού δέν έχουνε σ' εκείνονα την ίδια δύναμη. Οι Τούρκοι π. χ. πήρανε από μάς πολλά όνόματα ψαριών, στανουρί, παλαμούς, ισκιόμπρου κτλ. πήρανε εργατπασης, βουκέντρα έφέντη, ισταμπολι κι ένα σωρό άλλα. 'Επειτα τις συνήθειες των ρωμιών πού πήρανε ; μήπως εΐτανε τέτοιοι όπως τόρα σαν ήρτανε απ' την 'Ανατολή στην Πόλη ; μήπως ακόμη και το τούρκικο λουτρό δέν εΐτανε Βυζαντινό ;

Σ' ένα βρισκό ναχη λάθος, εκεί πού λέει πώς έχουμε πολλά ιδιώματα: τί διάβολο, έδω στην Πόλη έμεις βλέπουμε και μιλούμε με όλους τους ρωμιούς γιατί έδω έχει κάθε καρδιάς καρδί. Ξ, ποτές δέν άκουσα δυό γραμματικές στο στόμα του λαού. Όλοι με την ίδια γραμματική μιλούνε, και ποτέ δέν μούτυχε να μη καταλάβω κανένα ρωμιό τί μου λέει !

'Όσο για κείνα πού γράφει για τον Ψυχάρη, μου φαίνεται να μη τον πολυδιαβάζει γιατί πάντα ο Ψυχάρης λέει πώς είναι πρόθυμος να σιάξει, τι άλλος θα του αποδείξει πώς το γράφει λάθος: παραδείγματός χάρη λέγει ο Σκόκος πώς δε λένε Παρθενός και λένε Παρθενώνας, μα σαν γράφετε, κ. Σκόκο, τη δημοτική γράψτε Παρθενώνας: φτάνει να μη γράφετε Παρθενών πού δέν το λένε. Να γράψετε, ως γράφουνε κι άλλοι, ως γράφουνε πολλοί κι ως μη σας εμποδίζουνε τα μικρά άφτά: δε φτάνει μόνο να την παίνάτε τη δημοτική, πρέπει και να τη γράφετε. Ούχ ό λέγων μοι Κύριε Κύριε εισελθείσεται εις την Βασιλείαν των ούρανών, άλλ' ό ποιών το θέλημα του Πατρός μου του εν ούρανοίς.

Πόλη, 1 του Μάρτη 1905.

'Ενας Πολίτης

ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΚΑΤΑΔΙΚΟΣ

'Αγαπητέ «Νουμά»

Για να ίδουν δυοι το θελήσου, πώς στ' αλη-

θινά σκέπτονται οι κυβερνήτες μας για «την σωτηρίαν της Πατρίδος» —της ρεζιλεμένης όμορφιάς μας— δε μπορώ παρά να γράψω ένα γεγονός μικρούταικο-μικρούταικο, σα φουντούκι, πού δείχνει όμως μια άρχνη—τί λέω;— ένα ύπόνομο μεγάλο-μεγάλο σαν δη την 'Ελλάδα! Θάχεις άκουστά από τους γιατρούς—μια φορά είσουν και συ γιατρός μα τώρα τελευταία είδα πώς είσουν στη Θεσσαλία κι άφτό δέν πιάνεται!—θάχεις άκουστά πώς τα «δια πυροβόλου τραύματα» τέτια είναι: 'Η τρύπα πού μπήκε ή σφαίρα είναι μικρούταικη, μα ή τρύπα πού βγαίνει, ξέρεις, είναι πλαταιά, με χείλη.

Λοιπόν 'Η σκηνή, γραφεό. Στο γραφεό; Τραπέζι. Στο τραπέζι μια κάρτα—μια μικρούταικη κάρτα.

Στην κάρτα διαβάζω: «'Όνομα και μη χωριό» «'Υπουργός» από κάτου: αό κ. τάδες, κατάδικος». Τίποτ' άλλο.

Για να μην πολυλογώ, και ξέρεις δε σα με πιάνει ή άρρώστια της φιλοσοφικής μου πολυλογίας, άφτες οι έξη λέξεις στη μικρούταικη κάρτα έσήμαιναν: — μάρτυς μου... έγω πού έκκαμα τη διαταγή— ό κ. κατάδικος είναι φίλος του ύπουργού και ν' άφθεθεί το δειλινό λέρτερος να βγή περίπατο. Το βράδυ θα πάρει το τσάι στο σαλόνι του ύπουργού ό κ. κατάδικος.

Κι ο προϊστάμενός μου, άνθρωπος έξυπνότατος και ρωμιότατος δε βίαταζε και μούπε:

— Δέ νομίζεις, φίλε μου, πώς πού πολύ κατάδικος είναι ο ύπουργός;

— 'Όχι! Δέν το νομίζω. Και οι δυό άφτοι είναι λέρτεροι και αξιότιμοι. Ένα κατάδικο βλέπω έγω κάτω από τα πόδια άφτουών. 'Αλυσοδεμένους κι άλύτρωτο κατάδικο και πεινασμένο βλέπω τον **Τόπο μας**.

Γι' αυτόν κανέναν ύπουργός δέν πόνεσε να στείλει την κάρτα του.

Κανέναν ύπουργός γι' άφτόν.

Δέν ξέρω πάλι! Μπορεί και να λαθέσω, αφού άλλος, ύπουργός κι άφτός, μούπε μια φορά πώς ή γλώσσα πού μιλάμε δέν είναι 'Ελληνική. Είναι ξένη.

Πολύ σωστά! 'Ελληνική είναι ή γλώσσα της μικρούταικης κάρτας.

Κάτω ο Ψυχάρης!

Κάτω ή Δημοτική Γλώσσα!

Για σου
'Ανάδολος

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΒΛΑΜΗ

16

ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟ ΤΟΥ ΒΛΑΜΗ

Του Κ. Τραπέζη

'Από καιρό στην κάμαρη σκουριάζουν τ' άρματά μου' παράτησα τον έρωτα, και χάθηκε ή άντρεία μου.

Δέν είμαι λεβεντόπαιδο σαν πριν, με το μαχαίρι στη μέση, κι όλονόναχος γυρίζω δέχως τάρι...

Γι' αυτό, σα συλλογίζουμαι την πρωτεινή άντρεία μου, λέγω να βρω μίαν όμορφή, να βάλω τ' άρματά μου!

ΚΑ.Γ.Η

ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΑΡΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ

'Από Πέμπτη σε Πέμπτη

'Υπουργός 'Εσωτερικών ο Θ. Π. Ντεληγιάννης
Σκοτωμοί.—11ύργος 2.
Λαβωμοί.—'Αθήνα 11, Περαιάς 6, Πάτρα 2,
Μοναστηρι Πεντέλης 1, 'Επαχτος 1, Βοστίτσα 1,
Σουντενά 1, Φυλακές Παλιού Στρατώνα 1, Βόλος 1.
Κλειρές.—'Αθήνα 6, Περαιάς 6, 'Ανάπλι 1,
Πάτρα 1.
'Απαγωγή.—Θελούσι 1.

ΛΑΧΕΙΟΝ

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΘΝ. ΣΤΟΛΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γραμμάτια ισχύοντα δια τας τρεις ύπολειπομένας κληρώσεις του 1905, ήτοι της 3)16 'Απριλίου, της 3)16 'Ιουλίου και 2)15 'Οκτωβρίου.

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ

Μέχρις 20 γραμματ. προς Δρ. 3.—έκαστον από 11—100 » » » 2.85 »
» 101 και άνω » » » 2.80 »

Παρά τη 'Εθν. Τραπέζη της 'Ελλάδος και τοίς 'Υποκαταστήμασιν αυτής.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Α. Σιγ. Σας εύχαριστούμε. 'Ότα θέλετε γράψτε μας και θα τα δημοσιεύουμε μ' εύχαρίστηση. 'Α θέλετε, περάστε κι από το γραφεό καμιά ώρα να σας γνωρίσουμε.— κ. Ε. Στ. Τό είδαμε. Βλέπετε, ό κ. Γρ. Ξανόπουλος επιμένει να μάς φορτώνει στη ράχη μας τις παρωδιές των μαλλ: α ρ ι κ ω ν (11) ποιημάτων πού δημοσιεύτηκαν δω και τέσσαρα πέντε χρόνια στην «'Εστία». 'Όλες οι περίφημες αύ ές παρωδιές, το ξαναδηλώνουμε πάλι, είναι γραμμένες από τον κ. Ν. Λάσκαρη και δε θέλουμε να πάρουμε μερτικό από ξένη δόξα.—κ. Ρωσόφίλο. Τα διαβάζουμε και γελούμε. Τι να γίνει! Εΐτανε, βλέπεις, γραφτό κοντά στ' άλλα να μαγαριστεί στον τόπο μας και το περίφημο «Κ α τ η γ ο ρ ω ί!» του Ζολά.— κ. Ν. Χριστ. 'Ελάβαμε από το Σταμν. 12 φρ. χρ. και σ' εύχαριστούμε. Θα σου γράψω κι ο ίδιος.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Εντοκοι καταθέσεις

'Η 'Εθνική Τράπεζα δέχεται έντόκους καταθέσεις εις τραπεζικά γραμμάτια και εις χρυσόν, ήτοι εις φράγκια και λίρας στεργίνας άποδοτέας εις ώρισμένην προθεσμίαν ή διαρκείας Αι εις χρυσόν καταθέσεις και οι τόκοι αυτών πληρώνονται εις το αυτό νόμισμα εις ό έγένητο ή κατάθεση, εις χρυσόν ή δι' έπιταγής ύψους (chéque) επί του έξωτερικού και έπιταγών του όμολογιούχου.

Τό κηφάλισιόν και οι τόκοι των όμολογιών πληρώνονται εν τώ Κεντρικώ Καταστήματι και τη αίτήσει του καταθέτου επί 'Υποκαταστήματι της Τραπέζης, εν Κερκύρα δέ, Κεφαλληνία και Ζακύνθη διά των υποκαταστημάτων της 'Ιονικής Τραπέζης.

Τόκοι των καταθέσεων

1	1)2	ταίς	0)0	κατ' έτος	διά	καταθ.	6	μηών
2	»	»	0)0	»	»	»	1	έτους
3	1)2	»	0)0	»	»	»	2	έτών
2	»	»	0)0	»	»	»	4	έτών
4	»	»	0)0	»	»	»	5	έτών

Αι όμολογιοί των έντόκων καταθέσεων εκδίδονται κατ έκλογήν του καταθέτου ονομαστικά ή άνώνυμοι.

ΙΩΑΝΝΗΣ Σ. ΛΙΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ ΝΕΥΡΟΛΟΓΟΣ

ΥΦΗΓΗΤΗΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 82

ΑΡΧΕΤΑΙ 3—5 Μ.